

Propozycja

PROGRAMY TROPÓW ZUCHOWYCH

(wersja po pilotażu z dnia 25.01.2021 roku)

Czuwaj!

Poniżej znajdziecie proponowane programy tropów zuchowych. Każdy opis tropu zawiera zadania, czyli program tropu i wskazówki pomagające go zrealizować. Zadania są obowiązkowe, choć adaptacja do okoliczności i Waszych lokalnych uwarunkowań jest jak najbardziej wskazana.

Wybierając w ciągu roku tropy - wybierzcie z każdej kategorii co najmniej jeden. Wszak jako harcerstwo **wspieramy rozwój wszechstronnie!** Wybierając tropy zwróćcie uwagę (w opisie) na co konkretne dane tropy wpływają, jakie cele wychowawcze można osiągnąć dzięki ich realizacji. Przykładowy „Zegarmistrz” nie tylko pozwala poznać ten zawód, ale i poznać zjawisko jakim jest czas. Wybierzcie ten trop, który będzie najlepiej dopasowany do potrzeb rozwojowych waszych zuchów.

Tropy **artystyczne** wspomagają pracę nad małą motoryką, kreatywnością i wyobraźnią. Dają możliwość wyrażenia emocji.

Tropy **bajkowe** pozwalają, poprzez analogię do bajek, tłumaczyć zuchom pojęcia braterstwa czy przyjaźni. Pomagają tworzyć wspólnotę w gromadzie, rozwijają wyobraźnię.

Tropy **kulturoznawcze** pozwalają wzbudzić ciekawość świata. Dzięki nim zuchy będą mogły lepiej odnaleźć się w różnorodnym świecie oraz w dziedzictwie kulturowym. To okazja, aby poznać miejsca i ludzi odległe w czasie lub przestrzeni, kształtować postawę braterstwa i otwartości na inne kultury.

Tropy **obywatelskie** to tropy związane z kształtowaniem aktywnej postawy służby oraz patriotyzmu. Budują poczucie tożsamości narodowej, pozwalają zuchom identyfikować się ze swoim krajobrazem i okolicą – Małą Ojczyzną. Przybliżają historię i kulturę Polski.

Tropy **przyrodnicze** budują empatię wobec istot żywych. Pokazują bliskość natury i jej wartość w życiu. Pozwalają spędzać czas na świeżym powietrzu i wzmacniają przywiązanie do przyrody.

Tropy **sportowe i turystyczne** mają za zadanie zachętać zuchy do aktywności fizycznej. Pokazują możliwości dbania o zdrowie poprzez wycieczki, różnorodne typy gier, zabaw czy zawodów związanych ze sportem. Przybliżają możliwości rekreacji ruchowej na świeżym powietrzu, w terenie.

Tropy **zawodowe** pokazują różnorodność świata dorosłych. Wskazują na najważniejsze cechy osób chcących wykonywać dany zawód. Wzmacniają chęć pracy nad sobą.

SPIS TREŚCI

ARTYSTYCZNE

Aktorzy/Aktorki.....	7
Artyści/Artystki.....	9
Muzykolodzy	11
Poeci/Poetki.....	13
Producenci/Producentki filmów animowanych.....	15
Tancerze/Tancerki.....	17
Twórcy ręcodzieła.....	19
Zaczarowana Paleta	21

BAJKOWE

Czarodzieje/Czarodziejki.....	24
Elfy	26
Fantaści	28
Gumisie	30
Krasnoludki	32
Kubuś Puchatek.....	34
Mały Książę.....	36
Mistrzowie/Mistrzynie emocji.....	38
Mowgli.....	40
Muminki.....	42
Narnijczycy	43
Pan Kleks.....	45
Pan Samochodzik	47
Piotruś Pan.....	49
Plastuś	50
Przyjaciele/Przyjaciółki bajek.....	51
Przyjaciele/Przyjaciółki Madagaskaru	53
Robin Hood.....	55
Robinsonowie	57
Rycerze Jedi.....	59
Smerfy.....	60
Stas i Nel	62

KRAJOZNAWCZE

Afrykańczycy/Afrykanki	65
Ateńczycy/Atenki	67
Benedyktyni/Benedyktynki	69
Egipcjanie/Egipcjanek	71
Eskimosi/Eskimoski	73
Etnografowie/Etnografki	75
Indianie/Indianki	77
Japończycy/Japonki	79
Jaskiniowcy	81
Kowboje/Kowbojki	83
Poszukiwacze nieznanego lądu	85
Rycerze	87
Słowianie/Słowianki	89
Spartanie/Spartanki	91
Szlachcice/Szlachcianki	93
Wikingowie	95
Żak/Nawojska	97

OBYWATELSKIE

Ambasadorzy/Ambasadorki przyjaźni	100
Białe Orły	103
Europejczycy/Europejki	105
Harcownicy/Harcowniczki Króla Jana	107
Miłośnicy/Miłośniczki Niepodległej	109
Miś Wojtek	111
Młodzi obywatele/Młode obywatelki	113
Niewidzialne ręce	115
Podróżnicy/Podróżniczki po Polsce	117
Pomocnicy/Pomocniczki Świętego Mikołaja	119
Przewodnicy/Przewodniczki po wsi/mieście/dzielnicy	121
Słoneczka/Wilczki	123
Zawiszacy	125
Znawcy/Znawczynie legend	127

Znawcy/Znawczynie regionu.....	129
PRZYRODNICZE	
Ekoludki.....	132
Leśnicy	134
Ogrodnicy/Ogrodniczki.....	136
Ornitolodzy.....	138
Przyjaciele/Przyjaciółki zwierząt.....	140
Przyrodnicy/Przyrodniczki.....	142
Wodnik Szuwarek.....	144
SPORTOWE I TURYSTYCZNE	
Ludzie Zimy	147
Łaziki.....	149
Mistrzowie/Mistrzynie gier podwórkowych.....	151
Olimpijczycy/Olimpijki.....	153
Sportowcy	155
Trenerzy/Trenerki.....	157
ZAWODOWE	
Archeolodzy.....	160
Chemicy/Chemiczki.....	162
Detektywi.....	164
Dietetycy/Dietetyczki.....	166
Dziennikarze/Dziennikarki.....	168
Fizycy	170
Górnicy/Górniczki.....	172
Inżynierowie.....	174
Kolejarze	176
Kosmonauci/Kosmonautki.....	178
Kuchciki.....	180
Lekarze/Lekarki.....	182
Listonosze	184
Lotnicy.....	186
Marynarze.....	188
Mistrzowie/Mistrzynie krawiectwa.....	190

Młodzi naukowcy.....	192
Oceanografowie/Oceanograffki.....	194
Polarnicy/Polarniczki.....	196
Policjanci/Policjantki	198
Przedsiębiorcy.....	200
Radiowcy.....	202
Ratownicy/Ratowniczki	204
Rolnicy.....	206
Strażacy.....	208
Zegarmistrzowie/Zegarmistrzynie.....	210
Żołnierze.....	212
Czym są CZR, czyli Cele Zrównoważonego Rozwoju?	214

ARTYSTYCZNE

Tropy artystyczne wspomagają pracę nad małą motoryką, kreatywnością i wyobraźnią. Dają możliwość wyrażenia emocji.

Aktorzy/Aktorki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do szkoły teatralnej.
2. Poznaliśmy historię teatru lub/i kina polskiego, znamy najwybitniejszych polskich aktorów.
3. Byliśmy na przedstawieniu w teatrze lub na występie amatorskiego zespołu teatralnego.
4. Uczestniczyliśmy w zajęciach zuchowej szkoły teatralnej, w której ćwiczyliśmy dykcję, poruszanie się na scenie i mimikę.
5. Prowadziliśmy próby w naszym zuchowym teatrze.
6. Wykonaliśmy elementy scenografii, strojów i rekwizyty z darów lasu.
7. Na zakończenie roku szkolnego przygotowaliśmy przedstawienie dla naszych najbliższych.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop Aktorów/Aktorek pomaga zuchom zdobyć wiele nowych umiejętności, pozwala wykazać się pomysłowością, inicjatywą i samodzielnością, sprzyja pozbyciu się nieśmiałości. Wzbogaca też wiedzę zuchów, uczy współdziałania i współodpowiedzialności, daje poczucie, że przedstawienie jest efektem pracy wszystkich członków gromady.

Możliwości opracowania tropu jest wiele. Zbiórki mogą być kolejno zabawą w teatr pantomimy, teatr cieni, teatr lalek, operę itd. Można też inaczej – zorganizować zuchowy teatr i prowadzić go przez kilka zbiórek, od pierwszej próby do premiery. W miarę możliwości warto zorganizować spotkanie z aktorami teatru czy lokalnej trupy, aby i oni opowiedzieli o swoim zawodzie. Drużynowy musi pamiętać o tym, aby nie kreować wybranych zuchów na „gwiazdy”. Trop nie ma być formą rywalizacji pomiędzy zuchami, a jego celem jest wzmacnianie współpracy między członkami gromady. Zbiórka powinna być dla wszystkich zuchów wspaniałą zabawą, podczas której każde dziecko będzie pełniło ważną funkcję.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:

Grajek, Śpiewak/Śpiewaczka, Lalkarz/Lalkarka, Miłośnik/Miłośniczka muzyki, Fryzjer/Fryzjerka, Zgrywus/Zgrywuska, Plastyk/Plastyczka, Dekorator/Dekoratorka, Recytator/Recytatorka, Mim, Charakteryzator/Charakteryzatorka, Złota rączka, Miłośnik/Miłośniczka filmu.

Wskazówki bibliograficzne:

- Brzechwa J., Brzechwa dzieciom. Dzieła wszystkie. Teatrzyki, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2017.
- Chotomska W., Legendy polskie na scenę, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2012.
- Czarkowski J., Zuchowe teatrum, HBW Horyzonty, Warszawa 2001.

- Filliozat I., Rieffolo V., Rojzman C., Laprun A., Akceptuje co czuję, pewność siebie, Wydawnictwo Egmont, Warszawa 2019.
- Galewska-Kustra M., Z muchą na luzie ćwiczymy buzię, czyli zabawy logopedyczne dla dzieci, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.
- Kujawińska E., To co ważne i poważne. Inscenizacje o bezpieczeństwie, zdrowiu i emocjach, Centrum Edukacyjne Blizej Przedszkola, Kraków 2016.
- Mazza I., Ekostroje z niby-śmieci, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2015.
- Siedlecki A., Być aktorem, Wydawnictwo Oświatowe Fosze, Rzeszów 2010.
- Strzałkowska M., Teatrzyki z morałami czyli rady nie od parady IV, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2016.
- Widmark M., Teatr z Lassem i Mają, Wydawnictwo Zakamarki, Poznań 2018.
- Zuchowe Wieści (Aktor), nr 12/1993.

źródła internetowe

- Derkacz R., Zabawy teatralne. Poradnik teatru zuchowego, <http://cbp.zhp.pl/dveiw> (dostęp: 16.03.2020).
- Teatr zuchowy, www.zuchy.zhp.pl/teatr-zuchowy.html (dostęp: 01.03.2020).
- Wyraź to bez słów! Inspiracje dla amatorskich zespołów teatralnych, Małopolski Instytut Kultury, Kraków 2011, www.slideshare.net/mik_krakow/wyra-to-bez-sw (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Kurtyna w górę), wiosna 2017, <http://cbp.zhp.pl/76x5c> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Teatr na stole), nr 1/2004, www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=267 (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Teatralne wiosenne sprzątanie), wiosna 1995, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1995_wiosna.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Zuchowy teatr), zima 2018, <http://cbp.zhp.pl/s3zech> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Artyści/Artystki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy spotkać się z Muzami sztuki i nauki.
2. Spotkaliśmy się z Muzami, które przedstawiły nam różne formy sztuki.
3. Efekty naszych prac wykonywanych podczas majsterki z Muzami zebraliśmy we wspólny album sztuki zuchowej.
4. Efekty naszych działań muzycznych i aktorskich nagraliśmy i udostępniliśmy rodzicom oraz przyjaciołom gromady.
5. Zorganizowaliśmy happening sztuki podsumowując spotkania z Muzami.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop Artystów/Artystek zapoznaje z różnymi dziedzinami sztuki, pozwala na fantazjowanie i zrealizowanie się twórcze dzieci. Uczy kreatywnego podchodzenia do problemów, trudności i zadań, zachęca do podejmowania działań innowacyjnych i oryginalnych, a także przyczynia się do rozwijania pomysłowości oraz przedsiębiorczości.

Trop ma na celu ukazanie różnych dziedzin sztuki, takich jak poezja, muzyka, plastyka, taniec czy aktorstwo. Można go zaplanować na przykład jako spotkania zuchów z poszczególnymi Muzami (na każdej zbiórce inna Muza). Trop może być także wykorzystany jako wprowadzenie do innego tropu artystycznego (pogłębiającego daną dziedzinę sztuki).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Grajek, Śpiewak/Śpiewaczka, Lalkarz/Lalkarka, Miłośnik/Miłośniczka muzyki, Mistrz/Mistrzyni robótek ręcznych, Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych, Mistrz/Mistrzyni makramy, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka, Modelarz/Modelarka, Mistrz/Mistrzyni orgiami, Plastyk/Plastyczka, Miłośnik/Miłośniczka filmu.

Wskazówki bibliograficzne:

- Babiarz J., Kim oni są? Wielcy artyści, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2017.
- Brenifier o., Piękno i sztuka. Co to takiego?, Wydawnictwo Zakamarki, Poznań 2016.
- Deuchars M., Zróbmy sobie arcydziełko, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2013.
- Gifford C., Historia kolorów. Jak kolory kształtowały Świat, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2019.
- Grochal D., Klub Małego Patrioty. Polscy artyści, Wydawnictwo Skrzat, Kraków 2018.
- Jałochowska E., Historia sztuki dla dzieci i rodziców, Wydawnictwo Bukowy Las, Ożarów Mazowiecki 2012.

źródła internetowe

- Gra w kulturę (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/2mf2r> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Muzykolodzy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do akademii muzycznej.
2. Spotkaliśmy się z muzykiem/piosenkarzem, który opowiedział nam o swojej pasji/zawodzie. Poznaliśmy instrumenty, z którymi pracuje.
3. Poznaliśmy gamę, nauczyliśmy się zapisywać i odczytywać nuty.
4. Byliśmy na występie dowolnej formacji muzycznej.
5. Poznaliśmy różne gatunki muzyczne (np. chóralna, elektroniczna, instrumentalna, rock, hip-hop, pop, jazz) i spróbowaliśmy wykonać do nich utwory.
6. Urządziliśmy wystawę poświęconą największym polskim kompozytorom.
7. Wykonaliśmy własne instrumenty.
8. Zorganizowaliśmy minilistę przebojów, podczas której naśladowaliśmy znanych wykonawców.
9. Zorganizowaliśmy wieczór kończący akademię „W krainie muzyki”.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Muzykolodzy to znawcy muzyki – jej rodzajów, kompozytorów i wykonawców. Podczas zdobywania tego tropu zuchy „otwierają się” na muzykę, poznają jej różne rodzaje i gatunki. Stają się wrażliwe na dźwięki i same próbują komponować. Poznają różne instrumenty i możliwości ich wykorzystania, starają się też wykonać własne instrumenty.

Zuchy mogą specjalizować się w jednym tylko rodzaju muzyki (np. kameralna, jazz, rap, rock) lub poznać ich więcej. Warto pamiętać przy tym o muzyce dawnej. Organizując zbiórki, należy stworzyć zuchom możliwość obejrzenia różnych instrumentów i „pogrania” na nich, a także umożliwić im spotkanie z muzykiem.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Grajek, Śpiewak/Śpiewaczka, Miłośnik/Miłośniczka muzyki, Szantymen.

Wskazówki bibliograficzne:

- Cyz K., Charkiewicz J., Seria *Uwerturki*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 2017.
- Czerwińska-Rydel A., Wilkoń J., Jaśnie pan Pichon. Rzecz o Fryderyku Chopinie, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2010.
- Czerwińska-Rydel A., Wszystko gra, Wydawnictwo Wytwórmia, Warszawa 2012.
- Izban W., Zięba K., Co tak pięknie gra, Wydawnictwo Multico, Warszawa 2017.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Muzykolog), wiosna 2017, <http://cbp.zhp.pl/76x5c> (dostęp: 01.03.2020).

- Zuchowe Wieści (Instrumenty naturalne), lipiec-sierpień 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_lipiec_sierpień.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Wakacyjna orkiestra), nr 2/2004, www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=265 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Poeci/Poetki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć własne stowarzyszenie literackie.
2. Poznaliśmy słynnych polskich poetów i pisarzy.
3. Wykonaliśmy własne pióra pisarskie.
4. Uczyliśmy się sztuki kaligrafii piórem.
5. Poznaliśmy utwory literackie różnych epok i język, jakim były pisane.
6. Zorganizowaliśmy zbiórkę książek, które przekazaliśmy potrzebującym.
7. Uczyliśmy się tworzyć opowieści na podstawie dowolnie ułożonych obrazków, kończyliśmy opowiadania, układaliśmy wiersze i bajki.
8. Układaliśmy melodie do wymyślonych przez nas wierszyków.
9. Zorganizowaliśmy wieczór recytatorki dla naszych najbliższych, gdzie prezentowaliśmy własną twórczość.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Realizacja tropu Poeci/Poetki pozwala na poznanie różnych stylów literackich oraz najwybitniejszych poetów. Trop rozwija zdolności literackie, doskonali posługiwanie się językiem, pobudza fantazję dzieci.

Przed przystąpieniem do zdobywania tropu drużynowy powinien skontaktować się z nauczycielami zuchów, aby nie powtarzać tego, co było w szkole. Dla zuchów zdobywanie tropu ma być zabawą, dlatego też nie należy organizować dyktand czy pisania wypracowań. Ważne, by drużynowy budował atmosferę sprzyjającą twórczości, „wyzwalaniu natchnienia”.

Podczas realizacji tropu można wykorzystać karty z obrazkami (np. z gry Dixit) lub kostki Story Cubes.

**Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Recytator/Recytatorka.**

Wskazówki bibliograficzne:

- Galewska-Kustra M., Z muchą na luzie ćwiczymy buzię, czyli zabawy logopedyczne dla dzieci, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.
- Graves T.D., Odręczne liternictwo. Ozdobne kroje na każdą okazję oraz porady i instrukcje, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2018.
- Kamińska U., Jak być eko czyli wiersze o ekologii, Wydawnictwo Greg, Kraków 2017.
- Strzałkowska M., Rady nie od parady czyli wierszyki z morałem, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2007.

- Tuwim J., Lokomotywa.
- Zawadka M., Zarządzanie marzeniami. Poezja motywacyjna dla dzieci 6-10 lat, Wydawnictwo Mind&Dream Michał Zawadka, Warszawa 2014.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Producenci/Producentki filmów animowanych

Zadania:

1. Dostaliśmy zlecenie do realizacji filmu animowanego. W kręgu rady postanowiliśmy podjąć wyzwanie.
2. Dowiedzieliśmy się, jak powstają filmy animowane.
3. Wybraliśmy się na wirtualny spacer po Studiu Filmów Rysunkowych.
4. Przeprowadziliśmy lub obejrzaliśmy wywiad z twórcą filmów animowanych.
5. Założyliśmy zuchową wtywórmię filmów animowanych. Wymyśliliśmy jej nazwę i logo.
6. Urządziliśmy maraton krótkometrażowych filmów animowanych lub festiwal piosenki filmowej. Każda szóstka zaprezentowała wybrany film lub piosenkę.
7. Podkładaliśmy głos do naszych ulubionych filmów. Uczyliśmy się modulować go w sposób charakterystyczny dla niektórych bohaterów kreskówek.
8. Wprawiliśmy w ruch własnoręcznie wykonane rysunki, lalki, figurki z gliny. Poznaliśmy różne techniki animacji.
9. Zaprojektowaliśmy i zrealizowaliśmy film o ważnej dla nas sprawie. Wybraliśmy wspólnie temat.
10. Zaprezentowaliśmy nasz film rodzicom i przyjaciołom. Wykonaliśmy promujący go plakat.
11. Na podsumowanie urządziliśmy wielki konkurs wiedzy o filmach animowanych.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Zdobywając trop, zuchy poznają pracę twórców filmów animowanych – reżysera, scenarzysty, plastyka, dźwiękowca, montażysty itd. Zabawa na zbiórkach przybliża im różne techniki wizualne. Kreowanie własnych bohaterów, wymyślanie ich przygód i dbanie o spójność, ale też złożoność świata przedstawionego pobudza wyobraźnię i twórcze myślenie.

Praca przy tworzeniu animacji wymaga cierpliwości, staranności i precyzji. Ponadto uczy odpowiedzialności i pokazuje, że każdy zuch może wnieść do projektu coś wartościowego. Zuchy mogą również przeżyć ogromną radość ze stworzenia własnego dzieła.

Tworzenie filmu może być projektem dla całej gromady (wówczas konkretne szóstki mogą zająć się poszczególnymi elementami filmu: dźwiękiem, scenariuszem, plastyką itp.) lub każdej szóstki osobno – to świetna okazja, aby zuchy uczyły się współpracy, dochodzili do konsensusu.

Trop wymaga od drużynowego zdobycia wiedzy z zakresu produkcji i montażu animacji lub zaproszenia na zbiórki gościa, który ma takie umiejętności. Można różnie rozkładać proporcje między częścią twórczą i innymi zabawami, ale należy zwrócić uwagę, by nie spędzać zbyt dużo czasu przed „ekranem” (komputera, komórki czy projektora), jeśli z nich korzystacie. Trop

przeznaczony jest dla starszych zuchów, mających już wprawne ręce i zdolnych do dłuższego skupienia uwagi. Można go realizować o każdej porze roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Lalkarz/Lalkarka, Miłośnik/Miłośniczka muzyki, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka, Plastyk/Plastyczka, Miłośnik/Miłośniczka filmu.

Wskazówki bibliograficzne:

- Seria Reksio, Wydawnictwa Publicat S.A., Poznań 2017-2019.
- Piaskowe rysunki Disney - Violetta, Wydawnictwo Book House, Warszawa 2015.

źródła internetowe

- Stróżycka M., Zajęcia artystyczne w szkole, <https://rezydencje.ceo.org.pl/aktualnosci/kazdy-moze-sam-sprobowac-animowac> (dostęp: 01.03.2020).
- Studio Filmów Rysunkowych, www.sft.com.pl (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Teatr na stole), nr 1/2004, www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=267 (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Teatralne wiosenne sprzątanie), wiosna 1995, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1995_wiosna.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Tancerze/Tancerki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać tancerzami.
2. Poznaliśmy taniec ludowy, wiemy z jakiego regionu pochodzi.
3. Byliśmy na występie dowolnej formacji tanecznej.
4. Poznaliśmy kilka tańców integracyjnych.
5. Zorganizowaliśmy integracyjne zajęcia taneczne dla środowisk NS lub seniorów.
6. Wykonaliśmy części stroju tancerzy i tancerek oraz wystrój sali z materiałów z recyklingu.
7. Na zakończenie urządzyliśmy Festiwal Tańca, gdzie każda szóstka zaprezentowała swój układ taneczny.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Tancerzy/Tancerek” sprzyja wszechstronnemu rozwojowi. Podczas nauki tańców zuchy poznają swoje możliwości, współpracują z partnerem, rozwijają wrażliwość na muzykę i rytm, poprawiają kondycję i koordynację ruchową.

W trakcie zbiórek zuchy mogą wspólnie wykonywać potrzebne „dodatki” do strojów (kotyliony, wianki, czapki – przy tańcach ludowych, muszki i rękawiczki – przy tańcach towarzyskich) i dekorować salę na bal. Przy wykonywaniu majsterki należy zwrócić uwagę na ekologię i zużycie materiałów.

Trop można poświęcić tylko jednemu rodzajowi tańca, np. ludowemu (wtedy zuchy poznają tańce różnych regionów) lub nauczyć zuchy różnych rodzajów tańca. Rzecz jasna, w zbiórkach musi uczestniczyć osoba, która umie tańczyć i potrafi nauczyć tańca zuchy.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Miłośnik/Miłośniczka muzyki.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bayer K., Wacławski A., Tańce Unii Europejskiej, Wydawnictwo Akord, Poznań 2010.
- Klebańska I., Jak tańczono przed wiekami, wydawnictwo Literatura, Łódź 2010.
- Stadnicki A., Tańce dla dzieci, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
- Szelińska Z., Teczka inspiracji. Taniec, Wydawnictwo Zuzu Toys, Warszawa 2017.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Twórcy ręcodzieła

Zadania:

1. W kręgu rady przyjęliśmy zaproszenie od Mistrza Rękodzielnictwa oraz postanowiliśmy wstąpić do cechu i uczyć się różnych technik.
2. Byliśmy w muzeum prezentującym wybrane ręcodzieło (wikliniarstwo, snycerstwo, garncarstwo, fotografia, rzeźbiarstwo, krawiectwo, tkactwo, stolarstwo, zabawkarstwo, szopki bożonarodzeniowe, muzea z regionalnym rękodzielnictwem, itp.).
3. Spotkaliśmy się z twórcą wybranego ręcodzieła. Pokazał nam, jak wygląda jego praca.
4. Wiemy, jak możemy wykorzystać rzeczy już niepotrzebne (odpady). Wiemy, gdzie wyrzucać niezdatne do użycia rzeczy.
5. Stworzyliśmy emblematy naszych szóstek z gliny lub origami. Powiesiliśmy je na naszej gazetce.
6. Wiemy, czym jest aparat i jak zrobić dobre zdjęcie.
7. Umiemy wykorzystać niepotrzebne tkaniny/koszulki. Wiemy, jak korzystać z igły i nitki.
8. Szóstkami zrobiliśmy sobie zdjęcia, które umieściliśmy w kronice.
9. Tworzyliśmy kartki pocztowe różnymi technikami (np. *scrapbooking, decoupage, embossing, quilling*).
10. Zarządzeniem rady cechu zostaliśmy mianowani mistrzami twórców ręcodzieła.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop ma na celu rozwijać sprawność manualną zuchów oraz kreatywność w wykorzystaniu już istniejących przedmiotów tak, aby służyły jak najdłużej. By zabawy i wytwórczość rzeczywiście były kreatywne – nie warto kupować plastycznych kreatywnych zestawów (z cekinami, brokatem itp.), a realnie wykorzystywać to, co mamy.

Pocztówki lub inne ręcodzieła można wykorzystać przy akcji zarobkowej. Wykonane prace z T-shirtami/tkaninami można wykorzystać w kolejnym planowanym tropie, np. bawiąc się w Indian czy poszukiwaczy nieznanego lądu. Można również udekorować nimi zuchówkę.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Mistrz/Mistrzyni robótek ręcznych, Mistrz/Mistrzyni Makramy, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka, Fotoamator/Fotoamatorka, Plastyk/Plastyczka, Lalkarz/Lalkarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Grandin T., Rozwiń swoją wyobraźnię. Myśl i twórz jak wynalazca, Wydawnictwo Insignis, Kraków 2018.
- Kussner-Neubert A., Zabawki z fantazją. Pomyśły na cały rok, Wydawnictwo Weltbild, Warszawa 2011.

- Kwiecińska M., Syndoman P., Tołłoczko J., Zrobisz to sam. Recykling, AWM Agencja Wydawnicza, Raszyn 2019.

źródła internetowe

- <https://czasdzieci.pl/inspiracje> (dostęp: 01.03.2020).
- www.harcownik.zhp.wlkp.pl/eko-majsterka (dostęp: 01.03.2020).
- www.origami.art.pl (dostęp: 01.03.2020r.).
- https://szkolazastepowychrzeka.files.wordpress.com/2014/02/katalog_majsterki_zuchowej.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- <https://ulicaekologiczna.pl/kategoria/diy> (dostęp: 01.03.2020).
- <http://zrobtosamki.pl> (dostęp: 01.30.2020).

Powyższe strony to propozycje. W Internecie istnieje wiele pomocnych stron w tematyce DIY. Warto jednak by nie było to DIY generujące kolejne śmieci, a takie, które korzysta z rzeczy już zdecydowanie niepotrzebnych.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 8: Promowanie stabilnego, zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich ludzi

Zaczarowana Paleta

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć Zuchową Akademię Plastyczną.
2. Urządziliśmy własną pracownię plastyczną, wykonując pracę różnymi technikami.
3. W pracowni odkrywaliśmy tajniki malarstwa.
4. Zwiedziliśmy wystawę malarską w galerii lub w muzeum.
5. Poznaliśmy znanych polskich malarzy i rzeźbiarzy.
6. Odmalowaliśmy zaniedbany mur lub ścianę, wykonując zuchowy mural lub zorganizowaliśmy zuchową galerię.
7. Wykonaliśmy rzeźby z odpadów (np. z gazet).
8. Urządziliśmy spotkanie integracyjne „kredą po asfalcie” dla dzieci z podwórka.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop Zaczarowanej Palety umożliwia zuchom tworzenie dzieł sztuki poprzez malowanie, rzeźbienie, rysowanie itp. Zbiórki realizowane w ramach tropu stymulują wyobraźnię, a przy okazji zapoznają z dziełami sztuki i ich autorami. Na kolejnych zbiórkach zuchy mogą poznawać inne techniki plastyczne. Można też zdobywać z zuchami wiedzę z historii sztuki, wędrując od najdawniejszych czasów do współczesności.

Na koniec cyklu zbiórek warto zorganizować wystawę wszystkich prac dzieci. Podczas działań plastycznych należy zabezpieczyć otoczenie i mundury zuchów przed zabrudzeniem, a także umożliwić dzieciom umycie rąk po pracy.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka, Plastyk/Plastyczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Barsony P., Historie Mony Lisy, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2015.
- Brenifier O., Piękno i sztuka. Co to takiego?, Wydawnictwo Zakamarki, Poznań 2016.
- Deuchars M., Arcypalce, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2015.
- Deuchars M., Zróbmy sobie arcydziełko, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2013.
- Hodge S., Dlaczego sztuka jest pełna golasów?, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.
- Kwapińska M., Zimnowodzka A., Czyje to farby. Tajemnice warsztatu artysty, Wydawnictwo Kocur Bury, Łódź 2018.
- Whatmore C., Wielka księga rysowania krok po kroku, Wydawnictwo Zielona Sowa, Warszawa 2017.

- Zuchowe Wieści (Zaczarowana Paleta), nr 2/1994.

źródła internetowe

- Cześniuk B., Wspieranie rozwoju dziecka przez ekspresję plastyczną. Techniki plastyczne, PCPPP i DN Ośrodek Doradztwa Metodycznego, Głogów 2016, <http://odm.pcpppidn.eu/wp-content/uploads/2016/01/wspieranie-rozwoju.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Kierowanie rozwojem plastycznym zuchów), nr 4/2007 http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=1425 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

BAJKOWE

Tropy bajkowe pozwalają, poprzez analogię do bajek, tłumaczyć zuchom pojęcia braterstwa czy przyjaźni. Pomagają tworzyć wspólnotę w gromadzie, rozwijają wyobraźnię.

Czarodzieje/Czarodziejki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzje o wstąpieniu do szkoły magii.
2. Wykonaliśmy stroje czarodziejów oraz magiczne róźdżki.
3. Uczyliśmy się czarodziejskich sztuczek i zaklęć, magicznego pisma (szyfrów), zastosowania ziół i alchemicznych symboli.
4. Oglądaliśmy, a następnie sami zorganizowaliśmy pokaz sztuk magicznych.
5. Byliśmy w czarnoksięskiej bibliotece, gdzie szukaliśmy historii i legend o czarnoksiężnikach, czarodziejach, magii. W szóstkach przedstawiliśmy wybraną opowieść.
6. Spotkaliśmy się z czarodziejem - Panem Twardowskim, Małutką Czarownicą lub Harrym Potterem.
7. Tropiliśmy tajemnice, a dzięki zdobytej wiedzy rozwiązywaliśmy zagadki. Wykazaliśmy się cechami dobrego czarodzieja.
8. Na podsumowanie urządziliśmy bal na miotłach lub sabat czarownic.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Czarodzieje/Czarodziejki”, wprowadza zuchy w świat sztuczek, magii i czarów. Drużynowy, przez pokazanie zuchom jak wykonuje się „czary”, kształtuje racjonalny stosunek do otaczającego świata, rozbudza chęć poznania zjawisk niezrozumiałych, uczy podstaw fizyki i chemii. Z jednej strony zuchy muszą sobie zdawać sprawę, że czary w rzeczywistym świecie nie istnieją, z drugiej nie należy zbiórek odzierać z tajemniczości. Rolą drużynowego jest odpowiednie wyważenie tematu. Warto postawić na wyobraźnię zuchów.

Zdobywając trop, zuchy ćwiczą zręczność i odwagę, (np. zuch - czarodziej nie boi się wejść do ciemnego pokoju). Należy zwracać zuchom uwagę na to, że ich „czary” muszą być dobre i nie mogą krzywdzić innych.

Trop można zdobywać w ten sposób, że bohaterem wszystkich zbiórek będzie Pan Twardowski, Małutka Czarownica, Harry Potter lub inną tajemniczą postać. Na zbiórkach zuchy będą przebywać wraz z nimi przygody. Warto ostatnią zbiórkę tropu zrealizować podczas dnia wróżb i czarów - Andrzejk.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajaraka, Przyjaciel/Przyjaciółka książek

Wskazówki bibliograficzne:

- Preussler O., Małutka czarownica, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2020.

- Rowling J.K., Harry Potter.
- Steer D., Księga zaklęć, Wydawnictwo Debit, Katowice 2011.
- Zuchowe Wieści, nr 2-3/2006.

źródła internetowe

- Ilustracje związane ze złudzeniami optycznymi np. www.matemaks.pl/zludzenia-optyczne.html (dostęp: 01.03.2020).
- Kanał Rafała Mulki ze filmami o sztuczach magicznych z wyjaśnieniem www.youtube.com/channel/UCDzxgY7FYTGtjK-vm1VmzPw (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Harry Potter), nr 1/2004, www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=267 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Elfy

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy, że chcemy poznać elfie krainę i żyć w zgodzie z Matką Naturą.
2. Byliśmy na wycieczce w lesie, gdzie spotkaliśmy elfa – leśnego opiekuna, który pokazał nam piękno i dary przyrody, a także choroby Matki Natury.
3. Odwiedziliśmy Rivendell, miasto elfów, gdzie przeszliśmy szkolenie leśnego strażnika.
4. Szóstkami zbudowaliśmy własną wioskę elfów, nie niszcząc przy tym przyrody.
5. Wykonaliśmy płaszcz elfów i amulety o tajemniczej mocy.
6. Ćwiczyliśmy swoją sprawność fizyczną i nasze zmysły. Zrobiliśmy łuki, uczyliśmy się z nich strzelać.
7. Przeprowadzaliśmy narady w tajemnym kręgu elfów.
8. Staraliśmy się być niewidocznymi w lesie: przekradaliśmy się bezgłośnie, wykonaliśmy kamuflaż, zacieraliśmy po sobie ślady.
9. Nauczyliśmy się poruszać po lesie tak, by się nie zgubić. Poznaliśmy kilka prostych sposobów wyznaczania północy.
10. Wódz elfów przekazał nam tajniki ziołolecznictwa i sekrety dbania o rośliny.
11. Poznaliśmy leśną zwierzynę i jej zwyczaje. Wraz z Legolasem tropiliśmy ją w leśnych ostępach.
12. Dowiedzieliśmy się, że las składa się z warstw – wiemy, jakie zwierzęta i rośliny można tam spotkać. W każdej z nich szukaliśmy pożywienia.
13. Wykonaliśmy kilka pozytecznych prac na rzecz lasu.
14. Na podsumowanie leśnej przygody urządzyliśmy leśną uczęszczę z zebranych przez nas darów natury.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię! Dobry trop na „zbiórki pierwszego miesiąca”

Trop „Elfy” wpływa na rozwój wyobraźni. Uczy sprawiedliwości, zaradności, samodzielności, miłości i szacunku do przyrody, poszanowania dóbr natury i umiejętności z nich korzystania.

Podczas realizacji tropu należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie bezpieczeństwa (np. nauka kamuflażu) oraz na właściwy stosunek zuchów do środowiska naturalnego. Dużym polem do popisu jest obrzędowość nawiązująca do świata przyrody. Ważnym jest by uczta i całe nasze działanie nie miało negatywnych skutków dla miejsca, w którym przebywamy.

Realizacja tropu wymaga od drużynowego przygotowania z zakresu szeroko rozumianego przyrodoznawstwa. Trop przeznaczona jest dla wszystkich zuchów. Nie można zbiórek

przeprowadzić w czterech ścianach. Najlepiej realizować go w okresie wiosenno-letnim i na kolonii zuchowej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Dobry opiekun/opiekunka

Wskazówki bibliograficzne:

- Andersen H.Ch., Baśnie (np. Dziecię Elfów).
- Bloch M., A Adi powiedział... Jak przetrwać w podmiejskim buszu, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
- Martinez F., Dziedzictwo Elfów, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2003.
- Szewc i Elfy, Wydawnictwo Arti, Ożarów Mazowiecki 2017.
- Tolkien J.R.R., Władca pierścieni.

źródła internetowe

- Harcerz w lesie (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4sn7l> (dostęp: 01.03.2020).
- Aktywni Obywatele Świata (materiały), <http://cbp.zhp.pl/gjsb8> (dostęp: 08.01.2021).
- Stop bierności. Wyzwolić energię (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/gthwh> (dostęp: 01.03.2020)
- Stop mowie nienawiści (konspekty), <http://cbp.zhp.pl/8ag34> (dostęp: 01.03.2020).
- W krainie zabawy. Poradnik drużynowego gromady zuchowej, <http://cbp.zhp.pl/aiqk8> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Przygoda wróżek – wielkie zawody przystani Elfów, reż. Raymond B., 2011.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Fantaści

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzje o wstąpieniu do „Klubu Fantastów”.
2. Oglądaliśmy film fantastyczny.
3. Zbudowaliśmy wehikuł, którym podróżowaliśmy w czasie i przestrzeni.
4. Bawiliśmy się w biuro ekspertów do spraw przyszłych losów świata.
5. Zorganizowaliśmy spotkanie z istotami z innych planet, podpisaliśmy z nimi pakt przyjaźni.
6. Szóstkami wykonaliśmy makietę miasteczka przyszłości.
7. Urządziliśmy Teatr Niesamowitych Przypadków. Każda szóstka przedstawiała swoją historię.
8. Urządziliśmy pokaz mody „nie z tej ziemi”.
9. Urządziliśmy w szkole przegląd prac plastycznych na temat fantastycznych wizji świata w 3000 roku.
10. Na zakończenie podsumowaliśmy nasze fantastyczne wyprawy i zorganizowaliśmy wybór Fantasty Roku.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dzięki realizacji tropu „fantaści” drużynowy może wraz z zuchami wybrać się do krainy wyobraźni. Trop jest atrakcyjny dla dzieci kreatywnych, rozwija wyobraźnię, uczy pewności siebie i odwagi w wygłaszananiu własnych poglądów i myśli. Nawet zuch, który często się myli – tutaj będzie miał rację.

W ciągu kilku zbiórek zuchy dojdą do mistrzostwa w zabawie „co by było, gdyby”. Warto przy tej okazji kształtać u zuchów postawy proekologiczne, zwrócić uwagę na efekty niewłaściwego gospodarowania zasobami naszej planety – co będzie, jeśli zabraknie wody, jeśli będziemy produkować za dużo śmieci, jeśli wytniemy lasy itp.

Zdobywanie tropu można zaplanować na niepogodę. Zuchówka lub inne pomieszczenie będzie wspaniałą bazą dla fantastów. Warto założyć dziennik niesamowitych przygód.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Plastyk/Plastyczka, Charakterystator/Charakterystorka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Le Guin U., Urodziny Świata.
- Lem S., Kongres futurologiczny.
- Pratchett T., Świat dysku.
- Zuchowe Wieści (Fantasta), nr 10/1993.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Gumisie

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy, że chcemy bliżej poznać mieszkańców Gumisiowej Doliny.
2. Oglądaliśmy bajkę pt. „Gumisie”.
3. Szóstkami urządzyliśmy siedzibę Gumisiów.
4. Byliśmy z wizytą na zamku Dunwyn.
5. Przygotowaliśmy sok z gumijagód, zorganizowaliśmy zawody szóstek na najlepszych skoczków.
6. Wykorzystując Magiczną Księgę Gumisiów, braliśmy udział w lekcji magii i czarów.
7. Wyruszyliśmy na ratunek potrzebującym.
8. Gospodarowaliśmy w kuchni Buni.
9. Odkrywaliśmy swoje artystyczne talenty pod okiem Gusto.
10. Zorganizowaliśmy wyprawę w celu poznania najbliższego otoczenia.
11. Majsterkowaliśmy razem z Grafim.
1. Na podsumowanie urządzyliśmy wielką uczęst.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Fabuła tropu pochodzi z serialu W. Disney'a „Gumisie”. Zdobywanie tropu daje możliwość kształtowania u zuchów uczynności, życzliwości, rycerskości, spostrzegawczości, braterstwa. Zuchy, tak jak Gumisie, pomagają wszystkim, którzy tego potrzebują. Gumie to interesujący się wszystkim, aktywny miś.

Po urządzeniu swojej siedziby zuchy nie „zamykają” się w niej – wychodzą, by poznać okolicę, udzielić pomocy, zorganizować coś dla innych. Gumisie wszystkie problemy rozwiązuje razem, wspólnie podejmują decyzje i wykonują zadania.

Kanwą kolejnych zbiórek mogą być przygody sympatycznych bohaterów tego serialu. Trop nadaje się na każdą porę roku, może być fabułą kolonii i zimowiska. Atrakcyjniejsza jest dla zuchów młodszych.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Złota rączka, Kuchmistrz/Kuchmistrzyni, Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych, Dobry opiekun/opiekunka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Lipov B., Dzieciaki w naturze, Wydawnictwo Świat Książki, Ożarów Mazowiecki 2011.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (W tym roku byliśmy Gumisiami), jesień 2019, <http://cbp.zhp.pl/21glp> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Gumisie, serial kreskówkowy.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Krasnoludki

Zadania:

1. Dostaliśmy list od krasnoludków z zaproszeniem do swojego świata. W kręgu rady postanowiliśmy pomóc krasnoludkom w ich pracach.
2. Poznaliśmy bajkę „O krasnoludkach i o sierotce Marysi”, „Śpiąca królewna” lub inne bajki o krasnoludkach.
3. Urządziliśmy „krasnoludkową grotę”.
4. W wielkiej tajemnicy sprawiliśmy innym drobne, dobre uczynki.
5. Braliśmy udział w krasnoludkowym święcie (powitaniu wiosny, poszukiwaniu kwiatu paproci).
6. Zorganizowaliśmy bal krasnoludków, Święto Kwiatów lub krasnoludkową ucztę. Każda szóstka była odpowiedzialna za część wydarzenia.
7. Zorganizowaliśmy zabawę lub przedstawienie dla młodszych dzieci. Pokazaliśmy im, że warto być życzliwym i opiekuńczym jak krasnoludki.
8. Podpatrywaliśmy kiełkowanie lub zakwitanie rośliny, powrót ptaków.
9. Rozpoznawaliśmy głosy zwierząt, próbowaliśmy zrozumieć mowę wybranego zwierzęcia.
10. Podjęliśmy wspólnie pozytyczną pracę w naszej okolicy.
11. Zorganizowaliśmy wyprawę do Celineczki, Tomcia Palucha, Smerfów lub innych małych przyjaciół, gdzie wspólnie podjęliśmy decyzję o chronieniu krasnoludkowego/bajkowego świata.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

„Czy to bajka, czy nie bajka, myślcie sobie, jak tam chcecie, ale ja wam to powiadam, krasnoludki są na świecie” – może dzieci w wieku zuchowym nie wierzą już w krasnoludki, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby przenieść się do ich świata!

Trop „Krasnoludków” pobudza fantazję dzieci i jest bardzo mocno związany z przyrodą. Zuchy - krasnoludki „zawodowo” zajmują się sprawianiem dobrych uczynków i płataniem figli - należy jednak uczulić zuchy, że figle nie mogą nikogo krzywdzić! Robią to zawsze w wielkiej tajemnicy, niezauważone przez nikogo - są braterskie i przyjaźnie nastawione do innych.

Do zabaw zuchy mogą przygotować sobie stroje, a szóstki mogą przyjąć imiona krasnoludków ze znanych bajek. Trop jest atrakcyjny przede wszystkim dla młodszych zuchów. Najdogodniejszą porą do jego zdobywania jest wiosna.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Dobry opiekun/opiekunka, Kronikarz/Kronikarka, Zgrywus/Zgrywuska.

Wskazówki bibliograficzne:

- Grimm J. i W., O królewie Śnieżce i siedmiu Krasnoludkach.
- Huygen T., Skrzaty, Wydawnictwo Bona, Kraków 2017.
- Krzemieniecka L., Z przygód Krasnala Hałabaty, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2016.

źródła internetowe

- Konopnicka M., O krasnoludkach i sierotce Marysi, <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Światozmieniacze. Cel: dobro (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/km3tb> (dostęp: 01.03.2020)

źródła filmowe

- Robaczki z zaginionej doliny, reż. Giraud H., Szabo T., 2013.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Kubuś Puchatek

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o wyprawie do Stumilowego Lasu i poznaniu jego mieszkańców.
2. Urządziliśmy kryjówkę w Stumilowym Lesie.
3. Przeżywaliśmy lub inscenizowaliśmy w szóstkach przygody Kubusia Puchatka i jego przyjaciół.
4. Zorganizowaliśmy Przyprawę do Bieguna Północnego.
5. Zorganizowaliśmy podwórkowy turniej zabaw w „Misie Patysie”.
6. Wiemy, skąd się bierze „małe co nieco”. Przygotowaliśmy przysmaki dla Kubusia Puchatka i jego przyjaciół.
7. Wymyślaliśmy zagadki i mruczani Kubusia.
8. Zorganizowaliśmy wystawę naszych ulubionych pluszowych zabawek.
9. Zrobiliśmy makietę Stumilowego Lasu.
10. Założyliśmy i pielęgnowaliśmy ogródek pod okiem Królika.
11. Na zakończenie urządzyliśmy piknik w Stumilowym Lesie lub turniej o średni rozumek.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na „zbiórki pierwszego miesiąca”!

Trop „Kubuś Puchatek” oparty jest na książkach A.A.Milne. Po przeczytaniu drużynowy wybiera tematy do zabaw w zależności od tego, co może zuchy najbardziej zainteresować: szukanie ogona Kłapouchego, powódź, wichura w Stumilowym Lesie, szukanie Maleństwa (tematy zabaw mogą też wybierać same zuchy).

Realizacja tropu pozwala rozwijać w zuchach koleżeństwo, empatię, uczynność, odwagę. W czasie zdobywania tropu drużynowy powinien zwrócić uwagę zuchów na przyjaźń i jej znaczenie, na pokonywanie własnych słabości oraz na przyrodę, którą należy szanować.

Trop można zdobywać przez cały rok.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Łamigłówka, Kuchmistrz/Kuchmistrzyni, Przyjaciel/Przyjaciółka książek, Gimnastyk/Gimnastyczka, Dobry opiekun/opiekunka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Milne A.A., Kubuś Puchatek.
- Milne A.A., Chatka Puchatka.

- Zuchowe Wieści (Kubuś Puchatek), nr 1/1996.

źródła internetowe

- W krainie zabawy – poradnik drużynowego gromady zuchowej, <http://cbp.zhp.pl/aiqk8> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Kubuś i przyjaciele, reż. Andrson S., Hall D., 2011.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Mały Książę

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy, że wyruszamy na wyprawę z Małym Księciem
2. Odbyliśmy razem z Małym Księciem podróż po innych planetach. Odwiedziliśmy planety: Króla, Pyszałka, Opoja, Biznesmena, Latarnika, Geografa oraz Ziemię.
3. Rysowaliśmy rysunki pobudzające wyobraźnię (węża, który połknął słonia, owieczkę w skrzyni itp.).
4. Wiemy, co to są gwiazdy i planety. Wraz z Małym Księciem oglądaliśmy zachód słońca.
5. Poszukujemy przyjaciół w szkole, w drużynie, na podwórku. Wraz z lisem szukaliśmy kogoś, kogo moglibyśmy „oswoić”.
6. Zaprzyjaźniliśmy się z inną gromadą, odwiedziliśmy ich planetę.
7. Hodowaliśmy własną roślinkę, opiekowaliśmy się nią, dbaliśmy, by niczego jej nie brakowało.
8. Znamy piosenkę pt.: „Mały Książę”.
9. Na podsumowanie zorganizowaliśmy „Święto Przyjaźni” w gromadzie, szkole lub na podwórku.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Małego Księcia” umożliwia zuchom poznanie podstaw astronomii, a także rozmowę o wrażliwości, odpowiedzialności, przyjaźni, miłości i innych ważnych uczuciach. Pobudza wyobraźnię dzieci i sprzyja rozwojowi emocjonalnemu. Uświadamia, że warto marzyć, bo marzenia często się spełniają. Zwraca uwagę na to, że nie wolno być samolubnym i dbać tylko o swoje sprawy.

Drużynowy po przeczytaniu książki sam decyduje, które przygody Małego Księcia wykorzysta w pracy gromady i na które aspekty wychowawcze położy szczególny nacisk (np. wyprawa na planetę Opoja to pretekst do rozmowy o problemie alkoholizmu i uzależnień, spotkanie z lisem uświadamia znaczenie przyjaźni, a rozmowy z pilotem pokazują różnice między sposobem odbierania świata przez dzieci i dorosłych).

Podczas realizacji tego tropu zuchy powinny zrozumieć, co znaczą przysłowia: „Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej”, „Cudze chwalicie, swego nie znacie” i „Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie”. Trop przeznaczony jest dla starszych zuchów. Może być zdobywany przez cały rok.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Przewodnik/Przewodniczka po szkole, Hodowca/Hodowczyni kwiatów, Dobry opiekun/opiekunka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Karwasz G., Mały astronom. Przewodnik dla dzieci, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2016.
- Saint-Exupéry A., Mały Książę.

źródła internetowe

- Braterstwo (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/4uehq> (dostęp: 01.03.2020).
- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).
- Odkrywcy nieznanego świata (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/ic8gu> (dostęp: 01.03.2020).
- Aktywni Obywatele Świata (materiały), <http://cbp.zhp.pl/gjsb8> (dostęp: 08.01.2021).
- Zuchowe Wieści (Mały Księże), nr 4/2004,
http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045.0006&id=275 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 10: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Mistrzowie/Mistrzynie emocji

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o podróży do odległej Krainy Emocji.
2. Obejrzaliśmy bajkę pt. „W głowie się nie mieści”.
3. Dowiedzieliśmy się, co to są emocje i kiedy je odczuwamy. Zobaczyliśmy, jak wygląda mózg człowieka i która jego część odpowiada za emocje.
4. Poznaliśmy różne emocje (radość, smutek, strach, gniew, odraza). Potrafimy je wyrazić. Zorganizowaliśmy „Zuchowy teatr uczuć”.
5. Odbyliśmy podróż do Krainy Emocji. Odwiedziliśmy wyspy: więzi rodzinnych, przyjaźni, zabawy, szczerości i zainteresowań.
6. Cieszymy się ze swoich sukcesów. Stworzyliśmy tablicę pozytywnych myśli.
7. Poznaliśmy sposoby radzenia sobie ze złością. Stworzyliśmy w naszej harówce kącik, w którym możemy się uspokoić.
8. Wcieliliśmy się w postać małej żabki (postać z książki E. Snel). Nauczyliśmy się skupiać na danej chwili, relaksować się.
9. Zorganizowaliśmy festiwal muzyczny. Każda szóstka wybrała piosenkę wyrażającą wybraną emocję.
10. Bawiliśmy się w bajkopisarzy. Stworzyliśmy opowiadania/komiksy, w których bohaterowie przeżywali różne emocje.
11. Wiemy, że nie ma emocji dobrych i złych. Nauczyliśmy się kontrolować swoje emocje w trudnych sytuacjach. Prowadziliśmy „Dzienniczek emocji”.
12. Rozmawialiśmy z druhen/druhem drużynowym o tym, gdzie możemy uzyskać pomoc, gdy coś się dzieje. Poznaliśmy specjalne numery telefonów pomocy.
13. Na podsumowanie zorganizowaliśmy bal emocji.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop bazuje na bajce „W głowie się nie mieści”, która w przystępny sposób tłumaczy trudny temat funkcjonowania emocji. Planując trop trzeba pamiętać, że sednem nie jest przekazanie informacji o naszym biologicznym funkcjonowaniu, ale zrozumienie przez zucha tego, co się z nim dzieje. Biorąc pod uwagę fakt, że poruszamy treści, które mogą być dla zuchów wstydliwe czy zupełnie nowe, należy zadbać o to, aby każdy zuch czuł się bezpiecznie i swobodnie. Nie można jednak zapominać, że dla zucha powinna to być przede wszystkim zabawa.

W trakcie zbiórek zuchy dowiadują się, dlaczego bywają smutne, skąd się bierze radość, jak sobie radzić ze złością, lepiej poznają swój wewnętrzny świat. Warto również zwrócić uwagę na koncentrację i uważność, które wpływają na emocje. Ważne jednak, by zuchy zapamiętały,

że nie ma złych i dobrych emocji. Należy także zaakcentować, że dzieci nie są same i to dorośli powinni pomóc, gdy coś złego się dzieje. Jeśli najbliżsi nie pomagają – zuch powinien wiedzieć, że ma prawo powiedzieć o swoich problemach np. przez telefon zaufania.

Do realizacji tropu konieczne jest dobre przygotowanie merytoryczne kadry, choć chcemy jedynie przedstawić podstawową wiedzę na temat emocji człowieka. Poniższe książki pozwolą nie tylko zgłębić temat, ale również pokażą, jak mówić o rzeczach trudnych językiem zrozumiałym dla zuchów.

Trop nadaje się dla wszystkich zuchów, można go realizować o każdej porze roku.

Wskazówki bibliograficzne:

- Filliozat I., Riefolo V., Rojzman C., Laprun A., Akceptuję co czuję, pewność siebie, Wydawnictwo Egmont, Warszawa 2019.
- Ibarolla B., Bajki, które uczą jak być szczęśliwym, Wydawnictwo Finebooks, Warszawa 2017.
- Nicolson C. P., Nic co ludzkie, nie jest mi obce. Czyli jak to jest, że czasami wychodzi z nas bestyjka, Wydawnictwo Debit, Katowice 2011.
- Snel L., Uważność i spokój żabki, Wydawnictwo CoJaNaTo, Warszawa 2016.
- Vetulani J., Mazurek M., Wierzchowski M., Sen Alicji czyli jak działa mózg, Wydawnictwo Mando, Kraków 2017.
- Woydyłło E., Mazurek M., Wierzchowski M., Uczucia Alicji, czyli jak lepiej poznać siebie, Wydawnictwo Mando, 2020.

źródła internetowe

- Jegier A., Kraina emocji, inspiracje do ćwiczeń dla młodszych dzieci https://www.mac.pl/uploads/materials/106/Kraina_przedszkolaka_3latek_Przewodnik%20metodyczny.%20Kraina%20emocji.pdf (dostęp: 17.11.2020).

źródła filmowe

- W głowie się nie mieści, reż. Peter Docter, 2015.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Mowgli

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o przyłączeniu się do Wilczej Gromady.
2. Mamy kryjówkę w lesie (szałas, jaskinię). Sporządziliśmy sobie leśny strój.
3. Potrafimy bezpiecznie posługiwać się ogniem. Rozpaliliśmy ognisko, ugotowaliśmy na nim potrawę. Szóstkami wykonaliśmy posiłek z samodzielnie zebranych owoców leśnych.
4. Byliśmy na kilku wyprawach, podczas których poznaliśmy okolice kryjówki. Potrafimy wskazać mrowiska, ciekawe drzewa, tajemnicze miejsca.
5. Ułożyliśmy własne prawa, których rzetelnie przestrzegaliśmy.
6. Skradaliśmy się i obserwowaliśmy zwierzęta. Rozpoznawaliśmy tropy zwierząt, na przykład: zajęca, sarny, psa.
7. W szóstkach inscenizowaliśmy przygody bohaterów „Księgi Dżungli”.
8. Braliśmy udział w uwolnieniu Mowgliego z rąk małp Bondar Logi.
9. Odnaleźliśmy Skarb Białej Kobry.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Realizacja tropu „Mowgli” pozwala zaakcentować przestrzeganie wspólnie określonych zasad (ważna jest tu rola kręgu rady), harmonijne współżycie z przyrodą, respektowanie jej praw oraz aktywne uczestnictwo w zabawie. Drużynowy musi zwrócić szczególną uwagę na wykorzystanie dużej ilości gier i zabaw kształcących zmysły i rozwijających sprawność fizyczną. To wszystko oczywiście w kontakcie z przyrodą.

Program tropu wykorzystuje fabułę „Księgi dżungli” Rudyarda Kiplinga, z niej też można czerpać obrzędy (np. ważne spotkania odbywać pod Skałą Rady), jak i pomysły na przygody.

Trop przeznaczony raczej dla starszych zuchów. Ze względu na charakter, trop powinien być zdobywany latem, w lesie, na przykład w trakcie kolonii zuchowej. Przez gromady, które mają blisko las, może być zdobywana także w ciągu roku (wiosną, jesienią).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bloch M., A Adi powiedział... Jak przetrwać w podmiejskim buszu, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
- Kipling R., Księga dżungli.

- Kowalczyk K., Poradnik ekologicznego obozowania, Niezależne Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa 2014.
- Sosnowski S., Stykowski J., Sakwa włóczykija, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1988.
- Zuchowe Wieści (Mowgli), nr 2/1998.

źródła filmowe

- Księga dżungli (reż. Jon Favreau), 2016.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Muminki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy odwiedzić Dolinę Muminków.
2. Oglądaliśmy bajkę pt. „Muminki” lub czytaliśmy książki o Muminkach.
3. Zbudowaliśmy domek Muminków.
4. Przeżywaliśmy lub inscenizowaliśmy szóstkami przygody Muminków, lub ich przyjaciół.
5. Wędrowaliśmy szlakiem opowiadań Włóczykija. Potrafimy spakować się na wycieczkę.
6. Przygotowaliśmy przysmaki z kuchni mamy Maminka.
7. Zorganizowaliśmy morską wyprawę szlakiem przygód taty Muminka.
8. Zorganizowaliśmy wyprawę na Wyspę Hatifnatów i poznaliśmy ich tajemnicę.
9. Odkryliśmy historię komety nad Doliną Muminków.
10. Na podsumowanie zorganizowaliśmy podwórkowy turniej przyjaciół Muminka.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Na przykładzie Muminków i ich przyjaciół można pokazać zuchom relacje, jakie powinny panować między ludźmi. Warto przy tym zwrócić uwagę na przyjaźń, uprzejmość, gościnność i chęć niesienia pomocy innym.

Trop „Muminki” wykorzystuje fabułę zaczerpniętą z literatury. Po przeczytaniu książki drużynowy wybiera tematy do zabaw, dopasowując je do wieku i zainteresowań zuchów. Tematem zabaw mogą stać się wspomnienia Taty Muminka oraz opowieść Włóczykija. Zuchy poznają świat przyrody, śledząc przygody Paszczaka. Dla dziewczynek postaciami do naśladowania mogą być Panna Migotka i Mama Muminka.

Drużynowy może zbudować fabułę tropu na podstawie jednego zdarzenia (rozdział książki) lub ułożyć ją tak, by każda zbiórka była osobną przygodą. Lektura przygód Muminków dostarcza też pomysłów na obrzędy, np. związane z nazwami szóstek, powitaniem lub pożegnaniem zuchów na zbiórce.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Dobry opiekun/opiekunka, Przewodnik/Przewodniczka po..., Perfekcyjna pani/pan domu, Kolekcjoner/Kolekcjonerka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Seria książek Jansson T., „Dolina Muminków w listopadzie”, „Kometa nad Doliną Muminków”, „Lato Muminków”, „Opowiadania z Doliny Muminków”, „Pamiętniki Tatusia Maminka”, „Tatuś Muminka i morze”, „W Dolinie Muminków”, „Zima Muminków”.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Narnijczycy

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o wyprawie do Narnii.
2. Zapoznaliśmy się z treścią pierwszej części „Opowieści z Narnii” pt. „Lew, Czarownica i stara szafa”, wspólnie czytaliśmy fragmenty książki, słuchaliśmy ich lub oglądaliśmy film.
3. Znaleźliśmy magiczną szafę, która przeniosła nas do baśniowej krainy.
4. Odwiedziliśmy mieszkanie pana Tumnusa oraz tamę państwa Bobrów, gdzie wspólnie z nimi przygotowaliśmy podwieczorek i śpiewaliśmy narnijskie kołysanki.
5. Przygotowaliśmy zbroje z symbolem Lwa, urządzyliśmy turniej rycerski, uczyliśmy się strzelać z łuku, używać szpady, jeździć konno.
6. Wybraliśmy się na wędrówkę szlakiem Wielkiej Rzeki, aby odnaleźć ślady mówiących zwierząt i tańczących drzew. Zbadaliśmy przyrodę. Zbudowaliśmy zamek Ker Paravel.
7. Przeprowadziliśmy konkurs plastyczny pt. „Jak wygląda kraina Aslana?”.
8. Wraz z królem Piotrem przeszliśmy próbę prawdziwej odwagi.
9. Wraz z królowymi Zuzanną i Łucją uczyliśmy się zasad *savoir-vivre*.
10. Dzięki naszej wytrwałości i chęci czynienia dobra uratowaliśmy Narnię przed Białą Czarownicą.
11. Spotkaliśmy Wielkiego Lwa, który jest strażnikiem wszystkich Narnijczyków.
12. Na zakończenie urządzyliśmy bal na zamku z mieszkańcami Narnii.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Fabuła tropu „Narnijczycy” oparta jest na pierwszej części cyklu o Narnii, ale można poszerzyć ją o kolejne tomy. Zdobywanie tropu przenosi dzieci do baśniowego świata, gdzie добро zawsze zwycięża złu. Oddziaływało na wyobraźnię, pobudza kreatywność, uczy szacunku do natury i dobrego traktowania zwierząt. Pokazuje siłę miłości między rodzeństwem i zasady rządzące prawdziwą przyjaźnią, w tym znaczenie szcerości.

Trop „Narnijczycy” przeznaczony jest dla młodszych dzieci, ale przy odpowiednim przeprowadzeniu zainteresuje także starsze zuchy, zarówno dziewczynki, jak i chłopców. Jeśli zdobywają go starsze dzieci, można powołać się na chrześcijańską symbolikę „Opowieści z Narnii” i związek Aslana z osobą Jezusa Chrystusa, co może ułatwić w gromadzie pracę z pierwszym punktem Prawa Zucha. Warto też pamiętać, że Wielki Lew to uosobienie dzielności – i wykorzystać to w pracy z drugim punktem Prawa Zucha.

Trop nadaje się na każdą porę roku, ale najlepiej zdobywać go na przełomie zimy i wiosny, zgodnie z akcją powieści.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Dżentelmen, Dama

Wskazówki bibliograficzne:

- Lewis C.S., Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa.
- Lewis C.S., Opowieści z Narnii. Podróż Wędrowca do Świtu.
- Lewis C.S., Opowieści z Narnii. Siostrzeniec czarodzieja.

źródła filmowe

- Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa, reż. Adamson A., 2005.
- Opowieści z Narnii. Ksiaże Kaspian, reż. Adamson A., 2008.
- Opowieści z Narnii. Podróż Wędrowca do Świtu, reż. Apted M., 2010.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Pan Kleks

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wstąpieniu do Akademii Pana Kleksa.
2. Oglądaliśmy film „Akademia Pana Kleksa”, „Podróże Pana Kleksa”, „Pan Kleks w Kosmosie” lub „Tryumf Pana Kleksa”
3. Uczestniczyliśmy w zajęciach w Akademii Pana Kleksa. Byliśmy na lekcji bajkologii, kleksografii, bańkologii, wierszologii, geografii.
4. Podróżowaliśmy razem z Panem Kleksem.
5. Przyrządzaliśmy przysmaki w kuchni Pana Kleksa.
6. Urządziliśmy w szóstkach zawody balonów.
7. Szukaliśmy zaginionego guzika szpaka Mateusza.
8. Zbieraliśmy nasze sny z sennych lusterek.
9. Inscenizowaliśmy bajki i przygody Pana Kleksa.
10. Układaliśmy własne bajki.
11. Leczyliśmy chore sprzęty.
12. Na zakończenie otrzymaliśmy dyplom ukończenia Akademii.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Akademia Pana Kleksa to wspaniały pomysł na zabawę, by wyruszyć razem z zuchami w krainę fantazji, baśni, przygody. Zdobywanie tropu pozwala na rozbudzenie wyobraźni, pomysłów i inicjatywy zuchów, uczy życia w przyjaźni, przybliża dzieciom świat bajek. To wspaniała okazja do rozwijania sprawności manualnej, przygotowania przedstawień w teatrzyku samorodnym i pobudzenia twórczości.

Bogata obrzędowość wynika wprost z książki (np. nadanie wszystkim zuchom imion na literę A tak, aby mogły wstąpić do Akademii; przyklejanie piegów).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Przyjaciel/Przyjaciółka książek, Recytator/Recytatorka, Złota rączka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Brzechwa J., Akademia Pana Kleksa.
- Brzechwa J., Brzechwa dzieciom.
- Brzechwa J., Podróże Pana Kleksa.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści, jesień 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_jesien.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Pan Samochodzik

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy, że wraz z Panem Samochodzikiem chcemy tropić zagadki historyczne.
2. Poznaliśmy przygody Pana Samochodzika, czytając książki lub oglądając film.
3. Jeździliśmy wehikułem Pana Samochodzika.
4. Szukaliśmy skarbu Templariuszy, odwiedziliśmy Wyspę Złoczyńców i Niesamowity Dwór.
5. Założyliśmy „Księgę strachów”.
6. Odnaleźliśmy w swojej okolicy zapomniane miejsca historyczne.
7. Odwiedziliśmy muzeum, skansen, zamek lub inny zabytek.
8. Założyliśmy Ligę do Walki z Hałasem.
9. Braliśmy udział w wykopaliskach archeologicznych.
10. Odszukaliśmy zaginione dzieł sztuki.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Pan Samochodzik, bohater serii książek Z. Nienackiego, jest muzealnikiem, historykiem sztuki i detektywem-amatorem. Swoją wiedzę i żyłkę detektywistyczną wykorzystuje do tropienia złodziei dzieł sztuki i historycznych pamiątek. Nie raz w jego przygodach towarzyszą mu harcerze. Jest też pionierem działań proekologicznych. Cechuje go skromność, wyrozumiałość, kultura osobista. Włączając zuchy w sensacyjne przygody Pana Samochodzika, można im zaszczepić chęć poznawania z pozoru nudnych miejsc, jakimi bywają muzea czy skanseny. Można przedstawić bogactwo i różnorodność szeroko pojętej sztuki, zachęcić do rozwijania dedukcji i zaciekać przeszłością. Pokazać, że w każdej sytuacji należy działać ekologicznie.

Trop można zdobywać, poznając na zbiórkach okoliczne galerie, muzea i ciekawe zabytki, poszukując lokalnych ciekawostek, legend czy tajemnic, uczestnicząc w grach terenowych i poszukiwaniach skarbów.

Trop przeznaczony raczej dla starszych zuchów, które lepiej sobie poradzą z rozwiązywaniem logicznych zagadek i łączeniem faktów.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:

Bazarz/Bajarka, Geoposzukiwacz/Geoposzukiwaczka, Łamigłówka, Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych, Przewodnik/Przewodniczka po...

Wskazówki bibliograficzne:

- Nienacki Z., Pan Samochodzik (seria), Wydawnictwo Siedmioróg, Wrocław 2018.

Seria obejmuje tomy „Pierwsza przygoda Pana Samochodzika”, „Wyspa Złoczyńców”, „Pan Samochodzik i templariusze”, „Księga strachów”, „Niesamowity dwór”, „Pan Samochodzik i Kapitan Nemo”, „Pan Samochodzik i zagadki Fromborka”, „Pan Samochodzik i Fantomas”, „Pan Samochodzik i tajemnica tajemnic”, „Pan Samochodzik i Winnetou”, „Pan Samochodzik i Niewidzialni”, „Pan Samochodzik i złota rękawica”, „Pan Samochodzik i człowiek z UFO”, „Pan Samochodzik i skarb Atanaryka”. Pomocne będą również książki Nienackiego, wydane w innym czasie.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Piotruś Pan

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wyruszyć z Piotrusiem Panem do Nibylandii.
2. Zaprzyjaźniliśmy się z Zagubionymi Chłopcami, mamy imiona nadane przez Piotrusia Pana.
3. Zbudowaliśmy dom-drzewo, w którym każda szóstka miała swoje miejsce.
4. Założyliśmy Bank Szczęśliwych Myśli, na każdej zbiórce obdarowywaliśmy się nawzajem tymi myślami.
5. Pomagaliśmy Piotrusiowi złapać jego cień. Wykonaliśmy galerie własnych cieni.
6. Szóstkami inscenizowaliśmy wybrane przygody Piotrusia Pana.
7. Wyruszyliśmy z Piotrusiem do Laguny Syren, by wsłuchiwać się w ich przepiękny śpiew. Poznawaliśmy uroki przyrody w Nibylandii.
8. Tropiliśmy po odgłosach krokodyla, który połknął budzik.
9. Wraz z Dzwoneczkiem uczyliśmy się latać w naszych marzeniach.
10. Odbiliśmy z rąk Kapitana Haka Tygrysią Lilię.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop „Piotruś Pan” nawiązuje do fabuły znanej bajki. Drużynowy wybiera tematy do zabaw w zależności od potrzeb i zainteresowań zuchów np.: pomoc córce Wodza Indian, wyprawa do Laguny Syren, budowa domków na drzewie itp.

Trop rozwija dziecięcą wyobraźnię, wspiera kształcenie u zuchów dzielności i sprawiedliwości. Uczy życzliwości i poszanowania przyrody. Wyrabia chęć niesienia pomocy innym.

Przygody Piotrusia Pana mogą być pomysłem na przekazanie zuchów do drużyny harcerskiej (powrót z Nibylandii do dorosłości).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Grajek, Śpiewak/Śpiewaczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Barrie J.M. Piotruś Pan.
- Piotruś Pan, płyta CD Teatru Buffo z piosenkami z musicalu.
- Zuchowe Wieści, nr 4/1994.

źródła filmowe

- Piotruś Pan, reż. Hogan P.J., 2003.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Plastus

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy, że chcemy zaprzyjaźnić się z Plastusem.
2. Zbudowaliśmy mieszkanie Plastusia.
3. Zorganizowaliśmy konkurs na najładniejszy pamiętnik.
4. Braliśmy udział w plastusiowych przygrodach.
5. Zorganizowaliśmy wystawę plastelinowych prac.
6. Ułożyliśmy nowe przygody Plastusia i jego przyjaciół.
7. Zaprosiliśmy na zbiórkę gościa, który opowiedział nam, jak dawniej wyglądała nauka w szkole.
8. Nauczyliśmy się kaligrafować swoje imię i nazwisko, w pamiętniku zapisywaliśmy nasze przygody.
9. Orowadziliśmy Plastusia po naszej szkole.
10. Na podsumowanie inscenizowaliśmy w szóstkach wybrane przygody Plastusia.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Fabuła tropu bazuje na treści powieści M. Kownackiej „Plastusiowy pamiętnik”. Po przeczytaniu książki drużynowy sam dopasowuje tematy zabaw do wieku i możliwości zuchów. Trop rozbudza wyobraźnię i zwraca uwagę na koleżeństwo. W trakcie realizacji tropu zuchy doskonalały swoją sprawność manualną, uczą się dyscypliny, porządku, czystości. Wykonując makietę mieszkania Plastusia, uczą się oszczędności materiałów i postugiowania się narzędziami, a pisząc pamiętnik, doskonalały swoje umiejętności kaligraficzne i literackie. Oswajają się również z nowymi, szkolnymi realiami.

„Plastusie” mogą w swojej klasie, w tajemnicy przed wszystkimi, zrobić wielkie porządki lub przynieść do szkoły kwiaty. Każdy zuch „Plastuś” może opiekować się koleżanką lub kolegą ze swojej ławki. Warto wpleść w obrzędowość sporo tajemniczości, wtedy realizacja tropu będzie ciekawsza. Trop jest atrakcyjny dla młodszych zuchów, które dopiero zaczynają szkolną przygodę.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Plastyk/Plastyczka, Przewodnik/Przewodniczka po szkole.

Wskazówki bibliograficzne:

- Kownacka M., Plastusiowy pamiętnik, Wydawnictwo Siedmiogród, 2014.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Przyjaciele/Przyjaciółki bajek

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy poznać tajemniczy świat bajek.
2. Oglądaliśmy lub czytaliśmy swoje ulubione bajki.
3. Poznawaliśmy nowe bajki.
4. Bawiliśmy się w przygody bajkowych bohaterów.
5. Szóstkami inscenizowaliśmy przygody bajkowych bohaterów.
6. Układaliśmy własne bajki lub wymyślaliśmy dalsze losy znanych bohaterów. Opowiadając nasze historie, imitowaliśmy różne dźwięki (np. szum wiatru, odgłosy zwierząt).
7. Założyliśmy księgę bajek.
8. Na podsumowanie zorganizowaliśmy wieczór bajek lub braliśmy udział w wielkim karnawale bajek.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Zuch „przyjaciel bajek” jest przyjacielem innych, potrafi wybrać wartościowe dla siebie bajki i programy w telewizji. Nie siedzi stale przed ekranem, często czyta bajkowe historie. Wejście w bajkowy świat to okazja do rozwoju wyobraźni, kreatywności, talentu gawędzenia.

Program tropu zakłada wykorzystanie w zuchowej zabawie zarówno treści ulubionych przez zuchy bajek, jak i zapoznanie dzieci z nieznanymi im dotąd opowieściami. Ze względu na swój charakter trop może być zdobywany przez cały rok – zarówno podczas zbiórek, jak i na kolonii zuchowej. Inspiracją do zdobywania tropu „przyjaciel bajek” może być pojawienie się nowej ekranizacji kinowej lub wydania książkowego bajki.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Przyjaciel/Przyjaciółka książek.

Wskazówki bibliograficzne:

- Andersen H. Ch., Baśnie.
- Bajkoterapia czyli bajki pomagajki dla małych i dużych, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.
- Begona I., Bajki, które uczą jak być szczęśliwym, Wydawnictwo Finebooks, Warszawa 2017.
- Grimm J. i W., Baśnie.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Wyprawy z molami), jesień 1996, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1996_jesien.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Przyjaciele/Przyjaciółki Madagaskaru

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy wyruszyć na Madagaskar.
2. Obejrzelismy fragment filmu pt. „Madagaskar”.
3. Inscenizowaliśmy lub przeżywaliśmy przygody filmowych bohaterów.
4. Urządziliśmy wycieczkę do zoo, gdzie zobaczyliśmy takie zwierzęta, jak występujące w filmie. Dowiedzieliśmy się, gdzie żyją one w warunkach naturalnych.
5. Zorganizowaliśmy wielkie przygotowania do podróży.
6. Odbyliśmy podróż na Madagaskar. Wiemy, gdzie leży ta wyspa, jakie zwierzęta i rośliny na niej występują. Poznaliśmy zwyczaje ludzi zamieszkujących Madagaskar.
7. Wykonaliśmy maski zwierząt (lwa, zebry, żyrafy, hipopotama) i skompletowaliśmy resztę przebrania, w którym wystąpiliśmy na balu.
8. Urządziliśmy bal u króla Juliana pt. „Wyginam śmiało ciało”. Wzięliśmy udział w konkursie tańca, prezentując własną choreografię do piosenki przewodniej.
9. Leczyliśmy żyrafę Melmana z wymyślonych dolegliwości. Dowiedzieliśmy się, czym jest hipochondria.
10. Przeszliśmy szkolenie dla tajnych agentów, które zorganizowały pingwiny z Madagaskaru. Sprawdziliśmy nasze umiejętności i zdobyliśmy tytuł Super Agenta.
11. Dowiedzieliśmy się, jakie zagrożenia czynią na zwierzęta i przygotowaliśmy plakaty w obronie ich praw.
12. Na zakończenie podpisaliśmy pakt przyjaźni, w którym określiliśmy, co jest ważne w relacjach między przyjaciółmi. Na wzór bohaterów „Madagaskaru” staramy się być solidarni i pomagać innym dzieciom w gromadzie.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop nawiązuje do popularnej współczesnej bajki. Pozwala przekazać dzieciom informacje o afrykańskich zwierzętach i uświadomić je o czyniących na naszych „braci mniejszych” zagrożeniach. Odwołując się do relacji między zwierzętami, można podkreślić rolę przyjaźni w życiu człowieka. Realizacja tropu pozwala kształtować u zuchów poczucie lojalności, solidarności i chęć niesienia pomocy. W bajce występuje wiele postaci charakterystycznych – trzeba pamiętać, aby odnieść ich cechy do ludzkich zalet i wad. Drużynowy powinien się dobrze przygotować do realizacji tropu – obejrzeć przynajmniej pierwszą część filmu „Madagaskar”, zapoznać się z atlasami zwierząt, albumami i przewodnikami po Afryce i Madagaskarze.

Trop sprawdzi się w czasie letniego biwaku i kolonii. Przeznaczona jest dla zuchów w każdym wieku, zainteresuje zarówno dziewczynki, jak i chłopców.

Wskazówki bibliograficzne:

- Radzimierski S., Madagaskar. Kłata ptasiego Lemura, Wydawnictwo Znak, Kraków 2019.

źródła filmowe

- Madagaskar, seria filmów, reż. McGarth T., Darnell E., 2005-2012.
- Pingwiny z Madagaskaru, reż. Smith S., 2014.
- Pingwiny z Madagaskaru, serial, reż. Darnell E., 2008-2013.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Robin Hood

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o przyłączeniu się do leśnych ludzi z Sherwood.
2. Zbudowaliśmy kryjówkę leśnych ludzi.
3. Złożyliśmy przysięgę Hernowi - panu drzew.
4. Ćwiczyliśmy swoja sprawność fizyczną. Urządziliśmy zawody łucznicze na dworze szeryfa.
5. Szóstkami układaliśmy ballady o czynach Robin Hooda i jego przyjaciół.
6. Poznawaliśmy tajniki naszego leśnego domu, potrafimy bezszelestnie poruszać się po lesie.
7. Przyrządzałyśmy leśne potrawy.
8. Pomagaliśmy potrzebującym.
9. Uwolniliśmy Marion z rąk niegodziwego szeryfa.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Bohaterem tropu jest znany z książek i filmów Robin Hood. Przypomina trochę naszego rodzimego Janosika. Zuchy chętnie naśladują w zabawie bohaterów filmowych, dlatego mimo obcych problemów, z jakimi borykają się „leśni” z sherwoodzkich borów (inny kraj, obce tło historyczne), temat ten cieszy się popularnością. Umiejętne przybliżenie postaci Robina Hooda pomaga wyrobić poczucie sprawiedliwości, zachęca do pomocy innym i współpracy w zespole, ćwiczy spostrzegawczość, zręczność, wytrwałość i zaradność, uczy życia w zgodzie z przyrodą.

Trop wymaga zorganizowania wielu różnorodnych gier i ćwiczeń. Większe pole do popisu będą mieli podczas nich chłopcy, ale trzeba przypomnieć zuchom, że wśród „leśnych” była także dziewczyna – Marion i może stanowić przykład dla dziewczynek.

Najdogodniej realizować trop późną wiosną, latem lub wczesną jesienią, kiedy na dworze jest ciepło i pogoda sprzyja organizowaniu zbiórek w lesie lub parku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Zbieracz/Zbieraczka grzybów.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bloch M., A Adi powiedział... Jak przetrwać w podmiejskim buszu, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
- Pyle H., Wesołe przygody Robin Hooda, Wydawnictwo Siedmioróg, Warszawa 2017.

źródła internetowe

- Harcerz w lesie (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4sn7l> (dostęp: 01.03.2020).

- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa),
<http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

Pomocne mogą być wszystkie filmy i seriale związane z Robin Hoodem. Natomiast istnieje serial animowany Młody Robin Hood reż. Freimovitz B., Sander B., 1991-1992.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 1: Eliminacja ubóstwa we wszystkich jego formach na całym świecie

Cel 10: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Robinsonowie

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o wyprawie na bezludną wyspę.
2. Urządziliśmy naszą wyspę, zbudowaliśmy i zagospodarowaliśmy szatę i zagrodę. Lepiliśmy z gliny, wyplataliśmy koszyki. Zbudowaliśmy najprostszą kuchnię i zegar słoneczny, kalendarz, prowadziliśmy dziennik.
3. Zorganizowaliśmy wyprawę w celu poznania wyspy, sporządzenia jej mapy.
4. Braliśmy udział w polowaniu, wyprawie po żywność. Badaliśmy jakość wody.
5. Zbieraliśmy zioła, owoce, hodowaliśmy rośliny. Przygotowaliśmy z nich posiłki.
6. Rozpaliliśmy ogień różnymi sposobami.
7. Zbudowaliśmy trawę.
8. Zorganizowaliśmy wyprawę na zatopiony statek.
9. Zorganizowaliśmy wyprawę do sąsiadniego plemienia.
10. Wyruszyliśmy na pomoc Piętaszkowi.
11. Gościliśmy na naszej wyspie załogę statku, który przybył na ratunek. Pożegnaliśmy wyspę i uroczyście powitaliśmy ziemię ojczystą.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop służy wyrabianiu zaradności, samodzielności, pomysłowości i gospodarności. Kształtuje postawę przyjaźni i solidarności ze wszystkimi ludźmi, bez względu na rasę i kolor skóry. Zuchy „Robinsonowie” poznają prawa przyrody, uczą się kontaktu z najbliższym otoczeniem.

Przed opracowaniem tropu drużynowy powinien koniecznie przeczytać książki o Robinsonie. Literacki obraz Robinsona stworzony przez Daniela Defoe przedstawia człowieka działającego w samotności. Nie trzeba jednak zalecać dzieciom działania w pojedynkę. Gromada zuchów w czasie realizacji tropu zamienia się w grupę ludzi pomagających sobie wzajemnie, działających w nieco odmiennych od codziennych, surowszych warunkach.

Trop może być zdobywany przez każdą gromadę. Szczególnie korzystne warunki jej realizacji stwarza kolonia zuchowa.

Realizacja tropu pozwala przybliżyć zuchom wiele „harcerskich” umiejętności, jest więc dobrym przygotowaniem dla zuchów, które w następnym roku będą przechodzić do drużyny harcerskiej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Złota rączka

Wskazówki bibliograficzne:

- Bloch M., A Adi powiedział... Jak przetrwać w podmiejskim buszu, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
- Defoe D., Przypadki Robinsona Cruzoe.
- Fidler A., Wyspa Robinsona, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2002.
- Kucharska N., Rzepa A., Zaginiona wyspa, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2019.
- Stykowski J., Wyspa Robinsona – biblioteczka zastępowego, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1985.

źródła filmowe

- Robinson Crusoe, reż. Kesteloot V. i Stassen B., 2016

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 6: Zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Rycerze Jedi

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wstąpieniu do Zakonu Jedi.
2. Oglądaliśmy bajkę z serii Gwiezdnych Wojen.
3. Opracowaliśmy kodeks Jedi, którego przestrzegaliśmy na co dzień.
4. Uczestniczyliśmy w szkoleniu pod okiem Mistrza Yody.
5. Dbaliśmy o sprawność fizyczną, pracowaliśmy nad poprawą koncentracji.
6. Zbudowaliśmy Sokoła Milenium. Podróżowaliśmy po galaktyce w misjach dyplomatycznych.
7. Braliśmy udział w posiedzeniu Senatu, podczas którego decydowaliśmy o ważnych dla galaktyki sprawach.
8. Przeżywaliśmy przygody wraz z bohaterami Gwiezdnych Wojen.
9. W szóstkach prezentowaliśmy historie oraz legendy Zakonu Jedi.
10. Wraz z Evokami przygotowaliśmy ucztę z okazji zwycięstwa nad Imperatorem.
11. Po przejściu szkolenia i odpowiednich prób zostaliśmy pasowani na Rycerzy Jedi.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Realizacja tropu „Rycerze Jedi” pozwala kształtać wśród zuchów odwagę, gotowość do poświęceń, wrażliwość na potrzeby innych, tolerancję. Zuchy uczą się odróżniać dobro od zła, panować nad emocjami, pracować nad sobą, podejmować inicjatywę i postępować odpowiednio do sytuacji. Trop pozwala również rozwijać sprawność fizyczną oraz koncentrację.

Fantastyczny świat Gwiezdnych Wojen, do którego przenoszą się zuchy podczas zabawy, pozwala na stworzenie ciekawej fabuły tropu (opartej na bajkowych przygodach bohaterów) oraz stanowi ogromne źródło inspiracji do tworzenia obrzędowości (np. pozdrowienie „Niech moc będzie z tobą”). Trop przeznaczony jest raczej dla starszych zuchów. Nadaje się na każdą porę roku.

Wskazówki bibliograficzne:

- Filmy animowane z serii Star Wars
- Filmy animowane z serii LEGO Star Wars
- Komiksy z serii Star Wars

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Smerfy

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy się zamieszkać w wiosce Smerfów.
2. Oglądaliśmy bajkę pt. „Smerfy”.
3. Zbudowaliśmy wioskę Smerfów lub urządziliśmy smerfowi chatki.
4. Urządziliśmy wyprawę do lasu w poszukiwaniu smerfojagód.
5. Braliśmy udział w wyprawie do siedziby Matki Natury oraz roztargnionego Ojca Czasu.
6. Bawiliśmy się w niewidzialne Smerfy i pomagaliśmy Matce Naturze w sprzątaniu świata.
7. Szóstkami inscenizowaliśmy przygody Smerfów.
8. Podchodziłyśmy zamek Gargamela, podpisaliśmy z nim układ przyjaźni.
9. Byliśmy z wizytą u Pasibrzucha, pomagaliśmy mu znaleźć przyjaciół.
10. Zorganizowaliśmy wyprawę do końca tęczy.
11. Na podsumowanie zorganizowaliśmy bal w wiosce Smerfów, przygotowaliśmy uczęstników do przyjęcia urodzinowego, tańczyliśmy taniec 100 smerfów.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Bajkowy trop „Smerfów” rozbudza dziecięcą fantazję. Znakomicie służy zgraniu gromady, ma bogatą obrzędowość zaczerpniętą z opowieści o Smerfach. Możemy na przykład wykorzystać imiona Smerfów przy tworzeniu nazw szóstełek i posługiwać się wyrażeniami zaczerpniętymi ze słownictwa bohaterów filmowej bajki. Warto też wprowadzić „Księgę czarów” Papy Smerfa.

Każdą zbiórkę można poświęcić jednej z charakterystycznych smerfowych postaci i działać razem z nią: pomagać Pracusiowi w wymyślaniu nowego wynalazku, przygotować przysmaki z Łasuchem, ćwiczyć wraz z Osłkiem, pomóc Ważniakowi w znalezieniu okularów, pielęgnować ogródek Smerfetki, wędrować tropem Klakiera itd.

Trop przeznaczony jest raczej dla młodszych zuchów. Można go realizować o każdej porze roku, ale świetne warunki do tego stwarzają kolonia zuchowa.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zgrywus/Zgrywuska, Dobry opiekun/opiekunka, Dama, Dżentelmen, Złota rączka, Kuchmistrz/Kuchmistrzyni, Grajek, Plastyk/Plastyczka, Recytator/Recytatorka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Komiksy Smerfy.
- Zuchowe Wieści, nr 6/1994.

źródła filmowe

- Smerfy, reż. Gosnell R., 2016.
- Seriale Smerfy.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Staś i Nel

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wyprawie śladami Stasia i Nel.
2. Odwiedziliśmy najbliższą palmiarnię, ogród botaniczny lub zoologiczny.
3. Obejrzyliśmy film „W pustyni i w puszczy”, oglądaliśmy albumy o Afryce.
4. Zorganizowaliśmy wielkie przygotowania do podróży.
5. Zorganizowaliśmy wyprawę do Afryki.
6. Wędrowaliśmy przez pustynię, pusczę, po dżungli, sawannie lub w górę Nilu.
7. Wyszukaliśmy i urządzyliśmy kryjówkę „Kraków”.
8. Inscenizowaliśmy lub przeżywaliśmy sceny z książki „W pustyni i w puszczy” (porwanie Stasia i Nel, uwolnienie słonia lub inne).
9. Byliśmy w afrykańskiej wiosce.
10. Zorganizowaliśmy pokojowe spotkanie plemion.
11. Wysyialiśmy wiadomości za pomocą latawca.
12. Na podsumowanie zorganizowaliśmy turniej wiedzy o Afryce i jej mieszkańców.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Przeniesienie się do pustynnego kraju, wędrówki śladami Stasia i Nel, przeżywanie ich przygód, pokonywanie trudów podróży - to tematy do ciekawych zbiórek tropu „Staś i Nel”. Chcemy, by zuchy podczas zabawy dowiedziały się jak najwięcej o ludziach zamieszkujących Afrykę, by były wytrwałe i odważne, chętnie spieszły innym z pomocą, by trwała wartością była dla nich przyjaźń. W realizacji tropu należy stworzyć dzieciom okazję do przeżywania niezwykłych przygód, uczyć je zaradności i odwagi.

Trop może być zdobywany wiosną, latem, jesienią, kiedy aura sprzyja wyprawom w najbliższe okolice. Łatwiej jest przeżywać przygody bohaterów powieści w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, w lesie, zagajniku, zaroślach, nad rzeką itp.

Drużynowy musi się solidnie przygotować do realizacji tropu, przede wszystkim przeczytać powieść H. Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy”. Gawędy można wzbogacić wiadomościami zdobytymi z innych źródeł.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Poliglota/Poliglotka, Dobry opiekun/opiekunka

Wskazówki bibliograficzne:

- Sienkiewicz H., W pustyni i w puszczy.

- Szklarski A., Tomek na czarnym lądzie, Wydawnictwo MUZA S.A., Warszawa 2017.
- Wierzbicki Ł., Afryka Kazika, Wydawnictwo BIS, Warszawa 2017.
- Wojtkiewicz S., Karawaną w dal przez afrykański ląd – kolonie zuchowe z fabułą.

źródła internetowe

- Teraz Afryka – od źródeł skautingu do kontynentu przyszłości (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/011q5> (dostęp: 01.03.2020).
- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- W pustyni i w puszczy, reż. Hood G., 2001.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

KULTUROZNAWCZE

Tropy kulturoznawcze pozwalają wzbudzić ciekawość świata. Dzięki nim zuchy będą mogły lepiej odnaleźć się w różnorodnym świecie oraz w dziedzictwie kulturowym, które minęło, ale ma na nas wpływ. Budują braterstwo i zrozumienie inności.

Afrykańczycy/Afrykanki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wyprawie do Afryki.
2. Zbadaliśmy, z czego słynie kontynent afrykański.
3. Zbudowaliśmy chatę z Afryki wspólnotą plemienną ja udekorowaliśmy.
4. Przyjęliśmy afrykańskie imiona i poznaliśmy afrykańskie zwyczaje. Wykonaliśmy maski, amulety lub elementy stroju.
5. Poznaliśmy faunę i florę Afryki.
6. Byliśmy w ZOO, gdzie obserwowaliśmy zwierzęta żyjące w Afryce.
7. Poznaliśmy baśnie i legendy afrykańskie. W szóstkach inscenizowaliśmy wybraną opowieść.
8. Wiemy, jak żyją i w co się bawią nasi rówieśnicy w różnych regionach Afryki.
9. Zbieraliśmy pożywienie. Zrobiliśmy posiłek, taki jaki jedzą w Afryce.
10. Szóstkami przedstawiliśmy scenki "dzień z życia w Afryce".
11. Na podsumowanie zorganizowaliśmy turniej wiedzy o Afryce (zwierzęta, rośliny, klimat, plemiona, mapa, zabawy).

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop „Afrykańczycy/Afrykanki” zaspokaja dziecięcą ciekawość świata i przybliża inne kultury. Podczas jego realizacji zuchy poznają Afrykę jako kontynent wielu państw i narodów, zróżnicowany klimatycznie, niezwykle bogaty pod względem roślinności i świata zwierzęcego. Koniecznie trzeba przedstawić zuchom to, co im najbliższe – baśnie i legendy, a także pokazać im, jak żyją dzieci w Afryce.

Warto zastanowić się nad tym, czy ich życie jest zupełnie inne niż zuchów, znaleźć podobieństwa – przecież młodzi mieszkańcy Afryki też chodzą do szkoły, bawią się, pomagają rodzicom, opiekują się rodzeństwem. W trakcie zabaw warto nauczyć zuchy kilku słów (np. nazw zwierząt) w wybranym języku afrykańskim, np. swahili.

Przygotowując trop, drużynowy powinien zapoznać się z propozycją programową „Teraz Afryka”, zatrzymać się do atlasów geograficznych i przyrodniczych oraz innych publikacji pokazujących współczesną Afrykę. W trakcie zbiórek należy korzystać z mapy Afryki, pokazywać dzieciom rozmieszczenie państw, ważne miasta, krainy geograficzne, występowanie roślin i zwierząt. Gawędy drużynowego powinny być bogato ilustrowane – zdjęciami mieszkańców Afryki, krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

Trop można realizować zarówno podczas roku szkolnego, jak i na kolonii.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Poliglotka/Poliglotka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Gilbert M., Jest wiele wiar. O co pytają dzieci, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2017.
- Diouf M., Mała książka o rasizmie, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2011.
- Wierzbicki Ł., Afryka Kazika, Wydawnictwo BIS, Warszawa 2017.

źródła internetowe

- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).
- Teraz Afryka – od źródeł skautingu do kontynentu przyszłości (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/011q5> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie

Cel 10: Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Ateńczycy/Atenki

Zadania:

1. W kręgu rady zadecydowaliśmy o wyprawie do starożytnych Aten.
2. Założyliśmy Akademię Ateńską, gdzie spotykaliśmy się z filozofami, dyskutowaliśmy, poznaliśmy kilka greckich liter.
3. Studiowaliśmy sztuki teatralne. Z recyklingowych materiałów wykonaliśmy potrzebne stroje, maski, koturny, podzieliliśmy się na aktorów i chór.
4. Najciekawsze dla nas mity greckie wystawialiśmy na scenie.
5. Uczestniczyliśmy w Dionizjach.
6. Studiowaliśmy sztuki plastyczne. Lepiliśmy greckie naczynia z gliny.
7. Szóstkami zbudowaliśmy makietę budynków Akropolu.
8. Odtworzyliśmy przebieg bitwy pod Maratonem (490 r. p.n.e.), inscenizowaliśmy historię o dzielnym wodzu Miltiadese oraz o biegu gońca z Maratonu do Aten.
9. Jako obywatele Aten uczestniczyliśmy w zgromadzeniach ludowych na Agorze. Nauczyliśmy się podstaw dyskusji i demokracji. Rozmawialiśmy o najważniejszych problemach naszej okolicy.
10. Wyruszyliśmy na wyprawę na Olimp. Spotkaliśmy się z Zeusem, któremu opowiedzieliśmy, czego nauczyliśmy się w Akademii.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop „Ateńczycy/Atenki” kształtuje u zuchów wyobraźnię, śmiałosć i ciekawość świata. Stwarza znakomitą okazję do przybliżenia zuchom historii starożytnej – źródła naszej kultury. Zuchy Ateńczycy przenoszą się w świat starożytnej Grecji, ubierają się w chiton (można je zrobić z prześcieradeł), piszą greckimi literami, są kulturalni, decyzje podejmują na wspólnym zgromadzeniu (agorze) – w ten sposób poznają podstawy demokracji.

Dla starożytnych Ateńczyków ważny był teatr oraz świat bogów, dlatego bawiąc się z zuchami, warto zwrócić na to większą uwagę. Szczególnie mity greckie są niewyczerpaną kopalinią pomysłów do obrzędowości, zabaw i przedstawień.

Trop przeznaczony jest dla starszych zuchów. Można go realizować przez cały rok, bardzo dobrze sprawdza się na kolonii zuchowej. Jego realizacja wymaga przygotowania się i wiedzy o historii i kulturze starożytnej Grecji.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Plastyk/Plastyczka, Mistrz/Mistrzyni sztuk pięknych, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka

Wskazówki bibliograficzne:

- Biedroń R., Włącz DEMOkrację, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2018.
- Buregren S., Mała książka o demokracji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2009.
- Martin T.R., Starożytna Grecja. Od prehistorii do czasów hellenistycznych, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2016.
- Parandowski J., Mitologia.
- Piotrowska E., A ja jestem Polak mały, moim krajem jest świat cały, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2013.
- Plantel E., Co to właściwie jest demokracja, Wydawnictwo Tako, Toruń 2016.
- Wybór mitów greckich, Wydawnictwo Siedmioróg, Wrocław 2012.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Benedyktyni/Benedyktynek

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy poznać życie zakonne benedyktyńców.
2. Byliśmy w klasztorze lub opactwie.
3. Wiemy, czym zajmują się zakonnicy oraz siostry zakonne. Poznaliśmy opowieści o życiu zakonu benedyktynek i benedyktyńców.
4. Poznaliśmy legendy o życiu świętych, w szóstkach inscenizowaliśmy wybraną przez siebie legendę.
5. Śpiewaliśmy modlitwę zuchową, śpiewaliśmy chórem pieśni religijne.
6. Zapisywaliśmy najważniejsze wiadomości w kronice gromady, malowaliśmy ozdobne inicjały.
7. Poznaliśmy najpopularniejsze zioła, wiemy, na jakie dolegliwości je stosować.
8. Codziennie spełniamy dobre uczynki.
9. Zauważaliśmy potrzebujących w okolicy. Zorganizowaliśmy zbiórkę potrzebnych rzeczy.
10. W kręgu rady podsumowaliśmy życie benedyktyńców. Wiemy, że pracą i poświęceniem możemy zmieniać świat.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pozwala na zapoznanie zuchów – poprzez gry, zabawy i opowiadania – z rolą, jaką odegrały zakony w dawnej Polsce. Zakonnicy są karni, pobożni i punktualni, starannie piszą, uprawiają rośliny ogrodowe i zioła, troszczą się o potrzebujących. Potrafią się wyciszyć i skupić na modlitwie i działaniu. Rytuał zakonny obfituje w obrzędy – dzwony zwołują na zajęcia i modlitwę, uroczystie zapalane są świece itp.

Warto zapoznać zuchy z niektórymi żywotami świętych (np. św. Kingi, św. Wojciecha), nauczyć śpiewu chórem, towarzyszącego życiu zakonów. Możemy też pójść z zuchami do najbliższego klasztoru. Jeśli w gromadzie są tylko zuchy wierzące, będzie to bardzo dobry trop do pracy z pierwszym punktem Prawa Zucha – poprzez życie zakonników możemy pokazać zarówno miłość do Boga, jak i ojczyzny.

Trop nadaje się do realizacji o każdej porze roku. Wymaga od drużynowego rzetelnego przygotowania się.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Kronikarz/Kronikarka

Wskazówki bibliograficzne:

- Zielarnia. Jak czerpać ze skarbów natury, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2019.
- Dowolny wybór żywotów świętych.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Benedyktyń), jesień 2006, http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045_0006&id=706 (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowy wehikuł czasu (propozycja programowa Referatu Zuchowego Chorągwii Wielkopolskiej), <http://zhp-czerwonak.pl/wp-content/uploads/2016/11/PROPOZYCJA-PROGRAMOWA-ZUCHOWY-WEHIKU%C5%81-CZASU.pdf> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Egipcjanie/Egipcjanki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wstąpieniu do szkoły egipskiej.
2. Dowiedzieliśmy się, gdzie leży Egipt i jakie ma warunki naturalne i klimat.
3. Zrobiliśmy makietę domu egipskiego, zbudowaliśmy świątynię i piramidy.
4. W szóstkach inscenizowaliśmy egipskie mity. Znamy kilku egipskich bogów.
5. Wędrowaliśmy wzdłuż Nilu i dowiedzieliśmy się, jak ważna dla człowieka jest woda. Wiemy, jak ją chronić. Budowaliśmy kanały irygacyjne.
6. Nauczyliśmy się pisać hieroglifami na glinianych tabliczkach.
7. Malowaliśmy zgodnie z zasadami sztuki egipskiej.
8. Wyruszyliśmy na wyprawę w głąb piramidy Cheopsa. Dowiedzieliśmy się o sposobach jej budowy. Wiemy, kim byli faraonowie i dlaczego chowano ich w piramidach.
9. Podsumowaliśmy naszą wiedzę i otrzymaliśmy dyplom ukończenia szkoły.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

W czasie realizacji tropu „Egipcjanie/Egipcjanki” zuchy zapoznają się z obyczajami i życiem w starożytnym Egipcie. Trop zaspokaja dziecięcą ciekawość świata, opowiada, jak dawniej żyli ludzie, uczy wytrwałości, umiejętności dociekania, rozbudza w dzieciach pasję historyczną.

Aby zabawa w Egipcjan się udała, drużynowy musi wcześniej rzetelnie się przygotować. Trop przeznaczony jest raczej dla zuchów starszych. Znakomicie nadaje się na kolonię zuchową.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych.

Wskazówki bibliograficzne:

- Goscinny R., Asterix i Kleopatra, Wydawnictwo Egmont, Warszawa 2017.
- Wojtkiewicz S., Egzotyczna podróż w starożytną przeszłość – materiały na kolonię.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Egipcjanin), lato 1997, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1997_lato.pdf (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Asterix i Obelix. Misja Kleopatra, reż. Chabat A., 2002.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 6: Zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

Eskimosi/Eskimoski

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wyjechać na Grenlandię i zostać Eskimosami.
2. Zbudowaliśmy igloo i spędziliśmy dzień w eskimoskiej wiosce.
3. Znamy kilka eskimoskich zwyczajów i opowieści.
4. Braliśmy udział w wyprawie po żywność ukrytą w lodowych kryjkach.
5. Urządziliśmy konkurs szóstek na najładniejszą rzeźbę śnieżną.
6. Braliśmy udział w badaniach lądolodu na Grenlandii. Wiemy, co to jest globalne ocieplenie.
7. Obchodziliśmy święto powracającego dnia. Wiemy, co to noc polarna, dzień polarny, zorza.
8. Zorganizowaliśmy zawody psich zaprzęgów lub kulig.
9. W kręgu rady podsumowaliśmy życie Eskimosów i porównaliśmy z naszym.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na zimowisko!

Trop „Eskimosi/Eskimoski” stwarza wiele możliwości przeżycia ciekawych przygód. Pozwala na wyrabianie sprawności fizycznej, wytrwałości, hartu i pracowitości. Eskimosi to odważni i silni ludzie północy. Poprzez zapoznanie się z trudnymi warunkami życia Eskimosów i ich obyczajami zuchy rozwijają swoje zainteresowania geograficzne, wzbogacającą posiadana wiedzę.

Na zbiórkach należy uczyć zuchy właściwego organizowania zabaw na śniegu, zachowania zasad bezpieczeństwa i higieny. Drużynowy musi zwracać uwagę na ubiór dzieci – to dobra okazja, aby zuchy nauczyły się ubierać odpowiednio do zimowych warunków. Trop można zdobywać tylko w zimie – Eskimosi nie mogą bawić się w sali! Konieczny jest śnieg i dużo miejsca na organizowanie zabaw, gier i ćwiczeń.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Meteorolog/Meteorolożka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Centkiewicz Cz., Anaruk, chłopiec z Grenlandii, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2011.
- Centkiewicz A., Centkiewicz Cz., Anaruk i inne opowiadania, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2014.
- Istnieją też inne książki małżeństwa Centkiewiczów - Biała foka, Wyspa mgieł i wichrów, Na białym szlaku, Odarpi syn Egiwy, Fridtjf, co z ciebie wyrośnie.

- Nela, Nela i kierunek Antarktyda, Wydawnictwo Burda Polska, Warszawa 2016.
- Nela, Nela na kole podbiegunowym, Wydawnictwo Burda Polska, Warszawa 2016.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Eskimos), nr 4/2007,
http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=1425 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Etnografowie/Etnografki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy poznać kulturę ludową i jej różnorodność na terenie Polski.
2. Byliśmy w muzeum etnograficznym lub skansenie, spotkaliśmy się z etnografem lub badaczem kultury.
3. Przenieśliśmy się w czasie, dzięki czemu uczestniczyliśmy w życiu wioski sprzed stu lat. Pomogło nam to poznać naszą kulturę.
4. Założyliśmy zuchowy zespół pieśni i tańca, poznaliśmy kilka pieśni ludowych oraz najbardziej znane polskie tańce.
5. Ułożyliśmy drzewa genealogiczne naszych rodzin z zaznaczeniem, kto skąd pochodzi.
6. Wykonaliśmy ludowe rękodzieło (wycinanki, haft, malunki, wyplatanki, pajaki, ręczniki ludowe, ceramika).
7. Uczestniczyliśmy w obchodach ludowego święta (sobótka, dożynki, kolędnicy) zgodnie ze zwyczajem naszego regionu.
8. Zorganizowaliśmy festiwal kultury ludowej (tańce, śpiewy, gawędy, obrazy, rzeźby, hafty, wycinanki), zaprosiliśmy innych wykonawców i publiczność.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop ma zainteresować zuchy z dawną kulturą ludową. „Etnograf” to zuch poszukujący swoich „korzeni”, wytrwały, rzetelny i docieklewy. Należy wy tłumaczyć dzieciom, co to jest folklor, zapoznać je z najciekawszymi i najbardziej znamiennymi elementami kultury takimi jak ubiór, muzyka, taniec, wycinanki) przy okazji można zwrócić uwagę na wydarzenia kulturalne w okolicy. Etnograficzne spostrzeżenia można utrwałać na zdjęciach lub w „Kronice kulturalnej regionu”.

Dorobek prac gromady można przedstawić podczas festiwalu, który będzie dobrym podsumowaniem. Festiwal może zainteresować działaniami gromady rodziców i zaproszone instytucje.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Przyjaciel/Przyjaciółka książek, Kolędnik/Kolędnica, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka, Wielkanocny Baranek.

Wskazówki bibliograficzne:

- Michaluk M., Stachowiak M., Przewoźny W., Etnogatki. Opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach, Wydawnictwo Albus, Poznań 2018.

- Janowska A., Opowiedz mi mamo. Polskie zwyczaje i obrzędy wielkanocne, Wydawnictwo Pax, Warszawa 2012.
- Oklejak M., Cuda wianki. Polski Folklor dla młodszych i starszych, Wydawnictwo Egmont, Warszawa 2017.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Indianie/Indianki

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o wstąpieniu do szczezu indiańskiego, wykonaliśmy odpowiednie stroje.
2. Zbudowaliśmy wioskę indiańską, w której każda szóstka miała swoje tipi.
3. Szóstkami wykonaliśmy totemy oraz inne elementy zdobnictwa.
4. Poznaliśmy prawa i zwyczaje panujące w indiańskiej wiosce.
5. Zasiadaliśmy w indiańskim kręgu rady, gdzie radziliśmy na bieżące tematy wioski.
6. Tropiliśmy zwierzęta, poznaliśmy ich zwyczaje, nauczyliśmy się żyć w zgodzie z przyrodą.
7. Po przejściu prób braterstwa zorganizowaliśmy uroczystość nadania indiańskich imion.
8. Urządziliśmy ucztę przyjaźni, na którą zaprosiliśmy wodzów z sąsiednich wiosek, podpisaliśmy pakt przyjaźni, zakopaliśmy topór wojenny.
9. Urządziliśmy indiańskie zawody sprawności i zręczności. Potrafimy strzelać z łuku i poruszać się bezszelestnie.
10. Wykonaliśmy pożyteczne prace na rzecz naszej wioski indiańskiej.
11. Na podsumowanie indiańskiej przygody zorganizowaliśmy Święto Słońca.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Nasze wyobrażenia o Indianach często są niepełne. Mało wiemy o walce Indian o prawo do życia i własnej ziemi, o ich pięknych zwyczajach i szlachetnych zasadach, takich jak dotrzymywanie słowa, lojalność, prawdomówność. Jeżeli wydobędziemy te cechy Indian i dodamy do nich zręczność, dzielność i zaradność – stworzymy wzór osobowy, który z pewnością spodoba się zuchom i który będą chciały naśladować.

Trop „Indianie/Indianki” ma ogromny potencjał i bogatą obrzędowość. Wiele radości może zuchom przynieść majsterka, wykonywanie tipi, zdobnictwa, noszenie strojów indiańskich, malowanie skóry, używanie tajnych znaków i mowy migowej. To wielka przygoda!

Przed realizacją zadania warto wybrać konkretne plemię i zajrzeć do literatury, by nie tworzyć czy nie utrwała błędów lub stereotypów. Jednak realizacja tego tropu przyniesie głównie wiele pozytyku z zakresu umiejętności społecznych. Bez względu na plemię, które wybierzecie - będzie to plemię, które wspólnie ustala zasady wioski, liczy się ze zdaniem jego członków, dba o wspólne dobro oraz bratersko podchodzi do innych plemion.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Gimnastyk/Gimnastyczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Buregren S., Mała książka o demokracji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2009.
- Fiedler A., Mały Bizon, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2002.
- Ibarolla B., Bajki, które uczą jak żyć wśród innych, Wydawnictwo Finebooks, Warszawa 2017.
- May K., Winnetou, Wydawnictwo Greg, Kraków 2018.
- Seton E.T., Poselstwo Indianina, Oficyna Wydawnicza TEXT, Kraków 2014.
- Seton E.T., Zwój kory brzozowej, Oficyna Wydawnicza TEXT, Kraków 2009.
- Seton E.T., Zwierzęta, które znałem, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, 1960.
- Seton E.T., Rolf w lasach, Biblioteczka Walden, 2001.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 10: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Cel 16: Promowanie pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa, zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowa na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu

Japończycy/Japonki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o podróży do Japonii.
2. Wzięliśmy udział w ceremonii parzenia herbaty.
3. Uczestniczyliśmy w treningu karate.
4. Byliśmy w szkole samurajów, gdzie poznaliśmy ich kodeks.
5. Zorganizowaliśmy japoński teatr cieni. Każda szóstka zaprezentowała swoją opowieść.
6. Nauczyliśmy się sztuki składania papieru – origami. Poznaliśmy mit o 1000 żurawi.
7. Poznaliśmy kilka japoński słów i nauczyliśmy się pisać niektóre znaki alfabetu japońskiego.
8. Widzieliśmy filmy wyprodukowane w Japonii (np. studia Ghibi), dowiedzieliśmy się o kulturze anime.
9. Poznaliśmy zasady japońskiego dobrego wychowania, staraliśmy się ich przestrzegać.
10. Bawiliśmy się w tradycyjne japońskie gry i zabawy.
11. Wiemy, dlaczego Japonię nazywa się „krajem kwitnącej wiśni”.
12. Na podsumowanie wizyty w Japonii zorganizowaliśmy tradycyjną uczę, byliśmy ubrani w kimona, jedliśmy pałeczkami.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Japończycy/Japonki” daje możliwość kształtowania w zuchach poczucia estetyki, przywiązania do szczegółów i najmniejszych gestów. Uczy szacunku do starszych, tradycji, obietnic. Pozwala poprzez kulturę Japonii pokazać, jak ważna jest praca nad sobą i ciągłe doskonalenie się. Trop uczy poszanowania innych kultur i tolerancji. Rozwija w zuchach ciekawość świata i chęć podróżowania.

Japonia jest dla nas krajem egzotycznym, z niesamowitą i różnorodną kulturą, dlatego bardzo ważne, by drużynowy podczas zbiórek nie skupiał się tylko na jednym aspekcie. Kluczowe jest też solidnie przygotowanie do realizacji tropu.

Trop przeznaczony jest raczej dla starszych zuchów. Nadaje się do realizacji zarówno w ciągu roku, jak i na kolonii zuchowej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Mistrz/Mistrzyni orgiami, Gimnastyk/Gimnastyczka, Poliglotka/Poliglotka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Jasny J., Japonia jaka jest, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2006.

źródła internetowe

- Kierunek Azja (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/0k313> (dostęp: 01.03.2010 r.)

źródła filmowe

- Mój sąsiad Totoro, reż. Miyazaki H., 1988.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Jaskiniowcy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy przenieść się w czasy pierwotne. Bawiliśmy się w jaskiniowców, urządziliśmy swoją jaskinię.
2. Wspólnie ustaliliśmy zasady panujące w jaskini. Wszyscy ich przestrzegaliśmy.
3. Byliśmy w muzeum lub skansenie archeologicznym, rozmawialiśmy z badaczem dawnych epok.
4. Zdobywaliśmy pożywienie, tropiliśmy zwierzęta, zbieraliśmy jadalne rośliny. Polowaliśmy na mamuta lub inną zwierzynę.
5. Upiekliśmy ją na ogniu naszą ulubioną potrawę.
6. Odwiedziliśmy inne plemię jaskiniowców.
7. Porozumiewaliśmy się bez użycia mowy.
8. Mamy swoje pismo obrazkowe, którym uzupełniamy kroniki szóstek.
9. Lepiliśmy z gliny naczynia, wykonaliśmy naszyjniki z kości i kamków.
10. Pod okiem wodza plemienia kształciliśmy się w obcowaniu z przyrodą i doskonaleniu sprawności fizycznej. Potrafimy celnie strzelać z procy i rzucać dzidą.
11. Zorganizowaliśmy wystawę rysunków jaskiniowych.
12. Na koniec zorganizowaliśmy obrzęd pory roku lub zjawiska przyrodniczego.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Celem tropu „Jaskiniowcy” jest pokazanie zuchom, jak żyli ludzie pierwotni w epoce kamienia. Zuchy uczą się obcowania z przyrodą, korzystania z jej dobrodziesztw, respektowania jej praw, a także współdziałania w grupie. Oprócz zbudowania groty zuchy powinny wykonać stroje i amulety. Warto je też nauczyć lepić z gliny lub wyplatać z sitowia. Przy obrzędowości warto uwzględnić hierarchię plemienną, wierzenia jaskiniowców w magię sił przyrody.

Niezbędne jest dobre przygotowanie drużynowego, zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym (np. umiejętność rozpalania ognia dawnymi metodami), wiedza o ówczesnych zwierzętach, umiejętności fizyczne (np. wspinanie się po drzewach). Drużynowy musi zadbać o to, aby trop miał walory poznawcze i kształcące, a nie był tylko wesołą zabawą.

Najlepiej realizować trop na kolonii, gdzie jest większa możliwość codziennego obcowania z naturą, poznawania zwyczajów zwierząt, długich gier terenowych oraz majsterki. Trop przeznaczony jest raczej dla zuchów starszych.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Zielarz/Zielarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Murray L., Dinozaurarium, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2018.
- Zielarnia. Jak czerpać ze skarbów natury, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2019.

źródła internetowe

- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa),
<http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Kowboje/Kowbojki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wyprawie na Dziki Zachód.
2. Szóstkami zbudowaliśmy miasteczko na Dzikim Zachodzie, w którym znajdowało się biuro szeryfa, sąd, poczta, bank, saloon.
3. Wykonaliśmy kapelusze, pasy, lassa, ostrogi lub inne elementy kowbojskiego ubioru.
4. Zrobiliśmy mapę naszej osady i okolicy, otrzymaliśmy akt nadania ziemi.
5. Zaprzyjaźniliśmy się z mieszkańcami pobliskiej wioski indiańskiej.
6. Hodowaliśmy bydło; wiemy, jak pielęgnować bydło i konie, rzucaliśmy lassem.
7. Bawiliśmy się w poszukiwaczy złota.
8. Pomagaliśmy szeryfowi w ujęciu i doprowadzeniu przed sąd rabusiów.
9. Braliśmy udział w zabawie tanecznej do muzyki country.
10. Byliśmy z wizytą w stadninie koni.
11. Zorganizowaliśmy wyścigi dyliżansów.
12. Urządziliśmy święto naszego miasta, na które zaprosiliśmy przyjaciół (np. Indian, gubernatora).

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Kowboje z Dzikiego Zachodu są postrzegani zwykle przez pryzmat filmów. Dzieci widzą przede wszystkim rewolwerowców walczących z Indianami. Ale trop „Kowboje / Kowbojki” daje możliwość kształtowania odważnej postawy, uczy sprawiedliwości, zaradności, samodzielności, poszanowania praw i kultury innych ludzi, rozwija sprawność fizyczną. Podczas zabawy powinny kształtować się uczucia przyjaźni i solidarności ze wszystkimi ludźmi, bez względu na rasę i kolor skóry.

Trop ten ma ciekawą obrzędowość. Duża radości zuchom może przynieść majsterka, budowa całego miasta, ale również wykonanie kapelusza, sita dla poszukiwacza złota czy prawdziwego lassa. Warto również nauczyć zuchy kilka słów po angielsku.

Trop przeznaczony jest dla wszystkich zuchów. Najlepiej zdobywać go w okresie wiosenno-letnim, świetnie sprawdzi się na kolonii zuchowej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Gimnastyk/Gimnastyczka, Opiekun/Opiekunka zwierząt.

Wskazówki bibliograficzne:

- May K., Na Dzikim Zachodzie, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2011.
- May K., Old Surehand, Wydawnictwo Ventigo Media, Warszawa 2017.
- May K., Winnetou, Wydawnictwo Greg, Kraków 2018.
- Zuchowe Wieści (Zdobywcy dzikiego zachodu), lato 2005.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Poszukiwacze nieznanego lądu

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o wyruszeniu w podróż w nieznane.
2. Ułożyliśmy kodeks odkrywcy, podpisaliśmy się pod nim i powiesiliśmy go w naszej zuchówce.
3. Prowadziliśmy dziennik podróży.
4. Wiemy, czym jest azymut. Umieję poługiwać się kompasem/busolą i mapą.
5. Zakopaliśmy skarb i sporządziliśmy mapę, która pomoże w jego odnalezieniu.
6. Zorganizowaliśmy spotkanie, na które zaprosiliśmy podróżników.
7. Poznaliśmy historie Kolumba, Magellana, Vasco da Gamy lub Marco Polo i zainscenizowaliśmy jedno z ich odkryć.
8. Nauczyliśmy się kilku węzłów, niezbędnych podczas podróży żaglowcem.
9. Odbyliśmy podróż szlakiem jednego z wielkich odkrywców. Wcześniej ją zaplanowaliśmy, uwzględniając trudne warunki życia i zdobywania pożywienia.
10. Spotkanych tam tubylców przywitaliśmy. Poznaliśmy ich zwyczaje i uszanowaliśmy ich teren.
11. Poznaliśmy klimat odkrytego lądu. Wiemy, czym się różni od naszego.
12. Podsumowaliśmy nasze odkrycia. Poznane kontynenty i oceany potrafimy wskazać na mapie.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Poszukiwacze nieznanego lądu” umożliwia przystępne i ciekawe przedstawienie zuchom historii podróżników i żeglarzy oraz największych odkryć geograficznych. Uczy zuchy zaradności życiowej, samodzielności, umiejętności rozsądniego planowania i konsekwencji w postępowaniu. Zuch „poszukiwacz nieznanego lądu” szanuje religię, kulturę i zwyczaje innych ludzi. Dba o przyrodę, jest ciekawy świata.

Trop może być zdobywany w ciągu roku i na kolonii zuchowej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Poliglotka/Poliglotka, Kronikarz/Kronikarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bloch M., A Adi powiedział... Jak przetrwać w podmiejskim buszu, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
- Atlas Świata National Geographic Kids, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2019.

- Gaszczyński M., Wilkowiecki P., Atlas Odkrywców, Wydawnictwo Insignis, Kraków 2019.
- Nela, Seria *Nela mała reporterka*, Wydawnictwo Burda Polska 2014-2019.
- Sowuła K., Kto wymyślił wakacje, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2019.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).
- www.wielcyodkrywcy.pl (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Pocahontas, reż. Gabriel M. i Goldberg E., 1995.
- Wyprawa Magellana, reż. Alonso A. 2019.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Rycerze

Zadania:

1. Dostaliśmy zaproszenie od Wielkiego Rycerza. W kręgu rady zdecydowaliśmy, aby podjąć się wyzwania, jakim jest rycerskie życie.
2. Jako giermkowie służyliśmy Wielkiemu Rycerzowi. Pod jego okiem nauczyliśmy się postępować po rycersku, strzelać z łuku, walczyć mieczem.
3. Ułożyliśmy kodeks rycerski.
4. Zostaliśmy pasowani na rycerza.
5. Urządziliśmy igrce i występy trubadurów.
6. Braliśmy udział w wielkich łowach.
7. Szóstkami braliśmy udział w turnieju rycerskim.
8. Uczestniczyliśmy w inscenizacji bitwy pod Grunwaldem lub innej bitwy, w której brali udział rycerze.
9. Poznaliśmy kilka legend o znanych rycerzach. Wiemy, kim był Zawisza Czarny oraz św. Jerzy.
10. Jako rycerze pomagaliśmy słabszym.
11. Byliśmy w zamku, muzeum historycznym lub obejrzaliśmy stare mury.
12. Spotkaliśmy się z rycerzami Okrągłego Stołu lub rycerzami Karola Wielkiego.
13. Na podsumowanie naszej rycerskiej przygody zorganizowaliśmy bal i ucztę na zamku, na które zaprosiliśmy gości.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop dobry na kolonie zuchową!

Realizacja tropu „Rycerzy” służy wychowaniu patriotycznemu i społecznemu, kształtowaniu gotowości do poświęceń oraz wyrabianiu karności, odwagi i chęci obrony słabszych. Zaspokaja potrzebę ruchu, rozwija sprawność fizyczną.

Życie giermków i rycerzy, ich obyczaje i zajęcia stanowią ciekawy temat zabaw nie tylko dla chłopców. Okres rycerstwa to średniowiecze i początek renesansu. Na zbiórkach będzie okazja do zapoznania zuchów z takimi postaciami jak Bolesław Krzywousty czy Zawisza Czarny. Temat zabawy można rozszerzyć o życie duchownych, mieszkańców i kmieci.

Drużynowy może wykorzystać np. powieści Sienkiewicza lub Kraszewskiego oraz pokazać fotografie zamku w Malborku, Wawelu lub zamków rycerskich w Europie zachodniej. Trop ma bogatą obrzędowość, na którą składają się zwołymania rycerskie, staropolskie zwroty, herby i dawne imiona. Kanwę jednej ze zbiórek może być postać św. Jerzego – patrona rycerzy, skautów i harcerzy, który według legendy pokonał smoka.

Trop przeznaczony jest dla starszych zuchów. Jeśli trop będzie realizowany w ciągu roku, to lepiej unikać takich okresów, kiedy pogoda uniemożliwia wyjście z zuchówki.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Dżentelmen, Dama.

Wskazówki bibliograficzne:

- Sienkiewicz H., Krzyżacy.
- Kraszewski J.I., Stara Baśń.
- Waczków J., Dobre obyczaje, Wydawnictwo Elżbieta Jarmołkiewicz, Świebodzin 2010.
- Wojtkiewicz S., Rycerze Okrągłego Stołu – fabuła kolonii.
- Wojtkiewicz S., W rycerskich szrankach – materiały na kolonię.
- Istnieje kilka pozycji na temat dobrych manier dla dzieci. Są one do odnalezienia pod hasłami dobre obyczaje, savoir vivre, bon ton, dobre maniery dla najmłodszych/dzieci.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- Zwalczaj smoka w sobie! (zbiórka), <http://cbp.zhp.pl/5ruk> (dostęp: 01.03.2020).
- Programy Wspólnoty Drużyn Grunwaldzkich, <http://cbp.zhp.pl/jx86a> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowy wehikuł czasu (propozycja programowa Referatu Zuchowego Chorągwii Wielkopolskiej), <http://zhp-czerwonak.pl/wp-content/uploads/2016/11/PROPOZYCJA-PROGRAMOWA-ZUCHOWY-WEHIKU%C5%81-CZASU.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Ziejka F. Polegaj jak na Zawiszy,
[http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1984-t75-n1-s145-180/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1984-t75-n1-s145-180.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1984-t75-n1/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1984-t75-n1-s145-180/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1984-t75-n1-s145-180.pdf) (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Słowianie/Słowianki

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy, aby przenieść się do czasów dawnych Słowian.
2. Zbudowaliśmy słowiańskie grodzisko lub szałas w lesie.
3. Polowaliśmy na niedźwiedzia, tura lub jelenia.
4. Urządziliśmy turniej wojów, podczas którego wykorzystywaliśmy zrobione przez nas szyszaki, tarcze, oszczepy, miecze, łuki i strzały.
5. Urządziliśmy postrzyzyny, na których przyjęliśmy imiona słowiańskie określające nasz charakter lub czyn.
6. Zorganizowaliśmy wyprawę do innych słowiańskich plemion.
7. Trudniliśmy się garncarstwem.
8. Zbieraliśmy zioła i owoce leśne. Suszyliśmy jabłka i gruszki w popiele. W szóstkach przygotowaliśmy różne potrawy/napoje z darów lasu.
9. Zorganizowaliśmy wyprawę handlową.
10. Poznaliśmy kilka słowiańskich baśni, wiemy, w co wierzyli Słowianie.
11. Na podsumowanie obchodziliśmy święto Kupały lub topiliśmy marzannę.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Życie pradawnych Słowian, ich obyczaje i zajęcia mogą być tematem ciekawych zbiórek, zapoznających zuchy z legendarnymi początkami naszego narodu i kształtujących emocjonalny związek z przeszłością. Realizacja tropu wyrabia takie cechy charakteru jak obowiązkowość, prawość, koleżeństwo, gotowość niesienia pomocy innym czy chęć obrony słabszych.

Słowiańskie zabawy spodobażą się wszystkim, ale pod warunkiem, że tematyka zabaw dziewcząt i chłopców będzie się nieco różnić. Na przykład „obrzęd Kupały” dla chłopców – to przede wszystkim palenie wielkich ognisk, a „sobótki” dla dziewczynek – to puszczanie wianków na wodę; w obrzędzie „postrzyzyn” chłopcy uczestniczą jako ci, którzy w tym dniu kończą dziecięce zabawy i zaczynają zaprawę do sztuki wojennej, a dziewczynki mogą organizować postrzyzyny jako „rodzinne” święto.

Tropu nie można zdobywać w murach miejskich. Odpowiednią porą jest wcześnie wiosna, gdyż właśnie wtedy topiono marzannę. Można też bawić się w Słowian w lecie lub w ciepłe jesienne dni. Szczególnie dogodne warunki stwarzają kolonia zuchowa.

Jest warunek, bez którego spełnienia szkoda zabierać się do organizowania słowiańskich zabaw. Jeśli nie odróżniasz hubki od krzesiwa, nie znasz przebiegu obrzędu postrzyżyn, nie wiesz, kto był bogiem Słowian, lepiej nie wyruszaj z zuchami na słowiańską wyprawę.

Trop przeznaczony jest raczej dla starszych zuchów.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Zbieracz/Zbieraczka grzybów.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bobrowski J., Wrona M., Mitologia słowiańska, Wydawnictwo Bosz, Lesko 2017
- Kraszewski J.I., Stara Baśń.
- Lis H., Lis P., Kuchnia Słowian czyli o poszukiwaniu dawnych smaków, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.
- Wierzbicki Ł., Drzewo. Mity słowiańskie i inne opowieści, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2016.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- Brückner A., Mitologia słowiańska, <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/mitologia-slowianska.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Słowianin), wiosna 1997, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1997_wiosna.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Spartanie/Spartanki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję o wstąpieniu do spartańskiej szkoły.
2. Wykonaliśmy stroje spartańskich wojowników.
3. Przeszliśmy różne próby odwagi i wytrzymałości.
4. Odbyliśmy wyprawę pod Termopile.
5. W trosce o naszą sprawność wykonywaliśmy ćwiczenia oraz uczyliśmy się musztry.
6. Sprawdzając nasze wysiłki, zorganizowaliśmy starożytną olimpiadę z tradycyjnym pięciobojem.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Spartanie byli ludźmi wysportowanymi, karnymi, małomównymi, walecznymi, toteż i zuchy „Spartanie” muszą wykazać się takimi przymiotami. Trop ten szczególnie może być użyteczny dla gromad, w których trudno o dyscyplinę i spokój. W obrzędowości należy zaznaczyć wagę słowa, aby nikt nie mówił na marne i nie kłamał.

Trzeba zwrócić uwagę na rozwój fizyczny zuchów (także miedzy zbiórkami). W czasie majsterek zuchy mogą wykonywać greckie stroje – chitonie oraz bojowe ubiory hoplitów (bojowników spartańskich) – pancerze, hełmy, nagolenniki, włócznie, tarcze itp.

Podczas realizacji tropu trzeba pamiętać, że Sparta to też starożytna Grecja ze swoimi tradycjami, obrzędami (Dionizje, teatr) i wierzeniami (mity, bogowie olimpijscy), na podstawie których można tworzyć kolejne zabawy i obrzędy.

Zdobywanie tropu wymaga od drużynowego dobrej znajomości historii i kultury starożytnej Grecji.

**Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Gimnastyk/Gimnastyczka.**

Wskazówki bibliograficzne:

- Martin T.R., Starożytna Grecja. Od prehistorii do czasów hellenistycznych, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2016.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Szlachcice/Szlachcianki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy przenieść się do czasów szlacheckich.
2. Wybraliśmy się na wycieczkę do dworku, dworu, muzeum historycznego.
3. Oglądaliśmy stroje szlacheckie.
4. Poznaliśmy znane postacie szlacheckie.
5. Kształciliśmy się na szlacheckim dworze, gdzie uczyliśmy się szermierki, nakrywania do stołu, dobrych manier, gospodarki i ekonomii, prawa oraz jazdy konnej.
6. Wzięliśmy udział w turnieju o szablę Michała Wołodyjowskiego lub szarfę damy dworu.
7. Wykonaliśmy herby, potrafimy opowiedzieć o ich symbolice, ułożyliśmy zwoływanie naszych rodów.
8. Zwołyliśmy sejm. Obradowaliśmy nad najważniejszymi sprawami naszej małej ojczyzny. Wnioski przekazaliśmy włodarzom.
9. Tańczyliśmy poloneza.
10. Obchodziliśmy Dzień Dobrych Manier.
11. Zorganizowaliśmy szlacheckie kulig lub przejaźdzkę wozami, zakończone wspólnym gotowaniem lub spożywaniem dania kuchni staropolskiej (np. bigosu).

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Szlachcie/Szlachcianki” przenosi zuchy w czasy XV-XVII-wiecznej Polski. Podczas realizacji tropu zuchy uczą się dobrego wychowania i staropolskich obyczajów. Poznają i pielęgnują takie wartości jak honor, wolność i dobro ojczyzny. Każdy zuch-szlachcic jest sprawny i zawsze gotowy do służby na rzecz państwa, potrafi również tańczyć poloneza.

Trop ma bogatą obrzędowość. Zuchy używają zwołyń szlacheckich, mają swoje herby, wykonują stroje szlacheckie.

Kluczem do udanej zabawy jest dobre poznanie przez drużynowego historii tamtej epoki, ówczesnych obyczajów i kultury. Trop przeznaczony jest dla zuchów w każdym wieku, można ją zdobywać o każdej porze roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Dżentelmen, Dama.

Wskazówki bibliograficzne:

- Buregren S., Mała książka o demokracji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2009.

- Fredro A., Zemsta.
- Mickiewicz A., Pan Tadeusz.
- Waczków J., Dobre obyczaje, Wydawnictwo Elżbieta Jarmołkiewicz, Świebodzin 2010.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł.
- Istnieje kilka pozycji na temat dobrych manier dla dzieci. Są one do odnalezienia pod hasłami dobre obyczaje, savoir vivre, bon ton, dobre maniery dla najmłodszych czy dla dzieci.

źródła internetowe

- Pasek J. Ch., Pamiętniki, <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/pamietniki.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowy wehikuł czasu (propozycja programowa Referatu Zuchowego Chorągwii Wielkopolskiej), <http://zhp-czerwonak.pl/wp-content/uploads/2016/11/PROPOZYCJA-PROGRAMOWA-ZUCHOWY-WEHIKU%C5%81-CZASU.pdf> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Pan Tadeusz, reż. Wajda A., 1999.
- Zemsta, reż. Wajda A., 2002.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Wikingowie

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać Wikingami.
2. Zbudowaliśmy własną wioskę wikingów, wykonaliśmy stroje i ozdoby.
3. Urządziliśmy szóstkami zawody drakkarów.
4. Poznaliśmy legendy o Odynie, Thorze i innych bogach Asgardu.
5. Uczyliśmy się pisma runicznego.
6. Wzięliśmy udział w zamorskiej wyprawie handlowej. Przygotowaliśmy towary na wymianę - naczynia z gliny, ozdoby z metalu, haftowane tkaniny.
7. Dbaliśmy o sprawność fizyczną, urządziliśmy zawody zręczności i siły.
8. Zajmowaliśmy się ziołolecznictwem.
9. Urządziliśmy tradycyjną ucztę z tańcami.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Liczne sagi ukazują wikingów jako wybitnych żeglarzy, ludzi wyjątkowo przedsiębiorczych i pełnych energii. Wikingowie słynęli z wyrobu łodzi, ale mieli także rozwiniętą sztukę i rzemiosło, prawo, handel oraz religię. Zuchy – wikingowie są odważni, zaradni, wytrwali, sprawni fizycznie, żądni przygód. Dzięki realizacji tropu zuchy poznają ich codzienne zajęcia, wierzenia, obyczaje. Podczas majsterek zuchy mogą wykonać stroje wikingów i towary na wymianę handlową. Inspiracji do obrzędów czy zabaw z pewnością może dostarczyć nordycka mitologia.

Realizacja tropu wymaga rzetelnego przygotowania się. Trop świetnie nadaje się na kolonię zuchową. Przeznaczony jest dla starszych zuchów. Bardziej spodoba się chłopcom, ale z powodzeniem może być realizowany w gromadzie koedukacyjnej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Gimnastyk/Gimnastyczka, Mistrz/Mistrzyni robót ręcznych.

Wskazówki bibliograficzne:

- Gaiman N., Mitologia nordycka, Wydawnictwo Mag, Warszawa 2017.
- Gianadda R., Celtowie, Germanie i wikingowie, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2011.
- Wojtkiewicz S., Dzielni wikingowie na kolonii zuchowej.
- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- Ćwiklińska A., Gruszkiewicz M., Kuchta A., Wikingowie - „magiczna” medycyna i ziołolecznictwo,
<https://ptfarm.pl/pub/File/Farmacja%20Polska/2014/04aOG%20%20Wikingowie.pdf>
(dostęp: 01.30.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Żak/Nawojka

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać żakami i wstąpić na uniwersytet.
2. Zdawaliśmy egzaminy wstępne na uniwersytet. Dostaliśmy indeks.
3. Bawiliśmy się w żaków i profesorów – wykonaliśmy togi, czapki żaków i inne rekwizyty.
4. Wiemy, gdzie został założony pierwszy w Polsce uniwersytet i kto był jego fundatorem.
5. Uczestniczyliśmy w otrzęsinach.
6. Byliśmy słuchaczami jednego z wydziałów uniwersytetu: astronomii, przyrody, matematyki.
7. Wyszukiwaliśmy informacje w książkach i encyklopediach.
8. Braliśmy udział w juwenaliach.
9. Do pisania używaliśmy gęsiego pióra i atramentu. Wiemy, co to jest kałamarz.
10. Poznaliśmy kilka słów po łacinie.
11. Zarabialiśmy na nasze żakowskie potrzeby (wystawiliśmy przedstawienie o życiu żaków, sprzedawaliśmy nasze majsterki).
12. Byliśmy na wycieczce w dzielnicy uniwersyteckiej, spotkaliśmy się ze studentem.
13. Na koniec otrzymaliśmy dyplom ukończenia uniwersytetu i tytuł bakałarza.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pokazuje zuchom wartość nauki, uczy pracowitości, sumienności, szacunku dla wiedzy. Bawiąc się, zuchy poznają początki funkcjonowania wyższych uczelni, zaznajamiają się z życiem, zajęciami i niektórymi zwyczajami dawnej braci studenckiej. Mogą także przekonać się, jak dziś wygląda życie studenta.

Kanwą kolejnych zbiórek może być historia Nawojskiej. Razem z pierwszą studentką zuchy zostają przyjęte do Akademii „poddawane otrzęsinom”, bawią się na juwenaliach. Trop ma podwójną nazwę: dla dziewcząt „nawojka”, dla chłopców „żak”. Przeznaczony jest dla gromad, w których są starsze zuchy.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Przyjaciel/Przyjaciółka książek, Dżentelmen, Poliglotka/Poliglotka, Dama.

Wskazówki bibliograficzne:

- Graves T.D., Odręczne liternictwo. Ozdobne kroje na każdą okazję oraz porady i instrukcje, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2018.
- Zuchowe Wieści, nr 3, 4 i 5/1998.
- Pomocne będą wszelkie encyklopedie i słowniki w formie książkowej.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

OBYWATELSKIE

Tropy obywatelskie to tropy związane z kształtowaniem aktywnej postawy służby oraz patriotyzmu. Budują poczucie tożsamości narodowej, pozwalają zuchom identyfikować się ze swoim krajem i okolicą – Małą Ojczyzną. Przybliżają historię i kulturę Polski.

Ambasadorzy/Ambasadorki przyjaźni

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy się bycia ambasadorem przyjaźni w szkole i na podwórku.
2. Poznaliśmy Deklarację Praw Dziecka.
3. Szóstkami poszukaliśmy problemów, jakie stoją na drodze do przyjaźni na podwórku/ w szkole. Zaplanowaliśmy jak im zaradzić i wprowadziliśmy plan w życie.
4. Zorganizowaliśmy turniej gier i zabaw dla gromady oraz innych dzieci. Każda szóstka przeprowadziła grę/zabawę.
5. Zorganizowaliśmy spotkanie przyjaźni z cudzoziemcami lub dziećmi z innych krajów (np. ze skautami - listownie, przez komunikator internetowy). Poznaliśmy wzajemnie swoje kultury, radości i problemy. Poznaliśmy ich kulturę, radości, problemy i zabawy. Pokazaliśmy im swoje zabawy.
6. Na podsumowanie naszej pracy zorganizowaliśmy spotkanie Ambasadorów Przyjaźni. Jako doświadczeni ambasadorzy – uczestniczyliśmy w debatach, podjęliśmy ważne postanowienia i decyzje. Najważniejsze z nich przekazaliśmy do Polskiego Komitetu UNICEF-u lub do Rzecznika Praw Dziecka.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

To dobry trop na Dzień Myśli Braterskiej lub Międzynarodowy Dzień Praw Dziecka!

Trop "Ambasadorów/Ambasadorek Przyjaźni" wspiera rozwój społeczny, a także duchowy i emocjonalny. Podążając tym tropem, zuchy mają możliwość aktywnego uczestnictwa w społeczności, a także realnego zmieniania rzeczywistości. Ambasadorzy i Ambasadorki Przyjaźni uczą tolerancji wobec inności - tej "dalekiej" (inny kolor skóry, wyznanie) jak i "bliskiej" (inny status materialny, wiek). Umożliwia on poznanie odmienności innych dzieci i wielkiej rodziny skautowej.

Podczas zabawy uświadom zuchom problemy współczesnego świata, np. brak tolerancji i akceptacji, rasizm, antysemityzm. Przed spotkaniem przyjaźni warto poznać tradycję danego kraju lub zgłębić dany temat. Możecie nauczyć się kilku słów i zwrotów w innym języku.

Przygotowując się do zbiórek można skontaktować się z Biurem Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o bezpłatne materiały na temat szacunku i praw dzieci. W celu skontaktowania się ze skautami można poradzić się pełnomocnika ds. zagranicznych chorągwii. Koniecznie należy to zrobić jeszcze przed rozpoczęciem tropu.

Odpowiedź instytucji, do której zuchy przekazały swoje postanowienia i decyzje, będzie dla zuchów sygnałem, że ich działania są realne. Zadbaj o nią, nawet jeśli będzie ona już po realizacji tropu.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Dobry opiekun/opiekunka, Przyjaciel/Przyjaciółka nieznanego świata, Mistrz/Mistrzyni gier i zabaw, Dżentelmen, Dama, Poliglotka/Poliglotka, Przewodnik/Przewodniczka po szkole.

Wskazówki bibliograficzne:

- Diouf M., Mała książka o rasizmie, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2011.
- Gilbert M., Jest wiele wiar. O co pytają dzieci, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2017.
- Gill-Piątek H., Krzywonos H., Bieda. Przewodnik dla dzieci, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2010.
- Piotrowska E., To my, dzieci świata, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2018.
- Stalfert P., Różni ale tacy sami. Książka o tolerancji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2013.
- Stalfert P., Twoje prawa – ważna sprawa, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2011.
- Wojciechowska M., Dzieciaki Świata, National Geographic, Warszawa 2013.
- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry na boisku, Wydawnictwo TEXT, Kraków 2014.

źródła internetowe

- Bać E., Olech J., Mam prawo i nie zawaham się go użyć, <http://jaczytam.pl/Biblioteka-Jaczytam/Edukacja-wczesnoszkolna> (dostęp: 01.03.2020).
- Biuro Rzecznika Praw Dziecka <https://brpd.gov.pl/strefa-dziecka> (dostęp: 01.03.2020).
- Aktywni Obywatele Świata (materiały), <http://cbp.zhp.pl/gjsb8> (dostęp: 08.01.2021).
- Braterstwo (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/4uehq> (dostęp: 01.03.2020).
- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).
- Odkrywcy nieznanego świata (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/ic8gu> (dostęp: 01.03.2020).
- Ostaszewska H., Twoje Prawa wg. Konwencji Praw Dziecka, Polski Komitet Narodowy UNICEF, Warszawa 2008, www.unicef.pl/content/download/16330/144905/TwojePrawa.pdf (dostęp: 01.03.2020)
- Stop bierności. Wyzwolić energię (propozycja programowa) , <http://cbp.zhp.pl/gthwh> (dostęp: 01.03.2020)
- Stop mowie nienawiści (konspekty), <http://cbp.zhp.pl/8ag34> (dostęp: 01.03.2020).
- Światozmieniacze. Cel: dobro (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/km3tb> (dostęp: 01.03.2020).
- www.unicef.pl/O-nas/Prawa-dziecka/Dla-dzieci (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 5: Osiąganie równości płci oraz wzmacnianie pozycji kobiet i dziewcząt

Cel 10: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Cel 16: Promowanie pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa, zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowa na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu

Białe Orły

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy przenieść się do krainy Pierwszych Piastów.
2. Poznaliśmy legendę o Lechu, Czechu i Rusie.
3. Wiemy, jak wygląda i co symbolizuje godło naszego kraju.
4. Wykonaliśmy godło do naszej zuchówki. Wiemy, jakie miasto było pierwszą stolicą Polski.
5. Zbudowaliśmy gród słowiański i poznaliśmy panujące w nim zasady.
6. Dowiedzieliśmy się, w jaki sposób nasi przodkowie korzystali z darów natury.
7. Szóstkami przygotowaliśmy ucztę dla pozostałych mieszkańców grodu.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Pierwszym celem tropu „Białe Orły” jest zapoznanie zuchów z początkami państwa polskiego oraz historią naszego godła narodowego. Podczas podążania tropem Białych Orłów zuchy przenoszą się w czasy, gdy państwo polskie dopiero się kształtowało.

Trop ma na celu również wzmacnianie umiejętności samorządności wewnątrz małej społeczności przez funkcjonowanie w grodzie. Dzięki podróży w czasie będzie można poznać dawną kuchnię (i smaki) bez wzmacniający smaku, niezdrowych konserwantów czy wysokiego przetwarzania. Uczta jako podsumowanie pozwoli szóstkom na sprawdzenie i dalsze szlifowanie umiejętności pracy w grupie, a także przygotowanie prostych i zdrowych potraw.

Trop ten może mieć bogatą obrzędowość. Na zbiórkach warto wykorzystać zwołania, staropolskie zwroty i nazwy, zaprezentować średniowieczne stroje (np. wybrać się w nich na ucztę). Można przeczytać zuchom „Bogurodzicę” lub fragmenty Kronik Galla Anonima, aby pokazać, jak brzmiał dawny język polski.

Trop przeznaczony jest dla wszystkich zuchów. Można go realizować o każdej porze roku, ale drużynowy musi się do niego przygotować (znać historię Polski wraz z jej społecznymi aspektami). Godło można wykonać na przygotowanym wcześniej szablonie.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Kuchmistrz/Kuchmistrzyni, Zielarz/Zielarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Anonim, Zwany Gall, Kronika polska.
- Makuszyński K., Za króla Piasta Polska wyrasta.
- Matejko J., Poczet królów polskich.

- Pomocne będą również podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.

źródła internetowe

- Gryguć J., Jak Mieszko chrzest przyjmował?, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015, <http://chrzest966.pl/wp-content/uploads/2015/09/Jak-Mieszko-chrzest-przyjmowa%C5%82-NCK.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Chrzest 966. Propozycja programowa na 1050. rocznicę, <http://cbp.zhp.pl/9v7d9> (dostęp: 01.03.2020).
- Dawno, dawno temu, kiedy wszystko się zaczęło (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/jx86a> (dostęp: 01.03.2020).
- Szlak Piastowski (oficjalna strona internetowa), <https://szlakpiastowski.pl/piastowie> (dostęp: 01.03.2020).
- Zalogowani przez Chrzest (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/a0rwk> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowy wehikuł czasu (propozycja programowa Referatu Zuchowego Chorągwii Wielkopolskiej), <http://zhp-czerwonak.pl/wp-content/uploads/2016/11/PROPOZYCJA-PROGRAMOWA-ZUCHOWY-WEHIKU%C5%81-CZASU.pdf> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Europejczycy/Europejki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zorganizować wyprawę po Europie.
2. Podróż zaplanowaliśmy tak, by poznać każdy region Europy - Skandynawię, Europę Wschodnią, Bałkany, region alpejski, kraje śródziemnomorskie, kraje anglosaskie. Wykonaliśmy mapę Europy, zaznaczaliśmy kraje, który poznaliśmy.
3. Przed każdym odwiedzonym przez nas krajem zastanowiliśmy się, co o nim wiemy i czego chcemy się o nim dowiedzieć.
4. Poznaliśmy charakterystyczne dla odwiedzanego miejsca elementy kultury np. budynki, charakterystyczne potrawy lub wyroby.
5. W czasie naszej podróży poznawaliśmy znane osobistości z różnych krajów (np. królową, piłkarza, projektanta mody, aktora, piosenkarza).
6. Poznaliśmy zuchy z różnych organizacji skautowych działających w innych krajach, dowiedzieliśmy się, jak wyglądają ich mundury i w co się bawią.
7. Napisaliśmy list do skautów z innego, wybranego kraju, prezentując w nim charakterystyczne cechy naszej kultury.
8. Zorganizowaliśmy przegląd zuchowej Eurowizji.
9. Wiemy, czym jest Unia Europejska. Pojechaliśmy do Brukseli.
10. Bawiliśmy się w parlament europejski, działając w szóstkach. Wspólnie podejmowaliśmy decyzje dotyczące pokoju na świecie.
11. Napisaliśmy rozporządzenie UE dotyczące ochrony przyrody i przedstawiliśmy je zaprzyjaźnionym gromadom. Sami wprowadziliśmy je w życie gromady.
12. Po powrocie podsumowaliśmy naszą wyprawę oraz to, czego się dowiedzieliśmy i nauczyliśmy, zwłaszcza w kontekście braterstwa ponad podziałami.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobrym pretekstem do podążania tropem Europejek i Europejczyków jest rocznica wstąpienia Polski do Unii Europejskiej!

Trop pozwala poznać charakterystyczne elementy kultury danych krajów. Pomaga poznać bliskich Polsce sąsiadów. Umożliwia poznanie tradycji i zwyczajów krajów wspólnoty europejskiej. Równocześnie pokazuje, że każdy ma prawo do inności. Realizując go, należy zwrócić uwagę na tolerancję i akceptację (niezależnie od narodowości, koloru skóry, pochodzenia) oraz na koleżeństwo i braterstwo.

Trop daje możliwość poznania samorządności, demokracji, a także decyzyjności na wielu poziomach społecznego zaangażowania. Ponadto zaspokaja on dziecięcą ciekawość świata i wspiera rozwój poznawczy zuchów.

Trop „Europejczycy/Europejki” wymaga od rzetelnej wiedzy o Europie i Unii Europejskiej. Przeznaczony jest dla zuchów w każdym wieku, można go zdobywać niezależnie od pory roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Obywatel/Obywatelka Unii Europejskiej, Poliglota/Poliglotka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bayer K., Wacławski A., Tańce Unii Europejskiej, Wydawnictwo Akord, Poznań 2010.
- Biedroń R., Włącz DEMOkrację, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2018.
- Buregren S., Mała książka o demokracji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2009.
- Plantel E., Co to właściwie jest demokracja, Wydawnictwo Tako, Toruń 2016.

źródła internetowe

- Barwy przyszłości (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/qk30z> (dostęp: 01.03.2020).
- Be a star – zjednoczeni dla Europy (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/2hkr1> (dostęp: 01.03.2020).
- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).
- Ponad granicami (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/urlgk> (dostęp: 01.03.2020).
- Zjednoczeni w różnorodności (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/mzj0u> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Podróżnik po Europie), lato 2004, http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=265 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 10: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Harcownicy/Harcowniczki Króla Jana

Zadania:

1. Dostaliśmy list z nadaniem tytułu szlacheckiego przez Króla Jana III Sobieskiego. W kręgu rady postanowiliśmy go przyjąć i stworzyć ród szlachecki.
2. Oglądaliśmy budowle z okresu baroku lub przedstawiające je ilustracje, zdjęcia, slajdy. Udekorowaliśmy zuchówkę w tym stylu, używając surowców naturalnych.
3. Zorganizowaliśmy prace na naszym dworze. Każda szóstka podjęła się opieki nad jednym elementem naszego dworu.
4. Wiemy, czym są herby. Namalowaliśmy herby naszych szósteł tak, by zawierały wspólny element graficzny rodu - gromady.
5. Uczestniczyliśmy w harcach w polu lub w lesie.
6. Po otrzymaniu wezwania - uczestniczyliśmy w obradach dawnego polskiego sejmu szlacheckiego.
7. Podczas obrad sejmu podjęliśmy temat braterstwa i wspólnoty między polskimi rodami szlacheckimi. Ustanowiliśmy pakt braterstwa na rzecz dobra wspólnego. Poinformowaliśmy o tym zaprzyjaźnione rody - gromady i rodziny.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Podczas zdobywania tropu „Harcownicy / Harcowniczki króla Jana” zuchy przenoszą się w czasy Rzeczypospolitej szlacheckiej i zmieniają się w staropolskich rycerzy – harcowników. Trzeba wytłumaczyć dzieciom, kim byli harcownicy, uświadomić, jak wielkim cieszyli się szacunkiem wśród innych rycerzy.

W trakcie zbiórek powinny poznać historię Polski z tego okresu oraz zasługi Jana III Sobieskiego dla kraju i Europy. Podczas zdobywania tropu gromada używa imion i tytułów szlacheckich, wykonuje zdobienia z czasów baroku.

Zuchy starają się zachowywać tak szlachetnie, zdyscyplinowanie i walecznie jak rycerze. W czasie zdobywania tropu mogą pracować na samorządnością w gromadzie oraz dbaniem o wspólne dobro. Pomaga w tym kodeks rycerski, stworzenie dworu szlacheckiego i obrady sejmu, w trakcie którego - za przykładem króla Jana - zuchy dbają o dobre imię Polski, zarazem starając się zmieniać rzeczywistość na lepszą.

Trop wspiera również rozwój fizyczny - harcownik musiał być bardzo sprawny i zawsze gotowy do służby, w czym pomogą harce w polu lub w lesie.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Dama, Dżentelmen, Gimnastyk/Gimnastyczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Pomocne będą podręczniki szkolne od historii oraz wybory źródeł i atlasy historyczne.
- Wojtkiewicz S., A za tego Króla Jana (materiały dla kadry zuchowej).

źródła internetowe

- Kto wymyślił herby? (scenariusz), <https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/scenariusz/kto-wymyslil-herby> (dostęp:01.03.2020).
- Pałac w Wilanowie (strona internetowa), <https://www.wilanow-palac.pl/pasaz> (dostęp:01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 16: Promowanie pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa, zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowa na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu

Miłośnicy/Miłośniczki Niepodległej

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy przygotować się do Święta Niepodległości.
2. Wiemy, jaki tytuł nosi Hymn Polski, w jakich okolicznościach został napisany oraz kto jest jego autorem.
3. Potrafimy zaśpiewać Hymn Polski, wiemy, jak należy się zachować podczas jego śpiewania
4. Słuchaliśmy opowieści o bohaterach walk niepodległościowych, śpiewaliśmy piosenki legionowe.
5. Wstąpiliśmy do Legionów, ćwiczyliśmy musztrę, staliśmy na warcie
6. Wiemy, kim był Józef Piłsudski. Spotkaliśmy się z osobą (historykiem), która opowiedziała nam o Marszałku Piłsudskim.
7. W szóstkach inscenizowaliśmy wiersz W. Bełży „Katechizm dziecka polskiego”
8. Byliśmy w Muzeum, które przedstawia historię naszego miasta/regionu. Odszukaliśmy w nim informacje o tym, co się działo w 1918 roku
9. Zorganizowaliśmy zwiad zuchowy do miejsc pamięci narodowych w naszej okolicy, związanych z historią odzyskania niepodległości. Wykonaliśmy pozyteczne prace na ich rzecz (np. posprzątaliśmy okolicę pomnika czy zadbaliśmy o groby żołnierzy).
10. Szóstkami zrobiliśmy plakaty przybliżające tematykę odzyskania niepodległości i powiesiliśmy je w formie gazetki szkolnej.
11. Uczestniczyliśmy w obchodach Święta Niepodległości.
12. Podsumowaliśmy nasze przygotowywania i obchody. Wiemy, jak aktualnie dbać o polską przyrodę, ludzi, język i kulturę.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

To dobry trop na przygotowania do 11 listopada!

Trop znakomicie służy przybliżeniu zuchom wydarzeń, jakie miały miejsce w 1918 roku. Realizując ten trop, zuchy poznają historię Polski i regionu.

Obrzędowość podczas zbiórek może być bardzo bogata. Na zbiórkach tropu można wprowadzić musztrę, należy jednak traktować ją zabawowo. W gawędziach można opowiadać o przygodach bohaterów narodowych, powstaniach narodowych i Legionach Polskich. Można zaprezentować zuchom strój legionisty i śpiewać z nimi żołnierskie piosenki. Jeśli istnieje taka możliwość, warto zabrać zuchy na zwiad do Muzeum Wojska Polskiego lub lokalnego muzeum, w którym znajdują się pamiątki z okresu walk niepodległościowych.

Bawiąc się w legionistów, najlepiej prowadź zajęcia w terenie – gdzie zuchy będą mogły obserwować otoczenie, pełnić wartę, ćwiczyć podchodzenie itp. Należy pamiętać, by

odwiedzić z zuchami miejsce pamięci narodowej lub groby żołnierzy poległych w walce o niepodległość.

W trakcie realizowania tropu koniecznie musisz zwrócić uwagę na prostotę przekazu. Zuchom może być ciężko wyobrazić sobie pojęcie niepodległości lub nawet to, że Polska nie istniała jako państwo. Koniecznie dobrze podsumuj trop. Zwróć uwagę, że w tej chwili mamy inną sytuację i inne sposoby wyrażania patriotyzmu.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Młody patriota/Młoda patriotka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Biedroń R., Włącz DEMOkrację, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2018.
- Buregren S., Mała książka o demokracji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2009.
- Piotrowska E., A ja jestem Polak mały, moim krajem jest świat cały, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2013.
- Plantel E., Co to właściwie jest demokracja, Wydawnictwo Tako, Toruń 2016.
- Skowrońska A., Alfabet niepodległości, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2018.
- Stanecka Z., Nasza paczka i niepodległość. O sześciu polskich świętach, Wydawnictwo Egmont Polska, Warszawa 2014.

źródła internetowe

- Bełza W., Katechizm polskiego dziecka
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/katechizm-polskiego-dziecka-katechizm-polskiego-dziecka.html> (dostęp: 01.03.2020).
- Brykczyński M., Co nam w duszy śpiewa – niepodległe nutki, Fundacja Rodzice Szkoły, <http://niepodleglenutki.pl/images/pdf/piesni-srodek.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- Drużyna niepodległości (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/8c2p1> (dostęp: 01.03.2020).
- Gramy na 100! (konspekty), <http://cbp.zhp.pl/1g14u> (dostęp: 01.03.2020).
- Radość – uśmiech – niepodległość (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/bxq4j> (dostęp: 01.03.2020).
- Raduje się serce (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/k2d11> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Piłsudczyk), jesień 2018, <http://cbp.zhp.pl/4a6hl> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Miś Wojtek

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy poznać postać niezwykłego żołnierza – kaprala Wojtka.
2. Razem z Wojtkiem podróżowaliśmy przez Iran, Irak, Palestynę i Egipt oraz przez Morze Śródziemne aż do Włoch.
3. Poznaliśmy postać generała Władysława Andersa.
4. Czytaliśmy fragmenty książki Łukasza Wierzbickiego „Dziadek i niedźwiadek. Historia prawdziwa”.
5. Wystawiliśmy przedstawienie na podstawie poznanych przygód niedźwiedzia Wojtka.
6. Znaleźliśmy zdjęcia i filmy o Wojtku, stworzyliśmy na ich podstawie własne prace plastyczne.
7. Braliśmy udział w misiowych zapasach, ustaliliśmy ich zasady.
8. W szóstkach zorganizowaliśmy wyścigi ciężarówek wojskowych.
9. Bawiliśmy się w misiowy szpital polowy.
10. Braliśmy udział w misiowej musztrze wojskowej.
11. Na podsumowanie zorganizowaliśmy ucztę misiowych przysmaków (owoce, soki, marmolada, miód).

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Miś Wojtek” znakomicie służy przybliżeniu zuchom w łagodny sposób wydarzeń, jakie miały miejsce podczas II wojny światowej. Realizując trop, zuchy dowiedzą się, że w tym czasie Polacy walczyli o wolność ojczyzny także poza granicami kraju i zapoznają się z udziałem polskich żołnierzy w bitwie o Monte Cassino – to z kolei służy kształtowaniu postawy patriotycznej i dumy z bohaterских czynów naszych rodaków.

Trop „Miś Wojtek” oparty jest na prawdziwej historii niedźwiedzia, którym podczas II wojny światowej zaopiekowali się żołnierze II Korpusu Wojska Polskiego (stworzonego z zesłańców syberyjskich, którymi dowodził gen. Władysław Anders). Syryjski niedźwiedź brunatny stał się ich przyjacielem i towarzyszem wojennych trudów – od Iranu, przez Irak, Palestynę, Egipt aż po kampanię włoską i pobyt w Wielkiej Brytanii. Był przede wszystkim odważny, posłuszny i lojalny wobec przyjaciół, był też wzorem hartu i pogody ducha – sprawność ma na celu wykształcenie u dzieci tych właśnie cech. Poznawanie historii Wojtka kształtuje też pozytywny stosunek do zwierząt oraz uświadamia zuchom znaczenie przyjaźni, szczególnie potrzebnej w trudnych chwilach.

Podczas zbiórek można zwrócić uwagę zuchów na historie innych zwierząt towarzyszących ludziom i pomagającym im w różnych sytuacjach, również w czasie wojny (np. konie, gołębie, psy, delfiny, niedźwiedzica Baśka Murmańskiego).

W trakcie realizowania tropu należy uważać, żeby nie spłycić tematu, ale jednocześnie nie przerazić zuchów zbyt szczegółowymi informacjami. Koniecznie jest dobre podsumowanie i zwrócenie uwagi na to, jak możemy wyrażać patriotyzm w dzisiejszych czasach.

Wskazówki bibliograficzne:

- Lasocki W. A., Wojtek spod Monte Cassino. Opowieść o niezwykłym niedźwiedziu, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2012.
- Mikielszewska M., Wojtek z Armii Andersa, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Warszawa 2007.
- Orr A., Niedźwiedź Wojtek. Niezwykły żołnierz Armii Andersa, Wydawnictwo Znak, Poznań 2011.
- Przymanowski J., Kanonier Wojciech, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1979.
- Wierzbicki Ł., Dziadek i niedźwiadek. Historia prawdziwa, Wydawnictwo Pointa, Konstancin 2009 (dostępny jest także audiobook).

źródła internetowe

- „Teka drużynowego. Czerwone maki” <http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2014/08/tekamontecassinointernet.pdf> (dostęp: 25.10.2020).
- Muzeum II Wojny Światowej <https://muzeum1939.pl/mis-wojtek-m2wsvirtualnie/aktualnosci/3456.html> (dostęp: 25.10.2020).
- Film animowany o Wojtku <https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/94719,Film-animowany-o-misiu-Wojtku.html> (dostęp: 25.10.2020).
- Piosenka: Niedźwiedź Wojtek <https://www.youtube.com/watch?v=CL6HsWSf4iY> (dostęp: 25.10.2020).
- Piosenka o Wojtku, Marika & Maleo Reggae Rockers ft. Buslav (Panny Wyklęte "Wygnane" Vol.1) <https://www.youtube.com/watch?v=2Xt8iKsvmVs> (dostęp: 25.10.2020).
- Gra planszowa o Wojtku <https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/materialy-edukacyjne/gry/gry-planszow/82248,Mis-Wojtek.html> (dostęp: 25.10.2020).
- Sosnowska W., Kret A., Jak niedźwiedź Wojtek został żołnierzem. Prawdziwa historia niedźwiedzia – żołnierza 2 Korpusu Polskiego https://issuu.com/violina/docs/jak_nied_wied_wojtek_zosta_o_nierzem (dostęp: 25.10.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Młodzi obywatele/Młode obywatelki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy aktywnie uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności.
2. Zorganizowaliśmy zwiad po naszej miejscowości w poszukiwaniu ważnych urzędów i instytucji, a także miejsca, gdzie moglibyśmy zrobić coś pozytecznego.
3. Spotkaliśmy się z gospodarzem naszego miasta, by porozmawiać o ważnych sprawach naszego otoczenia.
4. Byliśmy w urzędzie miasta lub gminy.
5. Szóstkami braliśmy udział w posiedzeniu dziecięcego parlamentu. Debatowaliśmy o potrzebach naszej miejscowości.
6. Zorganizowaliśmy wybory do...
7. Ułożyliśmy własną konstytucję gromady.
8. Wykonaliśmy coś pozytecznego dla swojej wsi, miasta lub dzielnicy.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

To dobry trop na czas wyborów!

Trop "Młodzi Obywatele/Młode Obywatelki" pozwala zuchom poznać bliżej swoje środowisko w kontekście obywatelskich praw i obowiązków. Wspiera rozwój społeczny. Zuchy uczą się dostrzegać problemy wspólnoty lokalnej, poszukiwać rozwiązań, stają się świadomymi uczestnikami życia społecznego.

W czasie realizacji warto zwrócić szczególną uwagę na rozbudzenie w dzieciach aktywności i gotowości do podjęcia działania w swoim środowisku, np. w szkole lub na podwórku. Pokazanie sprawczości działań nawet młodego człowieka pozwoli na bycie aktywnym obywatelem w przyszłości, a także na lepsze rozumienie zasad demokracji i samorządności. Dlatego przygotuj jak najbardziej realne pozyteczne prace, a po ich wykonaniu podsumować - by zuchy dostrzegły zmianę, którą pozostawiły po sobie.

Pamiętaj, że trzeba dostosować pozyteczne prace do rozwoju psychofizycznego zuchów. Zazwyczaj nie wykonają one prac, które wymagają dokładności czy schludności. Jednak każdy może z siebie dać coś dla innych – nawet dzieci! Przykładami pozytecznych prac mogą być: wykonanie i ustawienie koszy na segregację do zuchów, spotkanie ze starszymi czy niepełnosprawnymi osobami, posprzątanie kawałka zieleni, pomoc dla schroniska dla zwierząt, pomoc kolegom z klasy/podwórka w odrabianiu lekcji.

Gromady złożone z młodszych zuchów zdobywające trop mogą skupić się na najbliższym otoczeniu, ale jeśli trop zdobywają gromady ze starszymi zuchami, to można się z nimi

zastanowić szerzej - czym zajmuje się prezydent miasta, jakie mamy prawa i obowiązki jako obywatele itp.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Przewodnik/Przewodniczka po..., Przewodnik/Przewodniczka po szkole.

Wskazówki bibliograficzne:

- Biedroń R., Włącz DEMOkrację, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2018.
- Buregren S., Mała książka o demokracji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2009.
- Piotrowska E., A ja jestem Polak mały, moim krajem jest świat cały, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2013.
- Plantel E., Co to właściwie jest demokracja, Wydawnictwo Tako, Toruń 2016.
- Raynolds M. (red.), 1989 – dziesięć opowiadań o burzeniu murów, Wydawnictwo Hokuspokus, Warszawa 2009.

źródła internetowe

- 2014 kroków do wolności (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/bn4l1> (dostęp: 01.03.2020).
- Centrum Edukacji Obywatelskiej (publikacje), <https://ceo.org.pl/publikacje-centrum-edukacji-obywateelskiej> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 11: Uczynienie miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu

Cel 16: Promowanie pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa, zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowa na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu

Niewidzialne ręce

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy stworzyć Drużynę Niewidzialnej Ręki lub Brygadę Pozytecznego Działania.
2. Ustaliliśmy Statut Niewidzialnych.
3. Byliśmy na wielkiej wyprawie rozpoznawczej „niewidzialnej ręki”.
4. Uczestniczyliśmy w pięciu czynach „niewidzialnej ręki” (pięć palców dłoni).
5. W szóstkach uzgodniliśmy uczynek, który spełnimy pomiędzy zbiórkami.
6. Byliśmy u terenowego opiekuna społecznego lub w Towarzystwie Opieki nad Zwierzętami.
7. Pomagaliśmy ludziom potrzebującym pomocy, a sprawy trudne dla nas przekazywaliśmy dorosłym.
8. Na podstawie przemyśleń z działalności Niewidzialnych przygotowaliśmy inscenizację „Bo my robimy cuda”.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Każda praca musi mieć cel. Trudno tu jest dawać propozycje konkretnych działań. O ile przy innych tropach istnieje pewna możliwość wskazania, co konkretnie robić na zbiórkach, to w przypadku „niewidzialnej ręki” drużynowy sam musi wybrać pole działania (szkoła, osiedle, wieś, miasto, dom rodzinny, las, podwórko, pomoc potrzebującym, przedszkole, dom dziecka). Zależy ono od warunków lokalnych, od tego, co zuchy zauważą i co zafrapuje ich najbardziej, a co drużynowemu stworzy najlepszą okazję do działań wychowawczych.

Istota tropu dotyczy pozytecznego działania zarówno zespołowego, jak i indywidualnego. Niektóre prace zuchy wykonują same, inne pod nadzorem starszych czy w gromadzie. Drużynowy powinien nauczyć zuchy znajdować radość w pozytywnym działaniu.

Trop „Niewidzialnej ręki” powinien być realizowany w każdej gromadzie. Pora roku nie odgrywa tutaj żadnej roli.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Przewodnik/Przewodniczka po szkole.

Wskazówki bibliograficzne:

- Zuchowe Wieści (Wielki mały człowiek), nr 2/1996.

źródła internetowe

- Aktywni Obywatele Świata (materiały), <http://cbp.zhp.pl/gjsb8> (dostęp: 08.01.2021).
- Braterstwo (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/4uehq> (dostęp: 01.03.2020).

- Każdy inny, wszyscy równi (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/yyqm5> (dostęp: 01.03.2020).
- Odkrywcy nieznanego świata (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/ic8gu> (dostęp: 01.03.2020).
- Służba (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/7esfr> (dostęp: 01.03.2020).
- Służba. Poradnik praktyczny, <http://cbp.zhp.pl/4haru> (dostęp: 01.03.2020).
- Stop bierności. Wyzwolić energię (propozycja programowa) , <http://cbp.zhp.pl/gthwh> (dostęp: 01.03.2020)
- Stop mowie nienawiści (konspekty), <http://cbp.zhp.pl/8ag34> (dostęp 01.03.2020).
- Światozmieniacze. Cel: dobro (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/km3tb> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Niewidzialna ręka), lato 1995, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1995_lato.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Podróżnicy/Przewodniczki po Polsce

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wyruszyć w podróż po Polsce.
2. Pakowaliśmy plecaki, przygotowując się do wypraw w różnych warunkach.
3. Podczas podróży korzystaliśmy z map, potrafieliśmy na nich wskazać trasę podróży.
4. Dokumentowaliśmy nasze podróże.
5. W trakcie podróży korzystaliśmy z różnych środków transportu.
6. Poznaliśmy najważniejsze regiony Polski i ich krajobrazy. Wiemy, gdzie leżą na mapie.
7. Próbowaliśmy charakterystycznych potraw z różnych regionów Polski.
8. Zbadaliśmy, z czego słynie dany region: strój, gwara, zwyczaje, obrzędy, taniec.
9. Poznaliśmy najważniejsze zabytki w Polsce.
10. Podczas podróży odwiedziliśmy wszystkie „naj” miejsca w Polsce (np. największe jezioro, najwyższą górę, najniższą depresję, najwyższy budynek).
11. Po zakończonych podróżach zorganizowaliśmy pokaz filmów „dzienniki podróży”.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop zaspokaja dzieciętą ciekawość świata, daje możliwość poznania własnego kraju. Zuchy mogą odbyć fascynującą podróż po regionach, krajobrazach i zabytkach Polski. Zuchy poznają w ten sposób zróżnicowanie kulturowe i przyrodnicze Ojczyzny.

Trop można realizować zarówno w trakcie kolonii zuchowej jak i w trakcie całego roku harcerskiego. Natomiast warto go przeprowadzić po realizacji tropów dotyczących małych ojczyzn (np. "Przewodnicy/przewodniczki po wsi/mieście/dzielnicy", "Znawcy/Znawczynie regionu").

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu
Kronikarz/Kronikarka, Geoposzukiwacz/Geoposzukiwaczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Olej-Kobus A., Polska naj, Wydawnictwo Dwukropek, Kielce 2019.
- Skowrońska A., Alfabet Polski, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2016.
- Wiśniewska A., Mój pierwszy atlas Polski, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2015.

źródła internetowe

- Rok Regionów (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/szamf> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Pomocnicy/Pomocniczki Świętego Mikołaja

Zadania:

1. Dostaliśmy list od św. Mikołaja z prośbą o pomoc. W kręgu rady postanowiliśmy zostać pomocnikami św. Mikołaja.
2. Spotkaliśmy się ze św. Mikołajem, który opowiedział nam swoją historię i pasował nas na pomocników.
3. Wybrałyśmy miejsce/rodzinę/institucję, której chcemy pomóc.
4. Wraz z naszymi rodzinami zorganizowaliśmy zbiórkę rzeczy na wybrany cel.
5. Wykonaliśmy ozdoby świąteczne z rzeczy niepotrzebnych, dostępnych w zuchówce (oraz w domu). Zorganizowaliśmy kiermasz świąteczny.
6. Zorganizowaliśmy wspólne rodzinne kolędowanie.
7. Przekazywaliśmy Betlejemskie Światło Pokoju, promując ideę braterstwa i pomocy.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Grudniowy trop!

Większość dzieci wie, że Święty Mikołaj roznosi prezenty, ale nie wszystkie wiedzą, skąd wziął się ten zwyczaj. Dowiedzą się tego podczas realizowania tropu „Pomocników Świętego Mikołaja”.

Trzeba postarać się, aby zuchy odczuły, jak miło jest obdarowywać kogoś bliskiego – niech poczują wspaniały smak dawania, braterstwa i empatii, rodzinnej i ciepłej atmosfery oraz radości z oczekiwania na Boże Narodzenie. Trop „Pomocnicy/Pomocniczki św. Mikołaja” dodatkowo wspiera budowanie więzi rodzinnych i społecznych poprzez kiermasz, przekazanie Betlejemskiego Światła pokoju i wspólne kolędowanie.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:

Strażnik/Strażniczka Betlejemskiego Świątełka Pokoju, Kolędnik/Kolędniczka, Mistrz/Mistrzyni robótek ręcznych, Złota rączka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Andrzejuk B., Historia prawdziwego św. Mikołaja, Dom Wydawniczy Rafael, Kraków 2019.
- Dickens K., Opowieść wigilijna.
- Gill-Piątek H., Krzywonos H., Bieda. Przewodnik dla dzieci, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2010.
- Stalfert P., Różni ale tacy sami. Książka o tolerancji, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2013.

- Zuchowe Wieści (Wielki mały człowiek), nr 2/1996.

źródła internetowe

- Braterstwo (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/4uehq> (dostęp: 01.03.2020).
- Idę ze Światłem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/ou0y6> (dostęp: 01.03.2020).
- Służba (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/7esfr> (dostęp: 01.03.2020).
- Służba. Poradnik praktyczny, <http://cbp.zhp.pl/4haru> (dostęp: 01.03.2020).
- Stop bierności. Wyzwolić energię (propozycja programowa) , <http://cbp.zhp.pl/gthwh> (dostęp: 01.03.2020)
- Światozmieniacze. Cel: dobro (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/km3tb> (dostęp: 01.03.2020).
- W Tobie jest Światło (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/032g3> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Święty Mikołaj), zima 1996, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1996_zima.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 12: Zapewnienie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji

Cel 16: Promowanie pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa, zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowa na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu

Przewodnicy/Przewodniczki po wsi/mieście/dzielnicy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zorganizować Zuchowe Towarzystwo Miłośników Naszej Miejscowości/Dzielniccy.
2. Szóstkami prowadziliśmy „Dziennik wypraw”. Wpisywaliśmy do niego wrażenia z wycieczek.
3. Szukaliśmy miejsc, które wymagają naprawy/udoskonalenia np. krzywy chodnik, dzikie wysypisko – wykonaliśmy pożyteczną pracę.
4. Wędrowaliśmy szlakami „nowych domów”, „ważnych instytucji”, „legend”, „dobrych miejsc do zabaw”, „najstarszych domów” itp.
5. Poznaliśmy najciekawsze miejsca w naszej najbliższej okolicy.
6. Spotkaliśmy się ze starszymi mieszkańcami naszej miejscowości.
7. Zorganizowaliśmy biuro informacji o naszej okolicy.
8. Zorganizowaliśmy debatę „Nasza miejscowość za 20, 100 lat”.
9. Wykonaliśmy pożyteczne prace: pomagaliśmy w zazielenianiu naszej okolicy, załataliśmy dziurę w płocie, naoliwiliśmy skrzypiącą furtkę, podwiązałyśmy złamane drzewa. Zrobiliśmy drogowskaz lub tablicę informacyjną.
10. Wnioski z poszukiwań, debaty i pożytecznych prac przedstawiliśmy włodarzom miasta/dzielniccy.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Przewodników i przewodniczek po wsi / mieście / dzielnicy” to trop pozwalający poznać najmniejszą małą ojczyznę – okolicę zamieszkania zuchów.

Każda okolica ma swoje ważne miejsca, zabytki, pomniki przyrody, a przede wszystkim historię. Ta najbliższa może być o tyle fascynująca, że zuchy mijają poszczególne miejsca bardzo często, znają je z widzenia. Dzięki realizowanemu tropowi „przewodników...” można rozbudzić w dzieciach ciekawość świata związaną z wnikliwym poznaniem najbliższej okolicy. Dzięki realizacji tropu zuchy będą posiadały silniejsze poczucie przynależności i wyjątkowości miejsca, w którym mieszkają. Będą miały świadomość, że ich okolica też jest ciekawa, choć może nie przed wszystkich odkryta.

Jest to trop, który można zrealizować bez wyjeżdżania poza miejsce zamieszkania, dlatego można go wykonać nawet w czasie jesienno-zimowym.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Geoposzukiwacz/Geoposzukiwaczka, Przyjaciel/Przyjaciółka książek,

Fotoamator/Fotoamatorka, Przewodnik/Pzewodniczka po..., Przewodnik/Przewodniczka po szkole, Przechodzień

Wskazówki bibliograficzne:

Każda wieś / miasto / dzielnica na pewno posiadają opisujące je wydawnictwa. Pomocni będą bibliotekarze, pracownicy domów kultury czy społecznicy. Pamiętaj, by szukać publikacji o miejscach bliskich dzieciom, tak by poznały głębiej znane im już miejsca.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 11: Uczynienie miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu

Słoneczka/Wilczki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy przenieść się w czasie i bawić się jak zuchy z dawnych lat.
2. Stworzyliśmy "drzewo genealogiczne" swojej lub zaprzyjaźnionej gromady zuchowej albo swojego szczeпу.
3. Spotkaliśmy się ze starszymi od nas osobami, które kiedyś były w gromadach zuchowych.
4. Zebraliśmy jak najwięcej informacji na temat dawnych obrzędów, zwyczajów, zabaw i piosenek zuchowych.
5. Szóstkami braliśmy udział w przeglądzie grupowych gier podwórkowych np. gra w klipę, świnkę i palanta.
6. Wymyśliliśmy tajemniczy język oraz pismo Słoneczek i Wilczków, posługiwaliśmy się nim podczas zbiórek.
7. Urządziliśmy wieczór majsterek, robiąc proste zabawki z dawnych lat.
8. Przeżywaliśmy przygody bohaterów książki Aleksandra Kamińskiego „Antek Cwaniak”.
9. Dowiedzieliśmy się, jak zostały założone pierwsze gromady zuchowe oraz poznaliśmy najważniejsze postacie ruchu zuchowego.
10. Urządziliśmy wyprawę do lasu (parku), podpatrywaliśmy przyrodę i przeprowadziliśmy tam gry przyrodnicze nieszkodzące ekosystemowi.
11. Braliśmy udział w „polowaniu na dobre uczynki”.
12. Urządziliśmy w harówce lub zuchówce wystawę dawnych pamiątek zuchowych i harcerskich dla rodziców, byłych zuchów i harcerzy, zaprzyjaźnionych środowisk harcerskich.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop ma podwójną nazwę: „Słoneczko” dla dziewcząt i „Wilczek” dla chłopców. Poprzez zabawę w dawne gromady zuchowe można przybliżyć zuchom historię harcerstwa (w szczególności ich najmłodszych członków), zapoznać z dawnymi zabawami i zwyczajami, przedstawić sylwetki tych, którzy zasłużyli się dla ruchu zuchowego (np. Jadwiga Zwolakowska, Aleksander Kamiński). Z uwagi na duży bagaż informacji historycznych trop przeznaczona jest dla starszych zuchów.

Przy okazji warto nauczyć zuchy kilku „starych” piosenek. Można wykorzystać bogatą obrzędowość zaczerpniętą z tradycji dawnych gromad (skarbnicą obrzędów jest „Antek Cwaniak”).

Podczas zbiórek zuchy powinny wykazać się dzielnością i sprawnością oraz znajomością przyrody. Trop ten może dostarczyć dzieciom pomysłów do zabaw na podwórku i na przerwach w szkole (zapomniane zabawy przypomną rodzice lub dziadkowie).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Mistrz/Mistrzyni gier i zabaw.

Wskazówki bibliograficzne:

- Kamiński A., Antek Cwaniak.
- Kamiński A., Książka drużynowego zuchów.
- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry na boisku, Wydawnictwo TEXT, Kraków 2014.
- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry w terenie, Wydawnictwo TEXT, Kraków 2017.

źródła internetowe

- Leśnicy cwanego wodza (zajęcia), <http://cbp.zhp.pl/qysq9> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści na 100 lecie skautingu, www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=605 (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Słoneczko/Wilczek), wiosna 1998, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1998_wiosna.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Wilczęta czy zuchy), wiosna 1995, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1995_wiosna.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Zuchy takie jak dziś nie pojawiły się z księżyca), nr 4/2006, www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=908 (dostęp: 01.03.2020).
- „Retro-zabawy” <https://niepodlegla.gov.pl/aktualnosci/karty-retro-zabaw-gry-i-zabawy-dla-dzieci-sprzed-stu-lat/>

Służba: trop zawiera propozycję służby

Zawiszacy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do Zawiszy.
2. Dowiedzieliśmy się, czym były Szare Szeregi i jakie zadania mieli członkowie najmłodszej grupy – Zawiszacy. Zastanowiliśmy się, jak my możemy dziś pomagać innym. Na tej podstawie zaplanowaliśmy pożyteczne prace i zrealizowaliśmy je.
3. Poznaliśmy pseudonimy konspiracyjne harcerzy z Szarych Szeregów. Wymyśliśmy swoje pseudonimy, posługiwaliśmy się nimi podczas zbiórek.
4. Przeszliśmy podstawowe szkolenie Zawiszaków: ćwiczenia z orientacji w terenie, ostrożności, zręczności, celności, szyfrowania. Znamy elementy musztry, systematycznie ćwiczyliśmy.
5. Wiemy, kiedy wybuchło Powstanie Warszawskie, spotkaliśmy się z osobą, która opowiedziała nam o nim.
6. Pomagaliśmy w szpitalu polowym.
7. Śpiewaliśmy szaroszeregowe piosenki.
8. Szóstkami wystawiliśmy przedstawienia w teatrzyku powstańczym.
9. Zorganizowaliśmy harcerską pocztę polową. Bawiliśmy się w zabawy przedwojennych zuchów, np. „ogonki”, „ciupy”, toczenie obrečczy, skakanie w klasy.
10. Na podsumowanie odwiedziliśmy miejsce związane z Szarymi Szeregami, Powstaniem Warszawskim lub inne miejsce pamięci związane z II wojną światową.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Realizując z zuchami trop „Zawiszaków”, możemy pokazać im, jak niewiele starsi od nich chłopcy pomagali podczas wojny i walczyli w obronie Polski. Trop wspiera wychowanie patriotyczne, stwarza możliwość wyrabiania u zuchów obowiązkowości, punktualności, dzielności.

Trzeba dobrze wytłumaczyć zuchom, kim byli Zawiszacy, jakie działania podejmowali i jak widzieli swoją przyszłość – warto obrazowo nawiązać do kryptonimu „Dziś, jutro, pojutrze”. Trop daje możliwość zbudowania bardzo ciekawej obrzędowości – możemy wprowadzić tajne hasła, wymyślić własny szyfr.

Warto dowiedzieć się, czy w okolicy są miejsca związane z działalnością Zawiszaków lub innych grup Szarych Szeregów, aby móc zaprowadzić tam zuchy. Jeśli nie ma takiego miejsca, to należy wybrać się z gromadą na groby żołnierzy lub do innego miejsca pamięci narodowej.

Ten cykl zbiórek będzie też okazją, aby wytłumaczyć, co to znaczy kochać ojczyznę i w jaki sposób dziś można kochać Polskę, a także jak możemy pomagać innym ludziom. W tym celu

zrealizujcie pożyteczne prace, np. wydanie i kolportaż wśród kolegów gazetki o Zawiszakach, przyniesienie zakupów sąsiadce lub pomoc w adresowaniu listów czy kartek świątecznych w domu i ich wysłanie, udział w projekcie BohaterOn.

Przedstawiony zuchom obraz II wojny światowej i Powstania Warszawskiego powinien być dostosowany do ich możliwości percepcyjnych i rozwoju emocjonalnego. Życie i obowiązki przedwojennych zuchów i Zawiszaków stanowią ciekawy temat zabaw, jednak ze względu na ćwiczenia, jakie będziemy przeprowadzać z zuchami podczas realizacji cyklu (musztra, meldowanie, przekradanie się, pierwsza pomoc) oraz poważny kontekst historyczny i wiedzę, jaką powinniśmy przekazać, trop warto zdobywać ze starszymi zuchami, które wkrótce przejdą do drużyny harcerskiej. Przystępując do realizacji tropu, drużynowy powinien poszerzyć swoją wiedzę historyczną na temat Szarych Szeregów oraz udziału harcerzy w Powstaniu Warszawskim.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Młody patriota/Młoda patriotka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Beręsewicz P., Czy wojna jest dla dziewczyn?, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2020.
- Kasprzak J., My z Zawiszy, Harcerskie Biuro Wydawnicze Horyzonty, Warszawa 2004.
- Kasprzak J., Tropami powstańczej przesyłki, NeoMedia, Ożarów Mazowiecki 2010.
- Kowaleczko-Szumowska M., Fajna ferajna, Wydawnictwo BIS, Warszawa 2015.
- Perepeczko A., Pilch M., Jędruś chłopak ze Lwowa, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2019.
- Rusinek M., Zaklęcie na „W”, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2011.
- Skibińska E., Wielka księga małego patriota, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 2018.

źródła internetowe:

- „Mam szczerą wolę” propozycja programowa (cykl Zawiszak) <http://cbp.zhp.pl/0lxos> (dostęp: 10.11.2020).
- „Teki drużynowego. Szare Szeregi” <http://cbp.zhp.pl/0lxos> (dostęp: 10.11.2020).
- „Teki drużynowego. Harcerze i harcerki w Powstaniu Warszawskim” propozycja programowa <http://cbp.zhp.pl/k2j8m> (dostęp: 10.11.2020).
- „66 rocznica wybuchy Powstania Warszawskiego” propozycja programowa <http://cbp.zhp.pl/qs0ie> (dostęp: 10.11.2020).
- „Do roju” propozycja programowa <http://cbp.zhp.pl/0emyy> (dostęp: 10.11.2020).
- „Pocztowiec poleski” propozycja programowa <http://cbp.zhp.pl/rilzt> (dostęp: 10.11.2020).
- Zabawa w „ciupy” <https://www.youtube.com/watch?v=tjwNZV5OnhM>
- <http://znakkotwicy.pl/#/> (dostęp: 10.11.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Znawcy/Znawczynie legend

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy poznać legendę/y związane z naszym regionem.
2. Wiemy, co to jest legenda i co możemy z niej wynieść.
3. Słuchaliśmy bajania.
4. Poznaliśmy miejsca związane z wybraną legendą.
5. Bawiliśmy się w postacie z wybranej legendy. Żyliśmy jak oni, wykonywaliśmy ich prace.
6. Przyrzędziliśmy posiłek jak za legendarnych czasów.
7. Bawiliśmy się w zuchowy teatr, przedstawiając wybraną legendę.
8. Układaliśmy legendy o powstaniu nazw szóstek.
9. Wyciągnęliśmy wnioski z wybranej legendy.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop umożliwia poznanie własnego regionu lub miasta w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Zuchy poznają czasy i zwyczaje, o których traktuje legenda. Trop daje możliwość poznania muzeów, skansenów czy miejsc związanych z legendą.

Trop znawców i znawczyń legend to wszechstronne formy pracy takie jak zwiad, majsterka związana ze strojami i gotowaniem, teatr zuchowy. Można go poszerzyć o poznanie gwary czy dialekta regionalnego oraz inne formy pasujące do legendy.

Przykładowe legendy to legenda o Smoku Wawelskim, Warsie i Sawie, poznańskich Koziołkach, Królu Popielu nad jeziorem Gopło czy Janosiku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Bazarz/Bajarka, Przyjaciel/Przyjaciółka książek.

Wskazówki bibliograficzne:

- Chotomska W., Legendy polskie na scenę, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2012.
- Chotomska W., Legendy polskie, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2012.
- Kucharska N, Legendy polskie dla dzieci w obrazkach, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.
- Legendy Polskie, Wydawnictwo Demart, Warszawa 2011.
- Pieńkowski J., Baśnie polskie, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2014.
- Każdy region posiada legendy – to one – te regionalne legendy będą bliższe zuchom i pozwolą zrealizować założenia tropu. Będą tu pomocne lokalne biblioteki czy wydawnictwa.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Znawcy/Znawczynie regionu

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy poznać nasz region.
2. Byliśmy na wycieczkach krajoznawczych. Wysłuchaliśmy gawędy przewodnika.
3. Odwiedziliśmy miejsca „naj” w naszym regionie: najstarszą budowlę, najmłodszą dzielnicę, najwyższą góru itp.
4. Poznaliśmy kilka wyrażeń gwarowych naszego regionu. Zapisaliśmy je w słowniku gwarowym gromady.
5. Przeprowadziliśmy zwiad w celu odnalezienia osób znających gwarę regionalną i odkrycia genezy nazw różnych miejsc lub miejscowości.
6. Byliśmy w muzeum naszego regionu lub naszej miejscowości.
7. Odwiedziliśmy najstarszego mieszkańców naszego regionu.
8. Wykonaliśmy mapę miejsc pamięci, pomników przyrody, miejsc ochrony przyrody, zabytków historycznych lub ciekawostek naszego regionu.
9. Wykonaliśmy pożyteczną pracę dla naszego regionu.
10. Bawiliśmy się w pracownię ludową. Wykonaliśmy elementy stroju ludowego, hafty, wycinanki, zabawki, albumy o regionie.
11. Urządziliśmy wystawę twórczości ludowej, na którą zaprosiliśmy naszych rodziców i kolegów.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

To dobry trop na kolonię zuchową, jeśli kolonia odbywa się w tym samym regionie co region zamieszkania.

Trop „Znawców/Znawczyń regionu” pozwala przybliżyć zuchom ich miejsce zamieszkania. Zaspokaja dziecięcą ciekawość, daje możliwość zapoznania się z gwarą, strojem, folklorem, przyrodą, historią i zabytkami regionu. Dzięki niemu zuchy będą mogły poznać bliżej swoją małą ojczyznę. Trop uczy również szacunku do starszych ludzi i poprzednich pokoleń.

Ważnym elementem tropu są zwiady i wycieczki. Ponadto warto zwrócić uwagę na dobrze dobraną i realną pożyteczną pracę wykonaną na rzecz regionu. Może to być związane z muzeum regionalnym, okolicznym lasem czy gminą. Pożyteczna praca wzmacni poczucie więzi z terenem, na którym mieszkają. Koniecznie zorientuj się w możliwościach przed rozpoczęciem tropu.

Mając na uwadze wychowanie patriotyczne, gromady działające w niektórych regionach Polski mogą wykorzystać okazję i poszerzyć program tropu o elementy historyczne związane z odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Warto podczas zbiórki zapoznać zuchy z tematem

Powstań Śląskich, Powstania Wielkopolskiego czy innego ważnego regionalnie wydarzenia. Warto ten trop realizować na kolonii lub w okresie wczesnojesiennym/wiosennym, by móc odwiedzić różne charakterystyczne miejsca w regionie.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Geopszukiwacz/Geopszukiwaczka, Przyjaciel/Przyjaciółka książek,
Fotoamator/Fotoamatorka, Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych, Przewodnik/Przewodniczka po...

Wskazówki bibliograficzne:

Każdy region posiada opisujące go wydawnictwa. Pomocni będą bibliotekarze, pracownicy domów kultury, społeczników. Ważnym jest by były to publikacje o regionie, z którego pochodzą zuchy, tak by poznali go lepiej.

źródła internetowe

- Rok Regionów (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/szamf> (dostęp: 01.03.2020).
- Powstanie Wielkopolskie, propozycja programowa <http://nienalezydluzejczekac.pl/>

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

PRZYRODNICZE

Tropy przyrodnicze budują empatię wobec istot żywych. Pokazują bliskość natury i jej wartość w życiu. Pozwalają spędzić czas na świeżym powietrzu i wzmacniają przywiązanie do przyrody.

Ekoludki

Zadania:

1. Dostaliśmy zaproszenie do członkostwa w Klubie Zielonych Detektywów Ekoludka. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do Klubu.
2. Byliśmy z wizytą w siedzibie strażników przyrody, pomagaliśmy im w pracy. Zapytaliśmy ich, jak możemy dbać o przyrodę w najbliższej okolicy.
3. Badaliśmy stan zanieczyszczenia wody, ziemi i powietrza w naszej okolicy. Poszukiwaliśmy przyczyn tego zanieczyszczenia, tropiliśmy obiekty, które je powodują.
4. Zawarliśmy przymierze z żywiołami – ogniem, wodą, powietrzem i ziemią.
5. Znaleźliśmy w naszym lesie lub parku najbardziej zanieczyszczony odcinek i opiekowaliśmy się nim.
6. Zasadziliśmy własne drzewka. Założyliśmy też hodowlę sadzonek, prowadziliśmy szóstkami uważne obserwacje, starając się stworzyć roślinom jak najdogodniejsze warunki do rozwoju.
7. Zbadaliśmy, skąd nasze miasto (wieś) czerpie wodę pitną i co robi ze ściekami.
8. Zorganizowaliśmy Dzień Ziemi (22 kwietnia), Dzień Lasów (21 lutego) lub braliśmy udział w akcji „Sprzątanie świata”.
9. Zorganizowaliśmy Forum Czystej Ziemi.
10. Zaplanowaliśmy, jak racjonalnie wykorzystać wodę i żywność całego świata oraz co robić z odpadami - przedstawiliśmy wyniki w szkole lub na podwórku.
11. Podsumowaliśmy działania Klubu - sprawdziliśmy, ile osób dowiedziało się o ważnych dla Klubu sprawach.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

„Ekoludki” to dobry trop, by obchodzić międzynarodowe święta związane z przyrodą np. Międzynarodowy Dzień Lasów. To również dobry trop na kolonię zuchową.

Trop pozwala zuchom dostrzec ekologiczne problemy świata (szczególnie najbliższej okolicy). Uczy obserwacji i troski o środowisko naturalne oraz zachowań przyjaznych dla przyrody. Jest okazją do prześledzenia wykorzystania wody oraz surowców wtórnych i do podjęcia prostych działań oszczędnościowych.

Warto, by Ekoludki wybrały się na wyprawy badawcze (detektywistyczne), w trakcie których będzie można sprawdzić, czy w regionie jest dostateczna ilość wody dla roślin i ludzi, czy coś zanieczyszcza okolicę albo czy powietrze jest czyste. Przed wyprawami zuchy mogą wykonać tajne znaczki zielonych detektywów.

Trop wspomaga postawę empatii do żywych stworzeń. Umożliwia zrozumienie zależności między światem dzikiej przyrody, a ludzkim działaniem. Wiele działań Klubu to przemyślane zmiany w otoczeniu - pożyteczne prace, dzięki którym wzmacniają wychowanie do postawy służby w przyszłości.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka, Ekolog.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bonnin J., McKay K., Ekologiczne dzieciaki. 100 rzeczy, które możesz zrobić by ocalić planetę, National Geographic, Warszawa 2011.
- Kaszuba-Dębska A., Majkowska-Szajer D., Skok na smog, Wyd. Znak, Kraków 2017.
- Kamińska U., Jak być eko czyli wiersze o ekologii, Wydawnictwo Greg, Kraków 2017.
- Pipe J., Co wpływa na klimat na Ziemi, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2009.
- Woldańska-Płocińska O., Śmieciogród, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2019.
- Pomocnymi będą informacje z gminnej jednostki odpowiedzialnej za odpady. Segregacja śmieci w zależności od technologii może nieco różnić się w każdej gminie.

źródła internetowe

- Zmiany klimatyczne i suwerenność żywieniowa (przewodnik po odznace), <http://cbp.zhp.pl/66yco> (dostęp: 01.03.2020).
- Harcerz w lesie (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4sn7l> (dostęp: 01.03.2020).
- Woda jest życiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/b3bxr> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 12: Zapewnienie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Leśnicy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć Klub Przyjaciół Lasów.
2. Byliśmy z wizytą w leśniczówce lub szkółce leśnej.
3. Dowiedzieliśmy się o niebezpieczeństwach w lesie oraz o tym, jak dbać o las.
4. Wiemy, jakie formy ochrony przyrody są w naszej okolicy i co chronią.
5. Patrolowaliśmy wydzielony obszar lasu.
6. Spotkaliśmy się z Duchem lasu i jego przyjaciółmi.
7. Poznaliśmy i spróbowaliśmy owoców lasu.
8. Tropiliśmy tajemnice przyrody.
9. Zasadziliśmy własne drzewko lub realizowaliśmy pożyteczną pracę na rzecz lasu.
10. Podsumowaliśmy działania Klubu Przyjaciół Lasów. Wiemy, co każdy z nas może robić na rzecz lasów.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop Leśników pozwala na kształcenie odpowiedniego stosunku do lasu, wyrabia wiele pozytywnych nawyków, rozwija zainteresowania florą i fauną. Można go zdobywać w gromadach zuchowych mających dostęp do lasu, stwarzającego okazję do organizowania zwiadów czy tropienia tajemnic przyrody.

Warto także postarać się o wsparcie leśnika lub organizacji związanej z ochroną przyrody, aby zbiórki były jeszcze bardziej atrakcyjne. Gromady wyjeżdżające na kolonie zuchowe mogą zdobywać trop „Leśników” podczas wakacji. Gromady miejskie mogą organizować całodzienne wyprawy do lasu czy zrealizować trop na biwaku.

Trop można realizować o każdej porze roku, jednak ważne jest, aby wszystkie zbiórki odbywały się na powietrzu. Ciekawym pretekstem może być Międzynarodowy Dzień Lasów obchodzony 21 marca. Podczas realizacji zadań z wykorzystaniem owoców lasu należy zwrócić uwagę na bezpieczeństwo oraz na to, aby nie doprowadzić do niszczenia natury.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Zbieracz/Zbieraczka grzybów, Ptasi opiekun/opiekunka, Przyjaciel/Przyjaciółka lasu.

Wskazówki bibliograficzne:

- Aladjidi V., Ilustrowany inwentarz drzew, Wydawnictwo Zakamarki, Poznań 2014.
- Houghton P., Leśna szkoła dla każdego, Wydawnictwo MUZA S.A., Warszawa 2017.

- Lasy Polski, Wydawnictwo Arti, Ożarów Mazowiecki 2018,
- Kowalczyk K., Poręcznik ekologicznego obozowania, Niezależne Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa 2014.
- Thoma E., Tajemna mowa drzew, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2018.
- Wojtkiewicz S., Majsterka czterech pór roku (materiały dla kadry zuchowej).
- Wojtkiewicz S., Nasze roślinne abecadło (materiały dla kadry zuchowej).
- Ziółkowska M., Gawedy o drzewach, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1988.

źródła internetowe

- Harcerz w lesie (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4sn7l> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Robaczki z zaginionej doliny, reż. Giraud H., Szabo T., 2013.

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Ogrodnicy/Ogrodniczki

Zadania:

1. W kręgu rady podjęliśmy decyzję założeniu własnego ogródka.
2. Byliśmy w przedsiębiorstwie produkcji ogrodniczej lub w sadzie.
3. Spotkaliśmy się z ogrodnikiem.
4. Założyliśmy ogródek, przygotowując miejsce i podłoże. Posialiśmy w nim nasiona warzyw – rzodkiewki, marchewki, sałaty, rukoli, brokułu itp.
5. Dowiedzieliśmy się, jak dbać o nasz ogródek. Wiemy, jakie warunki potrzebne są do wzrostu roślin.
6. Znamy kalendarz upraw. Wiemy, co to są nowalijki oraz kiedy zbiera się polskie owoce sezonowe.
7. Wiemy, gdzie kupić warzywa i owoce z lokalnych, regionalnych upraw.
8. Znamy piramidę żywieniową. Wiemy, jak ważne w diecie są warzywa i owoce.
9. Szóstkami przygotowaliśmy potrawy z lokalnych owoców i warzyw. Zorganizowaliśmy zdrową ucztę.
10. Podsumowaliśmy nasze starania związane z uprawą posianych roślin. Sprawdziliśmy efekty.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pokazuje świat przyrody w naoczny sposób. Pokazuje zależność roślin od wody, gleby, wilgotności i nasłonecznienia. W sposób doświadczalny zuchy nauczą się tych relacji, ale też cierpliwości i pokory wobec praw przyrody.

Trop "Ogrodników" najlepiej realizować wiosną, gdy przyroda budzi się do życia, a warunki uprawy są odpowiednie. Koniecznie należy obliczyć przez jaki czas uprawa będzie rosnąć, by zaplanować czas zajmowania się ogródkiem.

Przed realizacją tropu (najlepiej na początku roku harcerskiego) koniecznie trzeba dowiedzieć się, jakie są możliwości uprawy zuchowego ogródka. Najlepiej, jeśli przy szkole lub przy harcownie byłaby możliwość założenia (i codziennego догlądania) kawałka ziemi.

Również na początku roku harcerskiego - jeśli macie chęci i możliwości - zainteresujcie całe środowisko harcerskie lub inne organizacje ideą uprawy wspólnego ogrodu społecznego.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Meteorolog/Meteorolożka, Hodowca/Hodowczyni kwiatów, Kuchmistrz/Kuchmistrzyni, Hodowca/Hodowczyni warzyw i owoców

Wskazówki bibliograficzne:

- Haraszewski P., Te cudowne warzywa. Poznaj ich niezwykłą moc, Wydawnictwo Varsovia, Warszawa 2014.
- Lipov B., Dzieciaki w naturze, Wydawnictwo Świat Książki, Ożarów Mazowiecki 2011.
- Wojtkiewicz S., Nasze roślinne abecadło (materiały dla kadry zuchowej).
- Zielarnia. Jak czerpać ze skarbów natury, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2019.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Ogrodnik), marzec 1993, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1993_marzec.pdf (dostęp: 01.03.2020 r.)

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Ornitolodzy

Zadania:

1. W kręgu rady wspólnie podjęliśmy decyzję o założeniu Koła Ornitologicznego.
2. W ramach Koła podpatrywaliśmy życie ptaków.
3. Zorganizowaliśmy przegląd ptasich głosów.
4. Spotkaliśmy się z ornitologiem np. z Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków.
5. Dowiedzieliśmy się, jakie ptaki zostają w Polsce na zimę, a które odlatują do ciepłych krajów.
6. Obserwowaliśmy i poznaliśmy gatunki ptaków z naszego podwórka.
7. Wykonaliśmy karmnik dla ptaków. Wiemy, co jedzą ptaki, a także czym można je dokarmiać.
8. Wiemy, co to są podlotki i w jaki sposób je traktować. Wiemy, co zrobić, gdy ptak jest ranny.
9. Byliśmy z wizytą w ptasiarni, papugarni lub innym miejscu, w którym mogliśmy zobaczyć różne gatunki ptaków.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop wiąże zuchy emocjonalnie z przyrodą – w szczególności wobec ptaków. Wyrabia takie cechy, jak: humanitarianzm, chęć niesienia pomocy słabszym, wprowadza zuchy w sprawy ochrony środowiska naturalnego, kształtuje spostrzegawczość, cierpliwość i koncentrację.

W czasie zabawy należy stwarzać warunki do prowadzenia przez zuchy obserwacji przyrodniczych, inspirować je do samodzielnego uzupełniania wiedomości w tym zakresie.

Trop przeznaczony jest dla starszych zuchów. Można go realizować cały rok. Wiosną widać ruch ptaków i podlotki. Zimą większy nacisk można położyć na odpowiednie dokarmianie. Koniecznie należy przekazać odpowiednie informacje na temat dokarmiania ptaków. Przed realizacją tropu warto dowiedzieć się, gdzie i jak zgłaszać pomoc rannym ptakom - czy w okolicy zajmuje się tym ptasi azyl, schronisko lub odpowiednie stowarzyszenie.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Ptasi opiekun/opiekunka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bormans L., van Donnick S., Przyjaźń. Opowiadki dla dzieci, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2019.
- Tuwim J., Ptasie radio.
- Wojtkiewicz S., Zuchy i przyroda (materiały dla kadry zuchowej).

- Pomocne będą również kieszonkowe atlasy ptaków.

źródła internetowe

- Ogólnopolskie Towarzystwo Przyjaciół Ptaków – materiały dla dzieci. www.otopjunior.org.pl (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Ornitolog), wiosna 1995, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1995_wiosna.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Przyjaciele/Przyjaciółki zwierząt

Zadania:

1. W kręgu rady wspólnie podjęliśmy decyzję o zdobyciu tytułu Przyjaciół Zwierząt.
2. Odwiedziliśmy schronisko dla zwierząt lub spotkaliśmy się z pracownikiem schroniska/Polskiego Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami.
3. Dowiedzieliśmy się, jak zachować się w sytuacji spotkania bezpańskich zwierząt. Stworzyliśmy plakaty i powiesiliśmy je na gazetce szkolnej lub w harcówce.
4. Poznaliśmy różne gatunki zwierząt oraz dowiedzieliśmy się, jak je pielęgnować.
5. Zaprezentowaliśmy nasze zwierzęta domowe.
6. Poznaliśmy tropy zwierząt - wiemy, jakie ślady pozostawiają po sobie różne zwierzęta.
7. Zorganizowaliśmy zbiórkę zabawek i karmy na rzecz schroniska dla zwierząt.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Przyjaciele/Przyjaciółki zwierząt” wiąże zuchy emocjonalnie z przyrodą, wyrabia takie cechy, jak chęć niesienia pomocy słabszym czy odpowiedzialność za wykonywanie podjętych obowiązków.

Trop nadaje się zarówno dla gromad wiejskich, jak i miejskich. Dostarcza bowiem sporo wiadomości z zakresu hodowli i pielęgnowania zwierząt, jednocześnie pozwala na kształtowanie właściwego stosunku do nich. Może być też okazją do kształtowania humanitarnego stosunku do bezpańskich psów i kotów. Trzeba jednak ostrzec zuchy przed niebezpieczeństwem chorób odzwierzęcych.

W programie celowo nie wymieniono nazw zwierząt. Drużynowy powinien dostosować trop do możliwości gromady (zwierzęta hodowlane w gospodarstwach, żyjące w mieszkaniach, występujące na podwórkach, w okolicach bloków i domostw, w lesie, w parku i na łące). W czasie zabaw zuchy mogą wykonać wiele pożytecznych prac związanych z pielęgnacją i hodowlą zwierząt.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Ptasi opiekun/opiekunka, Hodowca/Hodowczyni zwierząt.

Wskazówki bibliograficzne:

- Hotel dla owadów, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2019.
- Claybourne A., Dlaczego ryby nie toną, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
- MacNeal D., Robale rządzą światem, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2019.
- Morgan P., Quigley A., Pszczoły, Wydawnictwo Zielona Sowa, Warszawa 2019.

- Mulak M. Klub Ochrony Orangutanów Majki. Razem uratujmy świat, Wydawnictwo Znak, Kraków 2019.
- Oziewicz T., Awaria elektrowni, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2019.
- Rossel B., Oberendorff M., Niezwykła księga owadów, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2019.
- Tajemnice zwierząt (zmysły, inteligencja, komunikacja) seria, Wyd. IBIS, Żychlin 2010.
- Wojtkiewicz S., Nasi ulubieńcy (materiały dla kadry zuchowej).
- Zwierzęta (architekci, muzycy, podróżnicy lekarze) seria, Wyd. Esteri, Wrocław 2017.
- Zdziechowska M., Świat dzikich zwierząt, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2018.

źródła internetowe

- Światowa Deklaracja Praw Zwierząt,
<https://przystanekschronisko.org/i/dokumenty/deklaracja.pdf> (dostęp: 01.03.2020 r.)

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Przyrodnicy/Przyrodniczki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć Klub Przyrodników.
2. Spotkaliśmy się z przyrodnikiem. Dowiedzieliśmy się, czym zajmują się przyrodnicy.
3. Założyliśmy stację badań przyrodniczych.
4. Zorganizowaliśmy wyprawę badaczy flory i fauny najbliższej okolicy, w trakcie której - wykorzystując przewodniki - rozpoznawaliśmy różne rośliny i zwierzęta.
5. Uczestniczyliśmy w ekspedycji hydrobiologicznej do pobliskiego stawu, rzeki, jeziora – zbadaliśmy życie w wodzie.
6. Odnaleźliśmy ciekawy okaz przyrodniczy, otoczyliśmy go opieką, utworzyliśmy swój rezerwat, którym się stale opiekujemy. Wiemy, dlaczego trzeba chronić przyrodę.
7. Byliśmy w ogrodzie botanicznym, muzeum przyrodniczym, parku narodowym lub rezerwacie.
8. Wiemy, co to jest przyroda nieożywiona i dlaczego warto ją chronić. Odwiedziliśmy ciekawy obiekt przyrody nieożywionej w naszej okolicy.
9. Zorganizowaliśmy wyprawę przyrodniczą do jednego z egzotycznych krajów. Poznaliśmy przyrodę i problemy przyrodnicze tego kraju.
10. Wykonaliśmy pożyteczną pracę na rzecz okolicznej przyrody.
11. Zorganizowaliśmy tydzień ochrony przyrody, w trakcie którego opracowaliśmy biuletyn np. o stanie wód w naszej okolicy i zachęciliśmy inne gromady do podjęcia wspólnych działań na rzecz ochrony przyrody.
12. Na podsumowanie urządzyliśmy wielki turniej wiedzy o przyrodzie oraz wystawę zuchowych osobliwości przyrodniczych.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na biwak i kolonię!

Zuch „Przyrodnik/Przyrodniczka” jest spostrzegawczy, cierpliwy, wytrwały i ciekawski, chce poznać otaczającą go naturę, bada faunę i florę oraz zjawiska zachodzące w wodzie, powietrzu i na ziemi. Realizacja tropu to okazja do zainteresowania zuchów przyrodą, zarówno żywą, jak i nieożywioną, a także ideą jej ochrony. Prowadzone obserwacje to odkrywanie wielkich, przyrodniczych tajemnic. Między zbiórkami zuchy mogą wykonywać własne obserwacje i doświadczenia, by na kolejnej zbiórce o nich opowiadać. Zuchy „przyrodnicy” powinny nauczyć się rozpoznawać pospolite rośliny i zwierzęta oraz poznać gatunki chronione.

Wiedzę, którą zuchy posiadają z życia i ze szkoły, warto wykorzystywać na przyrodniczych wyprawach, posługując się lupą, przewodnikiem do rozpoznawania roślin i zwierząt,

mikroskopem. Ważne jest, aby w czasie tych wypraw zuchy poznawały przyrodę, nie niszcząc jej. Istotną kwestią podczas realizacji tropu jest wykonanie pożytecznej pracy na rzecz przyrody/środowiska lub objęcie dłuższą opieką jakiegoś miejsca.

Realizacja tropu wymaga od drużynowego przygotowania z zakresu szeroko rozumianego przyrodoznawstwa. Cykl zbiórek można zaplanować w ten sposób, że zuchy zajmą się pewnym wycinkiem przyrody, np. wodą (będą poznawać środowisko wodne, badać stan zanieczyszczenia, wykonywać pewne doświadczenia). Trop jest przeznaczony raczej dla starszych zuchów. Najlepiej realizować go w okresie wiosenno-letnim, podczas zbiórek na łonie natury oraz na kolonii zuchowej.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka, Zielař/Zielarka, Przyjaciel/Przyjaciółka lasu, Ekolog/Ekoložka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Aladjidi V., Ilustrowany inwentarz drzew, Wydawnictwo Zakamarki, Poznań 2014.
- Mizieliński A., D., Pod ziemią, pod wodą, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2015.
- Rossel B., Oberendorff M., Niezwykła księga owadów, Wyd. Nasza Księgarnia, W-wa 2019.
- Zielarnia. Jak czerpać ze skarbów natury, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2019.
- Zuchowe Wieści, nr 8-9 (36-37)/1993.

źródła internetowe

- Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/3z2ym> (dostęp :01.03.2020).
- Harcerz w lesie (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4sn7l> (dostęp: 01.03.2020).
- Woda jest życiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/b3bxr> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Wodnik Szuwarek

Zadania:

1. Dostaliśmy list od Wodnika Szuwarka z prośbą o pomoc w obronie czystej wody. W kręgu rady wspólnie podjęliśmy decyzję o pomocy Wodnikowi.
2. Poznaliśmy zbiorniki wodne w naszej okolicy – ich rośliność i zwierzęta, np. gatunki ryb. Wiemy, jaką rolę pełni woda w przyrodzie.
3. Poznaliśmy okoliczne budowle wodne. Wiemy, do czego służy ludziom woda i gdzie jest wykorzystywana.
4. Sprawdziliśmy stan wód w naszej okolicy i sporządziliśmy mapę zanieczyszczeń wody.
5. Założyliśmy laboratorium, gdzie badaliśmy wodę z różnych źródeł (destylowana, deszczowa, butelkowa, z kranu, ze stawu itp.).
6. Odwiedziliśmy lokalną oczyszczalnię ścieków, dzięki czemu zapoznaliśmy się z mechanizmem oczyszczania wody.
7. Wiemy, jak chronić wodę, podejmując codzienne decyzje.
8. Zrobiliśmy ekologiczne środki czystości (np. na bazie octu i sody), które wykorzystaliśmy do wyczyszczenia harcówki.
9. Odpisaliśmy Wodnikowi i zadeklarowaliśmy, że nasze działania będą chronić czystą wodę.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop powinien wyrabiać u dzieci potrzebę działania na rzecz ochrony wody, pokazywać piękno przyrody oraz skutki negatywnego oddziaływania na nią przez człowieka. Przyjaciel Wodnika Szuwarka jest wrażliwy na zanieczyszczenia środowiska.

Zuchy w trakcie wypraw przyrodniczych poznają środowisko wodne, rośliny i zwierzęta mieszkające w wodzie i nad wodą. Samodzielne obserwacje i badania wód pozwolą zachęcić do pogłębiania tematu. Przyjaciele Wodnika Szuwarka wiedzą, że woda jest niezbędna do życia.

Trop najlepiej zdobywać wiosną lub jesienią, gdyż jest to najwłaściwszy czas na obserwacje przyrodnicze.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka, Zgrywus/Zgrywuska.

Wskazówki bibliograficzne:

- Goes P., Rzeki. Podróż po meandrach historii, przyrody i kultury, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2019.
- Giercarz U., Ekologiczne sprzątanie. Skutecznie, zdrowo, tanio, Wydawnictwo Biobooks, Poznań 2012.

- Kardaś A., Książka o wodzie, Wydawnictwo MG, Warszawa 2019.
- Nela, Nela i tajemnice oceanów, Wydawnictwo Burda Polska, Warszawa 2017.
- Mizieliński A., D., Pod ziemią, pod wodą, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2015.
- Terlikowska M. Przygody kropli wody, Wydawnictwo MUZA S.A., Warszawa 2015.
- Uryniuk N., Balticarium, Wydawnictwo Wytwórmia, Warszawa 2019.
- Wojtkowiak-Skóra P., Bałtyckie zwierzaki, Wydawnictwo Dwukropek, Kielce 2019.

źródła internetowe

- www.balticarium.com
- Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/3z2ym> (dostęp: 01.03.2020).
- Woda jest życiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/b3bxr> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Obrońcy czystej wody), jesień 2019, <http://cbp.zhp.pl/21glp> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

SPORTOWE I TURYSTYCZNE

Tropy sportowe i turystyczne mają za zadanie zachęcać zuchy do aktywności fizycznej. Pokazują możliwości dbania o zdrowie poprzez wycieczki, różnorodne typy gier, zabaw czy zawodów związanych ze sportem. Przybliżają możliwości rekreacji ruchowej na świeżym powietrzu, w terenie.

Ludzie Zimy

Zadania:

1. Kręgiem rady postanowiliśmy przenieść się do Krainy Zimy. Przygotowaliśmy się do wyprawy. Wiemy, gdzie jest Polski "biegun zimna".
2. Nie boimy się mrozu, znamy różne sposoby zabezpieczenia się przed mrozem i przeziębieniem. Znamy zasady zachowania bezpieczeństwa zimą.
3. Odśnieżyliśmy teren wokół zuchówki/naszej szkoły/osiedla lub np. chodniki w pobliżu i/lub posypaliśmy powierzchnię, zabezpieczając ją przed ślizganiem tam, gdzie tego wymagała.
4. Wiemy, co trzeba zrobić przy odmrożeniu. Potrafimy rozgrzać marzniące uszy, nos, policzki i ręce. Zorganizowaliśmy w klasie, na podwórku lub we własnym domu minikurs pierwszej pomocy.
5. Założyliśmy dziennik obserwacji meteorologicznych, zapisywaliśmy w nim stan pogody.
6. Wiemy, jakie czynniki wpływają na klimat świata. Wiemy, co to jest globalne ocieplenie. Wiemy jak je powstrzymywać.
7. Urządziliśmy „śnieżną bazę” lub galerię figur śnieżnych.
8. W zawodach i zabawach na śniegu i lodzie przestrzegamy zasad fair play.
9. Zorganizowaliśmy turniej sportów zimowych.
10. Bawiliśmy się w bitwę na śnieżki.
11. Obchodziliśmy dzień szaleństw na lodzie.
12. Zorganizowaliśmy zawody saneczkowe na przygotowanym przez siebie torze.
13. Zorganizowaliśmy kulig.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

„Ludzie zimy” to trop przeznaczony do realizacji podczas zimowisk lub ewentualnie miesięcy zimowych, jednak wszystkie zbiórki powinny odbywać się na świeżym powietrzu.

„Człowiek zimy” to zuch, który wie, jak można w zimie zorganizować zabawy na świeżym powietrzu i jednocześnie zdaje sobie sprawę z zimowych niebezpieczeństw (choroby, odmrożenia, niebezpieczne góry, pękający lód). Trop ten poprawia kondycję fizyczną dziecka, daje szansę „wyżycia” się na śniegu, rozwija wyobraźnię, uczy koleżeństwa i rozsądku, wyrabia silną wolę i umiejętność przyjmowania porażki.

Zbiórki można ułożyć tak, aby na każdej z nich zuchy poznawały inną dyscyplinę sportów zimowych, pamiętając o tych najdziwniejszych, najstarszych i najnowszych. Układając harmonogram tropu, należy przewidzieć zbiórki w razie niepogody lub chwilowego braku śniegu. Przy okazji można przyjrzeć się zimowym zjawiskom przyrodniczym – różnorodnym kształtom płatków śniegu, malowidłom na szybach wykonanym przez mróz, różnym formom

wody. Drużynowy musi zwracać uwagę na właściwy ubiór zuchów. Organizując zbiórki na śniegu, można zrezygnować z umundurowania.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Meteorolog/Meteorolożka, Łyżwiarz/Łyżwiarka, Mistrz/Mistrzyni snowboardu,
Narciarz/Narciarka, Saneczkarz/Saneczkarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Człowiek zimy), zima 1998, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1998_zima.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Zimowy cykl sprawnościowy), nr 1/2003, http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=266 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Łaziki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć klub łazików. Zrobiliśmy rozpoznanie i wspólnie postanowiliśmy wybrać kilka miejsc, które odwiedzimy.
2. Szóstkami założyliśmy kroniki łazików, do których wpisywaliśmy trasy naszych wędrówek oraz wklejaliśmy widokówki i zdjęcia. Opisywaliśmy w nich najciekawsze przygody.
3. Dowiedzieliśmy się, jakie rośliny i zwierzęta możemy zobaczyć podczas wycieczki.
4. Poznaliśmy i stosowaliśmy zasady dobrego przygotowania do wycieczki. Skompletowaliśmy ekwipunek. Wiemy, jak zachowywać się w środowisku naturalnym.
5. Spotkaliśmy się z przewodnikiem.
6. Obserwowaliśmy otoczenie. Wykonaliśmy plakat informacyjny do zuchówki, który obrazuje prawidłowe zachowanie na szlaku.
7. Na trasie naszej wędrówki potrafiliśmy odczytać śladów ptaków i zwierząt, a także znaki topograficzne.
8. Braliśmy udział w grze terenowej. Poruszaliśmy się sprawnie w terenie i pokonywaliśmy przeszkody (rowy, pnie, kładki).
9. Samodzielnie przygotowaliśmy posiłek w terenie.
10. Podsumowaliśmy wycieczki. Z kronik szósteł stworzyliśmy wielką kronikę łazików. Wiemy, gdzie byliśmy, a jakie miejsca warto jeszcze odwiedzić.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop kładzie nacisk na kształtowanie kondycji i nawyku ruchu na świeżym powietrzu. Buduje przywiązanie do przyrody i jej piękna. Podczas zdobywania tropu zuchy nauczą się maszerować tak, by zachować siły na cały czas wędrówki, rozpoznawać znaki topograficzne, posługiwać się mapą, przygotowywać ekwipunek na jeden lub więcej dni wycieczki.

Należy tak zaplanować trop, aby zuchy mogły uczestniczyć w kilku wycieczkach całodniowych, a nawet wypadach 2- lub 3-dniowych (dlatego odpowiednimi na zdobywanie tropu porami są późna wiosna, lato i wcześnie jesień).

Przygotowując się do tropu, pamiętajmy o skompletowaniu apteczki (należy zabierać ją na każdą wycieczkę), zabezpieczeniu odpowiedniej liczby opiekunów. Należy też przygotować mapy i plany miejscowości oraz zdobyć informacje na temat sposobu dotarcia do konkretnego miejsca. Pamiętajmy również o skontaktowaniu się z rodzicami i przedstawieniu im celu wycieczek, zgromadzeniu funduszy.

Przy okazji tropu „Łaziki” zuchy mogą zdobyć odznakę PTTK „Siedmiomilowe buty” oraz inne odznaki turystyczne (GOT, OTP, regionalne itp.).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Geoposzukiwacz/Geoposzukiwaczka, Fotoamator/Fotoamator, Meteorolog/Meteorolożka,
Kronikarz/Kronikarka, Rowerzysta/Rowerzystka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bloch M., A Adi powiedział... Jak przetrwać w podmiejskim buszu, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018.
- Smith W.B., Pieszo i beztrosko. O sztuce spacerowania, Wydawnictwo SQN, Kraków 2019.
- Sowuła K., Kto wymyślił wakacje, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2019.
- Wojtkiewicz S., Zuchowe wędrowanie (materiały dla kadry zuchowej).

źródła internetowe

- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Wszędobylski), zima 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_zima.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Mistrzowie/Mistrzynie gier podwórkowych

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zgłębić tajniki gier podwórkowych i zdobyć tytuł mistrza.
2. Rozmawialiśmy ze starszymi o znanych im grach podwórkowych.
3. Poznaliśmy zasady gry fair play.
4. Poznaliśmy gry z książki „Antek Cwaniak” lub innych.
5. Graliśmy we wszystkie gry, rozgrywając je szóstkami np. guziki, klasy, guma.
6. Szóstkami spisaliśmy kronikę podwórkową z ilustrowanymi zasadami gier dla przyszłych pokoleń.
7. W porozumieniu z radą osiedla/dyrekcją szkoły wykonaliśmy na pobliskim boisku miejsce do gry w klasy (np. namalowane farbą na stałe) lub innej gry podwórkowej.
8. Urządziliśmy międzypokoleniowy turniej gier podwórkowych, zapraszając do zabawy nasze rodziny.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop skupia się na kształtowaniu nawyku ruchu nawet poprzez zabawę na podwórku, ze znajomymi. Dzięki niemu zuchy mogą poznać ciekawe, proste, nieznane im do tej pory zabawy, które mogą wykorzystać poza zbiórkami.

Trop wspiera postawę fair play. Dzięki jego realizacji zuchy mają możliwość spotkania się ze starszym pokoleniem (np. dziadkami) i znalezienia z nim wspólnego tematu.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Dobry opiekun/opiekunka, Mistrz/Mistrzyni gier i zabaw,

Wskazówki bibliograficzne:

- Gheorghe M., Tomei V., Przed blokiem. 56 podwórkowych gier i zabaw dla dzieci, kiedy nie było smartfonów, Wydawnictwo Finebooks, Warszawa 2017.
- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry na boisku, Wydawnictwo TEXT, Kraków 2014.
- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry w terenie, Wydawnictwo TEXT, Kraków 2017.

źródła internetowe

- Cieślicka M., Muszkieta R., Stankiewicz B., Wybrane zabawy i gry ruchowe, <https://www.wbc.poznan.pl/Content/432386/PDF/index.pdf> (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 10: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Olimpijczycy/Olimpijki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zorganizować olimpiadę.
2. Odwiedziliśmy klub sportowy, rozmawialiśmy ze sportowcami i trenerem. Dowiedzieliśmy się, jak pracować nad sobą, by być coraz lepszym.
3. Poznaliśmy zasady rywalizacji fair play.
4. Poznaliśmy polskich olimpijczyków. Znamy dyscypliny, w których Polacy osiągają sukces.
5. Poznaliśmy liście laurowe, jakimi dawniej byli nagradzani olimpijczycy. Dowiedzieliśmy się, do czego dziś wykorzystywany jest liść laurowy.
6. Stworzyliśmy narodową kadrę olimpijską. Każdy podjął postanowienie o pracy nad sobą w konkretnej dziedzinie sportu. Poznaliśmy różne ćwiczenia - wykonujemy je codziennie.
7. Zorganizowaliśmy w szkole akcję „Sport to zdrowie”.
8. Przygotowaliśmy program na uroczyste otwarcie olimpiady. Założyliśmy księgi zuchowych rekordów.
9. Zorganizowaliśmy dla klasy (podwórka) „olimpiadę sportowych niecodzienności” lub „turniej zapomnianych gier”. Każda szóstka przygotowała inną konkurencję.
10. W kręgu rady uroczyście zamknęliśmy olimpiadę, podsumowaliśmy swoje osiągnięcia i niepowodzenia. Wiemy, nad czym musimy jeszcze popracować.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Olimpijczycy / Olimpijki” kładzie nacisk na indywidualne dyscypliny sportowe. To świetny sposób na kształtowanie nawyku ruchu, kondycji, sumienności i karności, a także zintegrowanie gromady. Olimpijskim zbiórkom powinien towarzyszyć ogień olimpijski, zuchowa księga rekordów oraz atmosfera uczciwej, sportowej gry. Koniecznym jest wytłumaczenie zuchom zasad fair play.

W czasie olimpijskich zbiórek należy zapoznać zuchy z historią i tradycjami olimpijskimi, wspominając igrzyska starożytnych Greków. Trop mogą zdobywać zarówno zuchy młodsze, jak i starsze, podczas kolonii zuchowej lub w ciągu roku. Na każdej zbiórce należy poświęcić czas na rozgrzewkę i ćwiczenia np. w danej dyscyplinie.

Podczas uroczystego zamknięcia olimpiady, po zgaszeniu znicza olimpijskiego nie zapomnijmy docenić wysiłku każdego zucha, wręczając medale, dyplomy i wieńce laurowe.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:

Pływak/Pływaczka, Lekkoatleta/Lekkoatletka, Łyżwiarz/Łyżwiarka, Mistrz/Mistrzyni deskorolki, Tenisista/Tenisistka, Mistrz/Mistrzyni kometki, Mistrz/Mistrzyni ping-ponga, Mistrz/Mistrzyni

ingo, Mistrz/Mistrzyni rolek, Mistrz/Mistrzyni snowboardu, Narciarz/Narciarka, Piłkarz/Piłkarka, Saneczkarcz/Saneczkarka, Rowerzysta/Rowerzystka, Gimnastyk/Gimnastyczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Skrzypek E., 500 zagadek olimpijskich, Wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa 1968.

źródła internetowe

- Razem po zdrowie (poradnik) <http://cbp.zhp.pl/v2w43> (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Sportowcy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać sportowcami i przygotować się do zawodów.
2. Odwiedziliśmy klub sportowy w naszej miejscowości, rozmawialiśmy ze sportowcami.
3. Poznaliśmy sylwetki polskich sportowców.
4. Byliśmy na rozgrywkach wybranej dyscypliny lub oglądaliśmy transmisję w telewizji.
5. Uczestniczyliśmy w treningach wybranej dyscypliny sportowej, doszliśmy do mistrzostwa w kilku typowych dla naszej dyscypliny ćwiczeniach.
6. Pod okiem naszego trenera rozgrywaliśmy spotkania sparingowe.
7. Urządziliśmy wystawę proporczyków sportowych z dostępnych nam, nieszkodzących środowiska materiałów lub konkurs na projekt medali.
8. Urządziliśmy rozgrywki sportowe, na które zaprosiliśmy zaprzyjaźniony dziecięcy klub sportowy, drużynę SKS-u lub innych gości.
9. Zorganizowaliśmy eliminacje i finały mistrzostw osiedla, wsi, miasteczka lub szkoły w wybranej dyscyplinie sportowej. Braliśmy w nich udział szóstkami.
10. W ich trakcie zorganizowaliśmy wybory super kibica, mistrza fair play, ułożyliśmy kodeks kibica.
11. Sprawdziliśmy, czego się nauczyliśmy i jakie dyscypliny możemy dalej uprawiać indywidualnie.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop kładzie nacisk na dokładne poznanie i ćwiczenie się w zespołowych dyscyplinach sportowych. Ważne są tu: uczciwość we współzawodnictwie, uprzejmość oraz współdziałanie w zespole. Trop wspiera rozwój fizyczny i pracę nad nim. To ważne, by w trakcie realizacji tropu aktywność fizyczna sprawiała zuchom przyjemność.

Wszystkie zbiórki mogą mieć charakter treningów sportowych, dlatego najlepiej byłoby gdyby zuchy przychodziły na zbiórki w strojach sportowych. Obrzędowośćią mogą być jednakowe stroje, wykonane emblematy i numery na koszulkach. W ramach przygotowań do mistrzostw zuchy mogą przygotować boisko do gry, wykonać proporczyki i medale dla zwycięzców, wymyślić okrzyki wspierające zawodników i sposób pocieszenia tych, którzy przegrali.

Podczas treningów zuchy poznają przepisy dotyczące wybranej gry, a przerwę w treningach można wykorzystać na poznanie historii tej dyscypliny sportowej. Podczas zdobywania tropu drużynowy lub przyboczny może przyjąć rolę trenera.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:

Mistrz/Mistrzyni gier i zabaw, Szachista/Szachistka, Pływak/Pływaczka, Lekkoatleta/Lekkoatletka, Łyżwiarz/Łyżwiarka, Mistrz/Mistrzyni deskorolki, Tenisista/Tenisistka, Mistrz/Mistrzyni kometki, Mistrz/Mistrzyni ping-ponga, Mistrz/Mistrzyni ringo, Mistrz/Mistrzyni rolek, Mistrz/Mistrzyni snowboardu, Narciarz/Narciarka, Piłkarz/Piłkarka, Saneczkarz/Saneczkarka, Rowerzysta/Rowerzystka, Gimnastyk/Gimnastyczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Chladek S., Ćwicz sprawność zmysłów. Poradnik metodyczny dla kadry zuchowej, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1989
- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry w terenie, Wydawnictwo TEXT, Kraków 2017.

źródła internetowe

- Razem po zdrowie (poradnik) <http://cbp.zhp.pl/v2w43> (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).
- Cieślicka M., Muszkieta R., Stankiewicz B., Wybrane zabawy i gry ruchowe, <https://www.wbc.poznan.pl/Content/432386/PDF/index.pdf> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Trenerzy/Trenerki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć klub fitness.
2. Spotkaliśmy się z trenerem wybranej gimnastyki.
3. Poznaliśmy historię gimnastyki i poszczególnych treningów.
4. Zaplanowaliśmy nasz własny program treningowy.
5. Znamy zasady dobrej diety. Przygotowaliśmy szóstkami zdrowy posiłek.
6. Znamy zasady dobrej rozgrzewki.
7. Uczestniczyliśmy w treningu fitness, zumby, aerobiku, callanetis, jogi, biegania lub innym wybranym treningu.
8. Zorganizowaliśmy meeting wybranej dyscypliny dla nas i naszych rodzin.
9. W kręgu rady podsumowaliśmy nasz program treningowy, każdy wie, który trening podoba mu się najbardziej.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop "Trenerzy/Trenerki" kształtuje rozwój ruchowy w ramach popularnych typach treningów. Trop ten pokazuje również, że zdrowie to nie tylko sport. To również rozgrzewka, dieta czy dobranie odpowiednich ćwiczeń indywidualnie. Organizacja meetingu z rodzinami wspomaga wspólny przekaz wychowawców o wadze dbania o zdrowie od najmłodszych lat.

W trakcie realizacji tropu warto nawet kilka razy spotkać się z trenerami kilku dyscyplin, tak by trening realizowany był pod okiem profesjonalisty. Jeśli nie jest to możliwe – organizując zbiórkę należy się bardzo dobrze przygotować pod kątem dostosowania ćwiczeń do wieku i możliwości zuchów!

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Gimnastyk/Gimnastyczka, Miłośnik/Miłośniczka muzyki.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bayer K., Wacławski A., Tańce Unii Europejskiej, Wydawnictwo Akord, Poznań 2010.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Joga dla dzieci), maj 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_maj.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 2: Eliminacja głodu, osiąganie bezpieczeństwa żywnościowego i lepszego odżywiania oraz promowanie zrównoważonego rolnictwa

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

ZAWODOWE

Tropy zawodowe pokazują różnorodność świata dorosłych. Wskazują na najważniejsze cechy osób chcących wykonywać dany zawód. Wzmacniają chęć pracy nad sobą.

Archeolodzy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy studiować nauki archeologiczne.
2. Byliśmy w muzeum archeologicznym lub odwiedziliśmy stanowisko archeologiczne.
3. Spotkaliśmy się z archeologami, rozmawialiśmy o ich pracy.
4. Wyruszyliśmy na wyprawę w poszukiwaniu zabytków archeologicznych.
5. Zorganizowaliśmy własne wykopaliska archeologiczne. Wiemy, jak je zorganizować, nie niszcząc przyrody.
6. Zlepialiśmy garnki z odnalezionych skorup oraz odtwarzaliśmy biżuterię z obrazków (szpile, wisiory, zausznice).
7. Bawiliśmy się w ludzi z epoki brązu.
8. Poznaliśmy najpiękniejsze zabytki starożytniej cywilizacji.
9. Wykonaliśmy makietę osady w Biskupinie, zespołu piramid itp.
10. Urządziliśmy spotkanie z bogami starożytnych cywilizacji.
11. Urządziliśmy wystawę naszych znalezisk archeologicznych.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Archeologów” zaspokaja dziecięcą ciekawość świata i tego, jak ludzie dawniej żyli. Podczas jego zdobywania zuchy poszerzą swoją wiedzę historyczną, rozwinią spostrzegawczosć, cierpliwość i zdolności dedukcyjne.

Drużynowy może wybrać przedział czasowy zabawy (np. kultura luzycka na terenie Polski, Biskupin, Egipt, początki chrześcijaństwa, Rzym itp.) lub każdą zbiórkę poświęcić innej cywilizacji.

Trop „Archeologów” jest przeznaczony dla starszych zuchów. Można go realizować tylko o takiej porze roku, która pozwala na zorganizowanie zbiorów na powietrzu, gdyż przynajmniej jedna zbiórka musi być przeprowadzona w terenie – zuchy będą prowadzić badania archeologiczne, tzw. powierzchniówki. Należy jednak wybrać teren, którego środowisko naturalne nie ucierpi (np. warto wybrać teren, gdzie nie znajdują się siedliska wyjątkowych roślin czy zwierząt). Po tej zbiórce należy zamaskować ślady swojej działalności, zakopać wszystkie dziury.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Miłośnik/Miłośniczka sztuk pięknych, Rzeźbiarz/Rzeźbiarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Hulme C., McRitchie R., Edward i jego wielkie odkrycie, Wyd. Adamada, Gdańsk 2016.
- Rutkowski M., Sezam polski. W poszukiwaniu podziemnych skarbów, Państwowy Instytut Geologiczny – PIB, Warszawa 2012.

źródła internetowe

- Szlak Piastowski (oficjalna strona internetowa), <https://szlakpiastowski.pl/piastowie> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Chemicy/Chemiczki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać chemikami
2. Odwiedziliśmy pracownię alchemika. Poszukiwaliśmy złota w różnych substancjach.
3. Wiemy, kim była i co robiła Maria Skłodowska-Curie.
4. Wykonaliśmy atrament sympatyczny. Wszystkie przeprowadzane przez nas doświadczenia zapisywaliśmy w naszej księdze chemicznej.
5. Spotkaliśmy się z chemikiem, który opowiedział nam o środkach chemicznych stosowanych w domu.
6. Urządziliśmy laboratorium chemiczne, w którym badaliśmy różne środki czystości.
7. Wykonaliśmy plakaty reklamujące ekologiczne środki czystości. Zaprezentowaliśmy je rodzicom.
8. Dokonaliśmy przeglądu używanych w domu środków kosmetycznych i czyszczących.
9. W szóstkach przyjrzaliśmy się naszym ulubionym przekąskom. Wraz z nimi przynieśliśmy opakowanie ze składem. Zrobiliśmy ranking najmniej chemicznych przekąsek.
10. Założyliśmy zuchową poradnię usuwania różnych plam.
11. Zorganizowaliśmy wieczór sztuk chemicznych.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Zuchy „chemicy” są dokładne, ostrożne i wytrwałe. Wiedzą, jakie miejsce w życiu człowieka zajmuje chemia. Interesują się praktycznym wykorzystaniem chemii. Potrafią wskazać produkty chemiczne w swoim otoczeniu. Wiedzą, których środków chemicznych używać do prania, sprzątania, mycia i higieny ciała. Znają symbole oznaczające bezpieczne środki czystości.

W trakcie zabaw korzystać z takich środków chemicznych jak sól, ocet, soda oczyszczona, mydło, sok z kiszonej kapusty. Trop jest przeznaczony dla zuchów starszych. Zdobywa się go raczej w pomieszczeniu, choć można go z powodzeniem zdobyć na kolonii, gdzie mamy warunki, aby zuchy poznały różne środki czystości.

W trakcie realizacji tropu poruszana jest również tematyka zdrowego żywienia. Zuchy po przyniesieniu swoich ulubionych smakołyków mogą porównać ich zdatność do spożycia i ilość dodatkowych składników. Tu warto przygotować się i opowiedzieć zuchom, jak środki konserwujące czy sztuczne barwniki, ale i cukier wpływają na organizm.

Przy zdobywaniu tego tropu warto zwrócić uwagę na toksyczność wielu środków oraz podkreślić, że używając ich, należy zachować ostrożność.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Giercarz U., Ekologiczne sprzątanie. Skutecznie, zdrowo, tanio, Wydawnictwo Biobooks, Poznań 2012.
- Kaszuba-Dębska A., Majkowska-Szajer D., Skok na smog, Wydawnictwo Znak, Kraków 2017.

źródła internetowe

- Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/3z2ym> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Chemicy), maj 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_maj.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 6: Zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

Detektywi

Zadania:

1. Dostaliśmy list z prośbą o rozwiązanie zagadki. W kręgu rady postanowiliśmy zająć się sprawą.
2. Odwiedziliśmy agencję detektywistyczną lub komisariat policji i poznaliśmy zasady pracy detektywa. Ułożyliśmy kodeks etyczny dobrego detektywa.
3. Spotkaliśmy Sherlocka Holmesa lub innego detektywa, który zdradził nam sekrety skutecznego śledztwa.
4. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkoły detektywów. Ćwiczyliśmy metody pracy śledczej, doskonaliśmy swoją sprawność fizyczną, zorganizowaliśmy salę treningową.
5. Poznaliśmy przedmioty niezbędne w pracy detektywa – lupę, mikroskop.
6. Wykonaliśmy znak naszej agencji detektywów.
7. W szóstkach stworzyliśmy tajny system porozumiewania się.
8. Prowadziliśmy śledztwo według planu opracowanego przez nasze biuro (zbieraliśmy poszlaki, zdejmowaliśmy odciski palców, tropiliśmy po śladach), Analizowaliśmy zebrane dowody. Oglądaliśmy pod mikroskopem włosy, nitki itp.
9. Założyliśmy kartotekę, w której trzymaliśmy akta prowadzonej przez nas sprawy i zabezpieczone dowody. Trzymaliśmy tam ścisłe tajne akta, zdjęcia i krótkie opisy przebiegu naszej służby.
10. Po rozwiązanej zagadce podsumowaliśmy nasze zdobyte umiejętności na kongresie detektywistycznym.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Detektywów” ma za zadanie zapoznać zuchy z ciekawą, ale i niebezpieczną pracą detektywa. Jest skierowany do zuchów w każdym wieku, bowiem praca detektywa może zafascynować wszystkich. Trop rozwija zmysły zuchów, ma duży wpływ na ich rozwój emocjonalny i fizyczny.

Najważniejsze cechy i umiejętności, jakimi muszą wykazać się zuchy, to dokładność, spostrzegawczość, odwaga, utrzymywanie tajemnicy. Zuchy „detektywi” potrafią posługiwać się tajnym pismem. Są cierpliwe i skoncentrowane. W trakcie zdobywania tropu zuchy uczą się tropienia, dyskretnego i cichego zachowania, kojarzenia faktów, logicznego myślenia, zabezpieczania dowodów, a także ćwiczą umysł, rozwiązuje zagadki i łamigłówki.

Drużynowy musi zadbać o to, by tematyka zabaw nie była związana z realnym światem przestępczym i nie dotyczyła spraw drastycznych (np. fikcyjne morderstwa). Można tropić np. podwórkową szajkę niszczycieli trawników lub przedmioty zaginione w Bałaganowym Świecie.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Fotoamator/Fotoamatorka, Łamigłówka, Gimnastyk/Gimnastyczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bahdaj A., Kapelusz za 100 tysięcy, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2017.
- Nienacki Z., Pan Samochodzik (seria), Wydawnictwo Siedmioróg, Wrocław 2018.
- Makuszyński, Szatan z siódmej klasy.
- Moore G., Explorer Academy: Akademia Odkrywców. Księga szyfrów, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2019.
- Orłoń M., Detetyw Nosek i porywacze, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2013.
- Oworuszko M., Walenty i spółka. Kryminał dietetyczny (seria), Wydawnictwo Mobuki, Warszawa 2015.
- Twain M., Tomek Wawyer detektywem.

źródła internetowe

- Poranna Herbatka Sherlock'a Holmes'a (zajęcia), <http://cbp.zhp.pl/2zuw4> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Dietetycy/Dietetyczki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć poradnię dietetyczną.
2. Zapoznaliśmy się z piramidą zdrowego żywienia. Wykonaliśmy przedstawiające ją plakaty i powiesiliśmy je w zuchówce, w klasie lub na szkolnym korytarzu.
3. Byliśmy z wizytą u dietetyka, który opowiedział nam, dlaczego ważne jest zdrowe żywienie.
4. Ułożyliśmy kodeks zdrowego stylu życia i wprowadziliśmy go w życie.
5. Spośród różnych produktów spożywczych wybraliśmy takie, które powinny się znaleźć w naszym pożywieniu.
6. Ułożyliśmy zestaw ćwiczeń, które powinniśmy wykonywać każdego dnia. Ćwiczyliśmy na zbiórkach.
7. Zrobiliśmy zakupy w warzywniaku/na rynku, wybierając zdrowe lokalne produkty.
8. Przygotowaliśmy szóstkami zdrową potrawę lub urządzyliśmy szóstkowy konkurs na zdrową sałatkę.
9. Założyliśmy własną poradnię dietetyczną, w której zorganizowaliśmy konferencję zuchowych dietetyków. Przedstawiliśmy na niej ranking wybranych przez szóstki przekąsek „Psychota bez cukru”.
10. Uczyliśmy się rozpoznawać smaki i zapachy produktów żywnościowych z zamkniętymi oczami.
11. Bawiliśmy się w Najzdrowszy Teatr Na Świecie, wystawiając „Na straganie” Jana Brzechwy.
12. Wzięliśmy udział w wielkim quizie wiedzy o zdrowym stylu życia.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Tematyka tropu porusza ważny aspekt codziennego życia. Dzięki niej uświadamiamy zuchom potrzebę dbania o swoje zdrowie i racjonalne żywienie. Realizacja tego tropu umożliwi zapoznanie dzieci ze światem witamin i produktów, które zapewniają człowiekowi prawidłowy rozwój i zdrowie.

Przedstawi także zawód dietetyka, coraz bardziej popularny w społeczeństwie, którego znaczna część cierpi na nadwagę lub otyłość. „Dietetyk/dietetyczka” to trop przeznaczony dla dzieci w każdym wieku może być zdobywany niezależnie od pory roku. Ciekawą okazją do realizacji tropu jest Europejski Dzień Zdrowego Jedzenia i Gotowania obchodzony 8 listopada.

Warto skorzystać z najnowszej, opracowanej przez naukowców piramidy żywienia, której elementem jest ruch oraz zaleceń Światowej Organizacji Zdrowia (WHO).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Gimnastyk/Gimnastyczka, Śnieżnobiały uśmiech, Higienista/Higienistka,
Kuchmistrz/Kuchmistrzyni, Hodowca/Hodowczyni warzyw i owoców

Wskazówki bibliograficzne:

- Gruszczyńska A., To nie jest dieta, Wydawnictwo SQN, Kraków 2016.
- Haraszewski P., Te cudowne warzywa. Poznaj ich niezwykłą moc, Wydawnictwo Varsovia, Warszawa 2014.
- Pociecha D., Jak to działa? Wiem co jem, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2017.
- Poznańska A. M., Dlaczego dzieci jedzą śmieci?, Wydawnictwo Kasza manna, Radzionków 2017.
- Gorzelińska J., Piramida w kuchni czyli zdrowo gotujemy, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2013.
- Gorzelińska J., Piramida w kuchni na wynos, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2015.

źródła internetowe

- Instytut żywności i żywienia www.izz.waw.pl (dostęp: 01.03.2020).
- Razem po zdrowie (poradnik) <http://cbp.zhp.pl/v2w43> (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 2: Eliminacja głodu, osiąganie bezpieczeństwa żywnościowego i lepsze odżywianie oraz promowanie zrównoważonego rolnictwa

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Dziennikarze/Dziennikarki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać dziennikarzami.
2. Byliśmy w rozgłośni radiowej, telewizyjnej lub redakcji gazety. Obserwowałyśmy pracę dziennikarzy, rozmawialiłyśmy z nimi.
3. Ukończyłyśmy szkołę dziennikarzy (radiowych, telewizyjnych lub prasowych).
4. Prowadziliśmy szkolną gazetkę/gazetkę gromady lub redagowałyśmy posty na fanpage gromady.
5. Szóstkami gromadziliśmy wiadomości, przeprowadziliśmy wywiad, organizowałyśmy sondy uliczne.
6. Przeprowadziliśmy dziennikarskie śledztwo związane z naszą okolicą, a następnie przygotowałyśmy na ten temat program telewizyjny lub radiowy. Pokazaliśmy go harcerzom.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Realizacja tropu „Dziennikarze/dziennikarki” zależy od tego, na jaką „specjalizację” zdecydują się zuchy – czy będą dziennikarzami prasowymi (będą zbierać wiadomości, opracowywać je, spotykać się na kolegiach redakcyjnych, recenzować artykuły, pisać i wydawać własną lub szkolną gazetkę), radiowymi (będą tworzyć audycje muzyczne, zostaną lektoramia czytającymi bajki czy stworzony przez siebie serwis informacyjny, będą prowadzić audycje na żywo lub nagrywać je), czy też dziennikarzami telewizyjnymi (będą tworzyć programy telewizyjne, dzienniki).

Oczywiście trop ten można realizować w ten sposób, że zuchy po skończeniu szkoły dziennikarskiej kolejno poznają specyfikę pracy w różnych mediach (każda szóstka może też wybrać swoją specjalizację). Ważne, by zuchy uświadomiły sobie, jak ważna i potrzebna jest praca dziennikarza, jak istotna jest w tym przypadku rzetelność, prawdomówność, dbanie o język wypowiedzi.

Trop uczy także śmiałości, odwagi, otwartości. Nadaje się dla zuchów starszych, które dobrze władają już językiem – potrafią pisać i tworzyć dłuższe wypowiedzi.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Fotoamator/Fotoamatorka, Poliglotka/Poliglotka, Recytator/Recytatorka.

Wskazówki bibliograficzne:

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (dziennikarz), zima 1997, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1997_zima.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Fizycy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać fizykami.
2. Odwiedziliśmy Centrum Nauki „Copernik” w Warszawie, inne centrum nauki lub uczestniczyliśmy w przeznaczonym dla dzieci wykładzie dotyczącym fizyki.
3. Założyliśmy własne centrum nauki i poprzez doświadczenia badaliśmy otaczający nas świat.
4. Dowiedzieliśmy się, dlaczego niebo jest niebieskie oraz rozpoznawaliśmy różne zjawiska pogodowe.
5. Zbadaliśmy, co to jest światło i cień oraz zorganizowaliśmy teatr cieni.
6. Odkryliśmy, w jaki sposób działa lupa, lustro i luneta. Obserwowaliśmy za ich pomocą różne przedmioty.
7. Dowiedzieliśmy się, co by się stało, gdyby zabrakło grawitacji i powietrza.
8. Poznaliśmy różne rodzaje dźwięków oraz dowiedzieliśmy się, w jaki sposób określa się ich głośność.
9. Zbadaliśmy, dlaczego ogień płonie i wykonywaliśmy własne świece.
10. Dowiedzieliśmy się, jak działa elektryczność i poznaliśmy różne typy elektrowni.
11. Widzieliśmy elektrownię oraz wykonaliśmy szóstkami własne wiatraki.
12. Dowiedzieliśmy się, dlaczego niektóre maszyny latają oraz kto pierwszy wzbił się w powietrzu.
13. Wykonaliśmy własnoręcznie latający pojazd, a następnie zorganizowaliśmy konkurs na najdłuższy lot.
14. Dowiedzieliśmy się, jak nazywają się najsłynniejsi fizycy i jakie są ich odkrycia.
15. Zorganizowaliśmy pokaz doświadczeń fizycznych.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pobudza dziecięcą ciekawość świata, dociekliwość, a także ma skłonić zuchy do samodzielnego wyciągania wniosków. Trop „Fizyków” wymaga od drużynowego wiedzy, przydaje się też specjalistyczny sprzęt (ale nie jest on konieczny, wiele rzeczy można zrobić samodzielnie), dlatego dobrze jest współpracować ze szkołą albo inną placówką, która może potrzebne materiały udostępnić.

Z pewnością im więcej doświadczeń i praktycznego działania, tym atrakcyjniejsza będzie dla zuchów tematyka tropu. Trop przeznaczony jest dla zuchów w każdym wieku, przy czym poziom zdobywanych informacji i organizowanych doświadczeń powinien być dostosowany do ich poziomu rozwoju.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Jurgen P. H., Świat nauki w niezwykłych eksperymentach. Ponad 400 efektownych doświadczeń, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2014.
- Hecker J., Przyroda to przygoda. Eksperymenty małego naukowca, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2012.
- Gilpun R., Pratt L., Księga eksperymentów. Pouczające doświadczenia i proste urządzenia do samodzielnego wykonania, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2010.
- Newman B., Walliman D., Atomowa przygoda profesora Astrokota, Wydawnictwo Entliczek, Warszawa 2016.
- von Saan A., 365 eksperymentów na każdy dzień roku, Wydawnictwo Rea, Konstancin-Jeziorna 2014.
- Wielka księga eksperymentów, Wydawnictwo Elżbieta Jarmołkiewicz, Świebodzin 2010.

źródła internetowe

- Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/3z2ym> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 7: Zapewnienie wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Górnicy/Górniczki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać górnikami.
2. Odwiedziliśmy kopalnię (soli, węgla, inną), od pracujących tam górników uzyskaliśmy informacje o ich pracy.
3. Ułożyliśmy słownik nazw górniczych lub gwary śląskiej, posługiwaliśmy się nim w czasie zbiórek.
4. Dowiedzieliśmy się, jak powstały złoża węgla/soli.
5. Poznaliśmy legendy związane z górnictwem, w szóstkach prezentowaliśmy wybrane legendy.
6. Zorganizowaliśmy konkurs na temat dawnych i obecnych metod pracy górników i narzędzi, jakimi się posługiwali.
7. Uczestniczyliśmy w pracy kopalni, byliśmy przodkowymi, fedrującymi itp., mieliśmy swoje narzędzia i odpowiednie stroje.
8. Poznaliśmy zagrożenia związane z pracą górników, wyruszyliśmy na pomoc zasypianym górnikom.
9. Na podsumowanie urządzyliśmy górnicze święto (np. „Święto Gwarków” lub „Barbórkę”), podczas którego zaprezentowaliśmy dawne obrzędy i zwyczaje górnicze.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Realizacja tropu „Górnicy/Górniczki” daje drużynowemu duże możliwości kształtowania postawy dokładności, sumienności, uczy poszanowania pracy innych, solidarności zawodowej (górnik nie opuści górnika w potrzebie). Podczas zabaw zuchy poznają dawne zwyczaje i obrzędy górników (dawniej zwanych gwarkami), uczą się odpowiedzialności za pracę swoją i innych. Bawiąc się w górników, zuchy przyjmują obrzędy i mowę górniczą, wykonują czapkę, latarnię, kilof. Wskazane jest wspomnienie o niebezpieczeństwach grożących pracującym pod ziemią.

Realizacja tropu wymaga od drużynowego zagłębiania tematyki górniczej. Trop będzie atrakcyjniejszy raczej dla starszych zuchów. Najlepiej realizować go tam, gdzie jest możliwość wycieczki do kopalni i spotkań z prawdziwymi górnikami.

Wskazówki bibliograficzne:

- Gerlich M. G., Strachy. W kręgu dawnych śląskich wierzeń. Wydawnictwo Śląski Instytut Naukowy, 1989.
- Morcinek G., Łysek z pokładu Idy. wydawnictwo Siedmiogród, 2018.
- Morcinek G., Przedziwne śląskie powiarki. Wydawnictwo Nasza Księgarnia, 1967.

- Bulek J., Barbórka Tosi. PGG, 2018.
- Słownik gwary śląskiej (dostępne również on-line).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 7: Zapewnienie wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Inżynierowie

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zdobyć tytuł inżyniera.
2. Byliśmy z wizytą w muzeum techniki lub centrum nauki.
3. Zorganizowaliśmy zuchowy urząd patentowy.
4. W szóstkach inscenizowaliśmy historię wynalazków, które zmieniły świat. Potrafimy wymienić kilka wynalazków polskich inżynierów.
5. Pracowaliśmy w fabryce szalonych konstruktorów.
6. Bawiliśmy się w zuchowe biuro konstrukcyjne (np. zbudowaliśmy maszynę Goldberga). Używaliśmy materiałów już niepotrzebnych lub naturalnych.
7. Przygotowaliśmy aukcję wykonanych na majsterce przedmiotów.
8. Zorganizowaliśmy pokaz doświadczeń i eksperymentów „technicznych”.
9. Wiemy, że warto naprawiać rzeczy, by ich dłużej używać dlatego zorganizowaliśmy zuchowe pogotowie inżynieryjne, potrafimy wykonać proste czynności (wymiana baterii, wkrecenie śrubki, wbicie gwoździa itp.).
10. Tytuł inżyniera otrzymaliśmy na podsumowującej wystawie „Zuchexpo”

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pozwala na wyrobienie pracowitości, dokładności, wytrwałości. Wpływa na rozwój wyobraźni i kreatywności. Realizacja tropu pozwala na kształtowanie oryginalności myślenia i działania. Zapoznając się z pracą różnych cechów, zuchy wzbogacają swoją wiedzę, w tym wiedzę techniczną, a wykonując rozmaite majsterki, doskonala swoja sprawność manualną.

Na zbiórkach należy przyzwyczajać zuchy do właściwej organizacji pracy i przestrzegania zasad bezpieczeństwa. Drużynowy powinien zwracać uwagę na właściwe korzystanie z materiałów i narzędzi oraz stan miejsca pracy (oświetlenie, porządek). Zdobywanie tropu można zorganizować tak, aby na każdej zbiórce zuchy majsterkowały, wykorzystując inny materiał (lepienie z gliny, prace z papieru, drewna, szycie, kucharzenie itp.), można również doskonalić się w jednej specjalności, przechodząc od czeladnika do mistrza.

Trop można zdobywać o każdej porze roku, bez względu na wiek zuchów. Jednak proponowane prace muszą być dostosowane do możliwości zuchów. Program tropu nie określa, jakie przedmioty mogą wykonać zuchy. W tym zakresie powinna wystarczyć pomysłowość drużynowego i stopień zaawansowania zuchów w majsterkowaniu.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka, Złota rączka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bergamino G., Palitta G., Historia nauki i techniki, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2019.
- Grandin T., Rozwiń swoją wyobraźnię. Myśl i twórz jak wynalazca, Wydawnictwo Insignis, Kraków 2018.
- Jurgen P. H., Świat nauki w niezwykłych eksperimentach. Ponad 400 efektownych doświadczeń, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2014.
- Lidström C., Nyberg A., Zrób to krok po kroku, Wydawnictwo Zakamarki, Poznań 2017.
- Łotysz S., Polscy wynalazcy, Wydawnictwo Dragon, Bielsko-Biała 2019.

źródła internetowe

- Wynalazki, które zmieniły świat na lepszy (zajęcia), <http://cbp.zhp.pl/2ijsx> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowa majsterka, www.zuchy.zhp.pl/majsterka.html (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 7: Zapewnienie wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Kolejarze

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać kolejarzami.
2. Byliśmy na stacji lub dworcu kolejowym. Obserwowaliśmy pracę kolejarzy.
3. Bawiliśmy się w dworzec kolejowy. Byliśmy maszynistami, dróżnikami, dyżurnymi ruchu, konduktorami, pracowaliśmy w kasie, informacji i „Warsie”.
4. Zorganizowaliśmy fabrykę wagonów i lokomotyw. Każda szóstka zbudowała inną wagon/lokomotywę (różnego typu lub z innej epoki).
5. Bawiliśmy się modelem kolejki. Wyruszyliśmy w wielką podróż koleją po Polsce lub w podróż Orient Ekspresem.
6. Uczestniczyliśmy w zajęciach w szkole kolejarzy. Wiemy, jak ważny jest transport kolejowy.
7. Pojechaliśmy na wycieczkę pociągiem. Potrafimy odczytać na rozkładzie godzinę odjazdu/przyjazdu pociągu.
8. Bawiliśmy się w podróż pierwszym pociągiem.
9. Bawiliśmy się w podróż pociągiem przyszłości.
10. Na podsumowanie urządziłyśmy wielki turniej wiedzy o kolei.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Przy realizacji tropu „Kolejarzy” należy zwrócić uwagę zuchów na to, jak istotną rolę odgrywa nie tylko współdziałanie ludzi w czasie pracy, ale także precyzyjne zgranie najróżniejszych czynności. Należy pokreślić, że w pracy kolejarza konieczna jest punktualność i obowiązkowość. Praca w kolejnictwie to nie tylko sprawne obsługiwanie wszystkich urządzeń, umiejętność prowadzenia lokomotyw, sprawne utrzymywanie łączności z innymi stacjami, fachowa konserwacja sprzętu itp.

Podróżni oczekują od kolejarza zapewnienia im bezpieczeństwa podróży. Wierzą także, że kolejarz zawsze chętnie udzieli informacji i w razie potrzeby pomoże. Podczas realizacji tropu zuchy koniecznie powinny odwiedzić stację lub dworzec kolejowy, przyjrzeć się pracy kolejarzy, porozmawiać z nimi, zatrzymać się w pomieszczeniach, które zwykle są niedostępne dla pasażerów, posłuchać zapowiedzi o nadjeżdżających pociągach. Warto szczególnie uważnie obejrzeć urządzenia, które mogą się przydać w zuchowych zabawach w kolej.

Podążając tropem kolejarzy, zuchy mogą zdobyć wiele pozytycznych umiejętności: nauczyć się korzystać z rozkładu jazdy, kupować bilet, zasięgać informacji, oddawać bagaż do przechowalni. Powinny również poznać różne rodzaje pociągów (np. podmiejski, osobowy, Intercity, metro, towarowy). Pokażmy zuchom, jak bardzo zmieniła się kolej i jak nadal się rozwija, by bezpiecznie i szybko przewozić ludzi i towary.

Trop można realizować o każdej porze roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Modelarz/Modelarka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Leeuw M., Wielka księga pociągów, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2016.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Kolejarz), zima 1999, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1999_zima.pdf (dostęp 01.03.2020).
- Zuch Kolejarz (materiały do programu Bezpieczny Przejazd) http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=1857 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 11: Zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami

Kosmonauci/Kosmonautki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać kosmonautami.
2. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkoły kosmonautów i treningu kosmicznym. Znamy planety najbliższe Ziemi i wiemy, jak ważna dla kosmonautów jest sprawność fizyczna.
3. Szóstkami zbudowaliśmy rakietę, kosmodrom, stację kosmiczną.
4. Podróżowaliśmy rakietą na inną planetę.
5. Obserwowaliśmy niebo. Potrafimy wskazać Gwiazdę Polarną i Wielki Wóz.
6. Zorganizowaliśmy wieczór w planetarium lub byliśmy w planetarium.
7. Badaliśmy przestrzeń międzygwieźdną.
8. Szukaliśmy niezidentyfikowanych pojazdów kosmicznych oraz wiemy, co to jest UFO.
9. Zorganizowaliśmy pokazy mody kosmicznej, pokazy modeli, obiektów latających.
10. Badaliśmy inną planetę. Zbieraliśmy próbki ziemi, wykonaliśmy mapę planety, obserwowaliśmy i badaliśmy istniejące na tej planecie formy życia.
11. Urządziliśmy wystawę na temat tego, jak mogą wyglądać mieszkańcy innych planet.
12. Na podsumowanie zorganizowaliśmy „święto kosmonauty”.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Kosmonauci/kosmonautki” zaspokaja dziecięcą ciekawość, dostarcza wiedzy o wszechświecie, wyrabia dyscyplinę, kształci spostrzegawczość, rozwija wyobraźnię. Zuch-kosmonauta potrafi wskazać na niebie wybrane gwiazdozbiory, np. Wielki Wóz, Mały Wóz oraz zadbać o swoją sprawność fizyczną.

Podczas zbiórek zuchy często będą majsterkować, wykonają hełmy kosmiczne, kosmodrom, zbudują rakietę. Cała majsterka musi być użyteczna, ma służyć zabawie. Warto wykonywać ją z materiałów, niepotrzebnych czy takich, które będą mogły być zrecyklingowane, by nie produkować dużych ilości śmieci w naszym kosmosie.

Przy realizacji tropu drużynowy musi pamiętać, aby umiejętnie oddzielić fikcję od rzeczywistości. Trop ma pokazać prawdziwe dokonania człowieka w kosmosie, a nie zamienić się w zabawę w ufoludki. Szereg inspiracji można czerpać z najnowszych filmów sci-fi (np. Marsjanin, 2015).

Trop można zdobywać o każdej porze roku, lepiej sprawdzi się u starszych zuchów.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Gimnastyk/Gimnastyczka, Badacz/Badaczka, Astronom.

Wskazówki bibliograficzne:

- Bąkowska K., Niesamowity wszechświat, Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 2019.
- de Grasse T.N., Astrofizyka dla zabieganych, Wydawnictwo Insignis, Kraków 2017.
- Karwasz G., Mały astronom. Przewodnik dla dzieci, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2016.
- Newman B., Walliman D., Układ Słoneczny z profesorem Astrokotem, Wydawnictwo Entliczek, Warszawa 2016.
- O'Briain D., Dalej niż niebo – Ty i Wszechświat, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 2019.
- Rafalski J., Jerzy Rafalski opowiada o planetach, Oficyna Wydawnicza MULTICO, Warszawa 2016.
- Smith S., Rozkładany Układ Słoneczny, Wyd. Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2020.
- Istnieje wiele wydawnictw mających w tytule "kosmos" lub "wszechświat". Te proponowane powyżej jak i każdą inną pozycję należy jednak przeczytać jako inspirację, gdyż tematyka tropu źle przedstawiona może być niezrozumiała dla zuchów.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 8: Promowanie stabilnego, zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich ludzi

Cel 9: Budowa stabilnej infrastruktury, promowanie zrównoważonego uprzemysłowienia oraz wsparcie innowacyjne

Kuchciki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zgłębić tajniki sztuki kulinarnej.
2. Zbudowaliśmy kuchnię i wyposażyliśmy ją w odpowiedni sprzęt, rozpaliliśmy ogień w palenisku, oraz podtrzymaliśmy go.
3. Zorganizowaliśmy turniej wiedzy dotyczący zdrowego odżywiania.
4. Poznaliśmy kilka charakterystycznych dla polskiej kuchni potraw.
5. Zorganizowaliśmy konkurs na najładniej udekorowany i nakryty stół.
6. Przeszliśmy szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy przy oparzeniach i skałeczeniach.
7. Próbowałyśmy smacznego, zdrowego jedzenia – wiemy, z czego jest zrobione.
8. Wydaliśmy książkę kucharską z ulubionymi potrawami.
9. Urządziliśmy ucztę złożoną z przygotowanych przez szóstki różnorodnych potraw i zaprosiliśmy na nią rodziców, przyjaciół lub inną gromadę.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Celem realizacji tropu jest zachęcenie zuchów do gotowania oraz pokazanie, jak ważnym elementem zdrowego trybu życia jest odpowiednia dieta i dobre przygotowanie produktów. Zabawa w kuchcików rozwija zmysły oraz samodzielność, zaradność, kreatywność. W trakcie realizacji tropu zuchy zapoznają się ze sprzętem niezbędnym do przyrządzania posiłków, mają okazję go wykorzystać.

Na pewno chętnie same wykonają przydatne w kuchni stojaki pod garnki, wieszaki na przykrywki, a nawet fartuchy, rękawice czy czapki. Będą mogły poznać wartości odżywcze różnych warzyw i owoców, należy przy tym zwrócić uwagę na sposoby ich przechowywania (mrożenia, peklowania, gotowania, marynowania) w różnych warunkach (w zimie, w lecie, bez lodówki) oraz na to, że jedzenia nie wolno marnować.

Warto pokazać zuchom możliwości wykorzystania ziół i przypraw oraz zdrowe alternatywy dla tradycyjnych przekąsek (np. chipsów i słodyczy). Jest to również okazja do tego, aby zuchy nauczyły się pięknie dekorować stół, co może przydać się przy domowych uroczystościach. Jeśli trop realizuje się na kolonii lub biwaku – warto pokusić się o zbudowanie i wykorzystanie kuchni polowej.

Trop przeznaczony jest raczej dla zuchów starszych, które potrafią już sprawnie posługiwać się nożem czy innymi przyborami. Nadaje się do realizacji na kolonii zuchowej. Po dostosowaniu wymagań może być zdobywany indywidualnie przez zuchy.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Zielarz/Zielarka, Zbieracz/Zbieraczka grzybów, Dżentelmen, Kuchmistrz/Kuchmistrzyni,
Perfekcyjna pani/pan domu, Dama.

Wskazówki bibliograficzne:

- von Cramm D., Wielkie gotowanie na ulicy Czereśniowej, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2015.
- Gorzelińska J., Piramida w kuchni czyli zdrowo gotujemy, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2013.
- Gorzelińska J., Piramida w kuchni na wynos, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2015.
- Górska A., Wielka księga przepisów, Wydawnictwo Demart, Warszawa 2011.
- Haraszewski P., Te cudowne warzywa. Poznaj ich niezwykłą moc, Wydawnictwo Varsovia, Warszawa 2014.
- Lipov B., Dzieciaki w naturze, Wydawnictwo Świat Książki, Ożarów Mazowiecki 2011.
- Wheatley A., Gotujemy! Najprostsze przepisy kulinarne dla dzieci, Wydawnictwo Publicat, Poznań.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Wiemy co jemy czyli zuchowe kucharzenie), lipiec-sierpień 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_lipiec_sierpien.pdf (dostęp: 01.03.2020 r.)
- Razem po zdrowie (poradnik) <http://cbp.zhp.pl/v2w43> (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).
- Kubki smakowe (element zajęć) <http://cbp.zhp.pl/ri5io> (dostęp: 01.03.2020).
- Harcerz w lesie (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4sn7l> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 2: Eliminacja głodu, osiąganie bezpieczeństwa żywnościowego i lepsze odżywianie oraz promowanie zrównoważonego rolnictwa

Lekarze/Lekarki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do Akademii Medycznej.
2. Uczęszczaliśmy na zajęcia Akademii. Wzięliśmy udział w zajęciach z zakresu udzielania pierwszej pomocy prowadzonych przez ratowników medycznych. Złożyliśmy przysięgę Hipokratesa.
3. Byliśmy z wizytą w ośrodku zdrowia lub pogotowiu ratunkowym.
4. Zorganizowaliśmy zuchowy szpital, każda szóstka wybrała sobie specjalność i oddział.
5. Znamy numery ratunkowe oraz wiemy, jak wezwać pomoc w razie wypadku.
6. Wiemy, jak dbać o zdrowie. Znamy piramidę żywienia i zasady higieny osobistej.
7. Wiemy, co to jest cukrzyca i jak jej zapobiec.
8. Skompletowaliśmy apteczkę gromady. Wiemy do czego służą jej poszczególne elementy.
9. Wiemy, gdzie wyrzucać przeterminowane leki.
10. Przygotowaliśmy akcję propagującą zdrowy styl życia. Urządziliśmy w szóstkach konkurs na zdrową surówkę.
11. Zorganizowaliśmy dla młodszych kolegów i koleżanek ze szkoły lub innych gromad zuchowych turniej wiedzy o zdrowiu i bezpieczeństwie.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Lekarze/Lekarki” ma uwrażliwić zuchy na dbałość o zdrowie własne i innych, zwrócić im uwagę na przestrzeganie higieny osobistej i zdrowego trybu życia, zapoznać z pracą lekarzy. Zuchy-lekarze chętnie śpieszą z pomocą innym, potrafią udzielić pierwszej pomocy w najprostszych przypadkach.

Dzięki interesującej i wartościowej zabawie w lekarza zuchy nauczą się opatrywania ran czy mierzenia temperatury. Ważna będzie także umiejętność wzywania pogotowia ratunkowego. W czasie zdobywania tropu gromada powinna wzbogacić się o apteczkę, którą zuchy będą zabierać na wszystkie wycieczki. Bawiąc się w lekarzy, zuchy wykonają recepty i pieczętki. Warto pokazać zuchom korzyści z profilaktyki – zdrowego stylu życia zamiast zażywania leków.

Należy uświadomić, jak niebezpieczne może być samowolne przyjmowanie leków, a także ich zażywanie w zbyt dużych ilościach lub gdy są przeterminowane.

Do realizacji tropu drużynowy musi się rzetelnie przygotować. Warto zaprosić na zbiórki gości – lekarza lub ratownika medycznego.

Jest to trop, który można zdobywać niezależnie od wieku. Zbiórki można realizować zarówno w pomieszczeniu, jak i na powietrzu, niezależnie od pory roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Śnieżnobiały uśmiech, Higienista/Higienistka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Było sobie życie (serial, książki, encyklopedie).

źródła internetowe

- Razem po zdrowie (poradnik) <http://cbp.zhp.pl/v2w43> (dostęp: 01.03.2020).
- W zdrowym ciele, zdrowy druh (poradnik i propozycja programowa),
<http://cbp.zhp.pl/n7qis> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Listonosze

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać listonoszami.
2. Byliśmy w urzędzie pocztowym.
3. Bawiliśmy się w pocztę.
4. Zorganizowaliśmy tydzień pisania listów. Wiemy, jak dobrze zaadresować list i pocztówkę.
5. Zorganizowaliśmy szóstkowy konkurs na projekt znaczka pocztowego lub pocztówki.
6. Szukaliśmy zaginionej przesyłki.
7. Wędrowaliśmy razem z listem od nadawcy do odbiorcy.
8. Porozumiewaliśmy się na odległość tak, jak w dawnych czasach.
9. Nawiązaliśmy kontakt listowny z inną gromadą zuchową.
10. Zorganizowaliśmy lub zwiedziliśmy wystawę filatelistyczną lub spotkaliśmy się z osobą zbierającą znaczki
11. Roznosiliśmy listy podczas walentynek, zuchowej wigilii, Dnia Nauczyciela, na kolonii zuchowej.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Listonoszy” ma za zadanie zapoznać zuchy z trudną i odpowiedzialną pracą listonosza. Nie należy jednak ograniczać się do spraw związanych z działalnością zawodową doręczyciela, warto także pokazać pracę całej poczty i wszystkich jej pracowników.

Tematyka pocztowa to także fascynujący świat znaczków, podróże listów, przesyłek, rozmaite sposoby porozumiewania się na odległość – to tematy nie tylko ciekawe, lecz także dostarczające okazji do interesującej wartościowej zabawy.

Podczas zabawy zuchy powinny nauczyć się prawidłowo adresować listy i pocztówki, kupować znaczki, wysyłać listy. Na kolonii mogą odnosić listy na pocztę, rozniosić korespondencję, pełnić dyżur przy kolonijnej skrzynce, prowadzić kolonijną pocztę.

Obowiązkowość, prawdomówność, poszanowanie cudzego mienia i tajemnicy, pracowitość – to najważniejsze wymagania, jakim musi sprostać listonosz. To te cechy trzeba podkreślić i kształtować w trakcie zdobywania tropu.

Trop „Listonoszy” może być zdobywany o każdej porze roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:

Przechodzień, Przewodnik/Przewodniczka po...

Wskazówki bibliograficzne:

- Brzechwa J., Depesza.
- Kraszewski J.I., Jak się dawniej pisało.
- Zuchowe Wieści (gry), nr 10/1993.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Pocztowiec), zima 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_zima.pdf (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Lotnicy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy przeżyć podniebną przygodę.
2. Byliśmy na lotnisku lub pokazie lotniczym, spotkaliśmy się z lotnikiem.
3. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkoły pilotów.
4. Prowadziliśmy eksperymenty powietrzne.
5. Urządziliśmy własny port lotniczy, tworzyliśmy jego załogę. Wiemy, jakie zawody są związane z lotnictwem.
6. Zorganizowaliśmy manewry lotnicze. Poznaliśmy kilka typów maszyn latających.
7. Urządziliśmy w szóstkach zawody własnoręcznie wykonanych latawców.
8. Odbyliśmy lot samolotem pasażerskim.
9. Poznaliśmy historię podniebnych lotów – od mitycznego Ikara, przez projekty Leonarda da Vinci, lot balonem, dokonania braci Wright czy Żwirki i Wigury.
10. Na podsumowanie zorganizowaliśmy dzień lotnika.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Lotnictwo pociąga swoją niezwykłością, fascynuje przygodami. Trop ten pozwala kształtować odwagę, opanowanie, zdyscyplinowanie i umiejętność podporządkowania się, koleżeńskość, poczucie odpowiedzialności. Dostarcza wiedzy na temat historii samolotów i lotnictwa, jak również kształtuje wiedzę z fizyki, odpowiadając na przykład na pytanie „dlaczego samolot unosi się w powietrzu?“.

Podczas realizacji tropu dobrze jest umożliwić zuchom zetknięcie się z prawdziwym lotnictwem. Można zwiedzić lotnisko, szkołę szybowcową, modelarnię. Warto zorganizować spotkanie z lotnikami, którzy opowiadzą o swojej pracy. Brak takich możliwości nie powinien jednak przesądzać o rezygnacji z tropu.

Do realizacji tropu trzeba się starannie przygotować, uzupełnić wiedzę, sprawdzić swoje możliwości. Trop można zdobywać przez cały rok.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Modelarz/Modelarka, Meteorolog/Meteorolożka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Buckley J., Kim byli bracia Wright?, Wydawnictwo Prószyński i Spółka, Warszawa 2016.
- źródła filmowe**
- Samoloty, reż. Hall K., 2013.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 8: Promowanie stabilnego, zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich ludzi

Cel 9: Budowa stabilnej infrastruktury, promowanie zrównoważonego uprzemysłowienia oraz wsparcie innowacyjne

Marynarze

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do Akademii Morskiej.
2. Podczas zajęć nauczyliśmy się węzłów, sygnalizacji kodem flagowym, poznaliśmy najważniejsze morza i porty świata oraz różne rodzaje statków.
3. Byliśmy na statku, okręcie lub jachcie, rozmawialiśmy z marynarzem.
4. Braliśmy udział w rejcie statkiem.
5. Urządziliśmy port i zbudowaliśmy własną flotę.
6. Zorganizowaliśmy chrzest i wodowanie statku.
7. Przeżyliśmy morską przygodę (np. spotkanie z piratami, potworem morskim, sztorm).
8. Urządziliśmy wieczór szant i piosenek żeglarskich, gdzie każda szóstka mogła się zaprezentować.
9. Słuchaliśmy opowieści wilka morskiego.
10. Zdaliśmy egzamin z morskich umiejętności i otrzymaliśmy stopień marynarski.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop „Marynarze” wychodzi naprzeciw dziecięcym marzeniom o podrózach, przygodach i bohateriskich czynach. To także wspaniała okazja dla drużynowego do wdrożenia nowych zuchów do dyscypliny i karności, gdyż każdy „załogant” będzie starał się dowieść, że zasłużył na wyróżnienie w rozkazie kapitana.

Trop pomaga rozwijać w dzieciach odwagę, koleżeństwo i sprawność fizyczną. Bawiąc się w marynarzy, zuchy przyjmują nazewnictwo i zwyczaje wilków morskich, wykonują sobie np. czapki marynarskie. Podczas realizacji tropu należy także zwrócić uwagę na związaną z tym tematem pracę stoczniowca (zuch może budować jednostki pływające z różnego rodzaju materiałów – kory, łupin orzechu).

Trop świetnie się nadaje na kolonię zuchową, szczególnie nad morzem. Marynarską przygodę warto połączyć z nauką pływania.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Szantymen, Modelarz/Modelarka, Meteorolog/Meteorolożka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Berne J., Podwodny świat. Opowieść o Jacques'u Cousteau, Wydawnictwo Mam, 2011.
- Brzechwa J., Pan Soczewka na dnie oceanu.

- Harris N., Atlas oceanów, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2012.
- Uryniuk N., Balticarium, Wydawnictwo Wytwórmia, Warszawa 2019.

źródła internetowe

- www.balticarium.com
- Wydział Wychowania Wodnego <https://harc2o.zhp.pl> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Marynarz), czerwiec 1994, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1994_czerwiec.pdf (dostęp: 01.03.2020 r.)
- Zuchowe Wieści (kolonia marynarska), lato 2018, <http://cbp.zhp.pl/n9rhj> (dostęp: 01.03.2020).

źródła filmowe

- Gdzie jest Nemo?, reż. Santon A., Unkrich L., 2003.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Mistrzowie/Mistrzynie krawiectwa

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zdobyć tytuł mistrzów krawiectwa.
2. Zapisaliśmy się na kurs u mistrza krawiectwa.
3. Byliśmy z wizytą w pracowni krawieckiej lub szwalni, poznaliśmy pracę krojczych, szwaczek, hafciarek itd.
4. Urządziliśmy „kącik z igiełką”, wyposażyliśmy go w odpowiednie przybory i materiały.
5. Uczestniczyliśmy w kursie kroju i szycia, na którym poznaliśmy podstawowe ściegi i materiały.
6. Wykonaliśmy własnoręcznie poduszkę na igły lub uszyliśmy ściereczkę do naczyń z niepotrzebnych materiałów.
7. Zorganizowaliśmy pracownię projektowania ubiorów, szóstkami wymyślaliśmy stroje na różne okazje.
8. Zorganizowaliśmy konkurs na „mistrza igły”, na którym zaprezentowaliśmy własnoręcznie wykonane prace.
9. Z okazji wręczenia dyplomu zorganizowaliśmy pokaz mody, na którym szóstkami zaprezentowaliśmy stroje przez nas uszyte lub odpowiednio przerobione.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop umożliwia kształtowanie staranności, sumienności, porządku, uczy oszczędności. Podczas zabaw zuchy poznają podstawy szycia, uczą się je wykorzystywać w praktyce np. cerując dziurę. Dowiedzą się również, jakimi przyborami należy się posługiwać, poznają różne rodzaje materiałów. Wiadomości można rozszerzyć o pokazanie zuchom techniki patchworku, czyli jak z resztek uszyć prawdziwe „cudeńka”. Jeśli zuchy wykonają jakąś rzecz – dobrze by była ona przydatna.

Trop nadaje się do realizacji przez starsze zuchy. Polecaný jest do realizacji podczas jesieni, zimy i wczesnej wiosny.

**Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Mistrz/Mistrzyni robótek ręcznych.**

Wskazówki bibliograficzne:

- Mazza I., Ekostroje z niby-śmieci, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2015.
- Wojtkiewicz S., Zuchowe igraszki z igłą (materiały dla kadry zuchowej).
- Zuchowe Wieści, nr 5/1993.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 12: Zapewnienie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji

Młodzi naukowcy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać naukowcami.
2. Odwiedziliśmy interaktywną wystawę (np. w centrum nauki albo zorganizowaną czasowo lub wzięliśmy udział w warsztatach naukowych dla dzieci podczas pikniku, festiwalu).
3. Uczestniczyliśmy w spotkaniu z naukowcem.
4. Stworzyliśmy własny klub eksperymentów (fabrykę doświadczeń). Realizowaliśmy doświadczenia fizyczne lub chemiczne.
5. Opracowaliśmy wynalazek gromady.
6. Szóstkami wykonaliśmy doświadczenia naukowe w terenie i poczyniliśmy własne obserwacje przyrodnicze lub meteorologiczne.
7. Poznaliśmy najbardziej znanych polskich naukowców.
8. Założyliśmy wielką księgę eksperymentów.
9. Prezentowaliśmy własne zainteresowania zuchom z gromady lub urządziliśmy szóstkowe „popisy” naukowe.
10. Oglądaliśmy wystąpienia młodych pasjonatów z krajowych konferencji TEDxKids.
11. Na podsumowanie urządziliśmy konferencję pt. „Nauka – to lubię”.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop wprowadza zucha w pasjonujący świat nauki, doświadczeń i eksperymentów. Przeznaczony jest dla starszych dzieci, które interesują się mechanizmami rządzącymi światem. Przedmiotem doświadczeń może zostać każdy element naszego otoczenia, np. zjawiska atmosferyczne, właściwości roślin czy powstawanie baniek mydlanych.

Koniecznie należy zwrócić uwagę na cechy, jakie powinien mieć naukowiec: rzetelność, dokładność, spostrzegawczość, cierpliwość. To dzięki nim możemy się dowiedzieć więcej o świecie.

Trop można realizować o każdej porze roku.

**Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka.**

Wskazówki bibliograficzne:

- Hecker J., Przyroda to przygoda. Eksperymenty małego naukowca, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2012.

- Jurgen P. H., Świat nauki w niezwykłych eksperymentach. Ponad 400 efektownych doświadczeń, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2014.
- Mikołuszko W., Tato a dlaczego? 50 prostych odpowiedzi na piekielnie trudne pytania, Wydawnictwo Multico, Warszawa 2010.
- Mizieliński A., D., Pod ziemią, pod wodą, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2015.
- von Saan A., 365 eksperymentów na każdy dzień roku, Wydawnictwo Rea, Konstancin-Jeziorna 2014.

źródła internetowe

- Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/3z2ym> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 7: Zapewnienie wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Oceanografowie/Oceanografki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać oceanografami. Wstąpiliśmy do Akademii Badań Podwodnego Świata.
2. Zbudowaliśmy statek naukowo-badawczy do badań mórz i oceanów.
3. Odwiedziliśmy fokarium, oceanarium. Obserwowaliśmy zwierzęta, których naturalnym środowiskiem życia są morza i oceany.
4. Słuchaliśmy opowieści o zwierzętach żyjących w morzach i oceanach, oglądaliśmy film o życiu pod powierzchnią wody.
5. Spotkaliśmy się z prawdziwym Wilkiem Morskim.
6. Badaliśmy właściwości słonej wody.
7. Sprawdziliśmy zanieczyszczenie w dostępnym nam zbiorniku morskim. Zrealizowaliśmy pożyteczną pracę na rzecz podwodnego świata.
8. Bawiliśmy się w podróż do podwodnych głębin.
9. Szóstkami przygotowaliśmy potrawy z ryb i owoców morza.
10. Tropiliśmy tajemnicę wraku zatopionego statku.
11. Urządziliśmy maraton morskiego majsterkowania.
12. Wyruszyliśmy na ratunek zwierzętom Wielkiej Rafy Koralowej. Wiemy, jak chronić morza i oceany.
13. Szóstkami inscenizowaliśmy sceny z życia słynnego oceanografa Jacques'a Cousteau.
14. Przygotowaliśmy reportaż z naszych wypraw.
15. Ukończyliśmy Akademię Badań Podwodnego Świata.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na kolonię!

Trop wprowadza w świat fascynującej przyrody, niesamowitych spotkań z podwodnym światem. Zuch „oceanograf” potrafi dostrzec piękno naturalnego środowiska, docenia znaczenie mórz i oceanów. Zuchy zdobywają wiedzę o żyjących tam organizmach, poznają metody badawcze stosowane w oceanografii.

Realizując trop, pokazujemy zuchom nie tylko bogactwo i wartość środowiska morskiego, ale także ciekawy zawód oceanografa. Na zbiórkach dzieci uczą się planowania zadań, zespołowego działania i odpowiedzialności za wspólną pracę.

Podczas realizacji tropu można wykorzystać elementy bajkowe – np. zainspirować się bajką „Gdzie jest Nemo” podczas zbiórki o Wielkiej Rafie Koralowej. Temat umożliwia również stworzenie bardzo ciekowej obrzędowości.

Trop wymaga od drużynowego dobrego przygotowania merytorycznego. Przeznaczony jest dla wszystkich zuchów, choć bardziej zainteresuje zuchy starsze. Najbardziej dogodnym momentem do jego realizacji jest kolonia zuchowa nad morzem.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka, Meteorolog/Meteorolożka, Ekolog/Ekolożka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Becker G., Ryby, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2010.
- Berne J., Podwodny świat. Opowieść o Jacques'u Cousteau, Wyd. Tekturka, Lublin 2020.
- Bonnin J., McKay K., Ekologiczne dzieciaki. 100 rzeczy, które możesz zrobić by ocalić planetę, National Geographic, Warszawa 2011.
- Brzechwa J., Pan Soczewka na dnie oceanu. Wydawnictwo ALFA, 1986.
- Claybourne A., Dlaczego ryby nie toną, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
- Giercarz U., Ekologiczne sprzątanie. Skutecznie, zdrowo, tanio, Wyd. Biobooks, 2012.
- Harris C., Ciekawe, dlaczego wieloryby śpiewają i inne pytania na temat życia w morzu, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2014.
- Harris N., Atlas oceanów, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2012.
- Kardaś A., Książka o wodzie, Wydawnictwo MG, Warszawa 2019.
- Nela Mała Reporterka, Nela i tajemnice oceanów, Wyd. Burda Polska, Warszawa 2017.
- Mizieliński A., D., Pod ziemią, pod wodą, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2015.
- Pipe J., Co wpływa na klimat na Ziemi, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2009.
- Terlikowska M. Przygody kropli wody, Wydawnictwo MUZA S.A., Warszawa 2015.
- Uryniuk N., Balticarium, Wydawnictwo Wytwórnia, Warszawa 2019.
- Wojtkowiak-Skóra P., Bałtyckie zwierzaki, Wydawnictwo Dwukropek, Kielce 2019.

źródła internetowe

- www.balticarium.com
- Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/3z2ym> (dostęp: 01.03.2020).
- Woda jest życiem (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/b3bxr> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Obrońcy czystej wody), jesień 2019, <http://cbp.zhp.pl/21glp> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 14: Ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony

Polarnicy/Polarniczki

Zadania:

1. W kręgu rady zdecydowaliśmy o wyprawie na biegun.
2. Urządziliśmy stację naukowo-badawczą, prowadziliśmy obserwacje meteorologiczne, astronomiczne, znamy różne rodzaje śniegu.
3. Wiemy, dlaczego lodowce topnieją i jakie są skutki tego zjawiska. Wiemy, jak możemy temu przeciwdziałać.
4. Byliśmy w ZOO, gdzie obserwowaliśmy zwierzęta żyjące w zimnych strefach klimatycznych.
5. Badaliśmy ślady pozostawione na śniegu.
6. Odwiedziliśmy mieszkańców koła podbiegunowego, prowadziliśmy obserwacje etnograficzne.
7. Urządziliśmy turniej szóstek w sprawności polarników, zawody w ciągnięciu sań, chodzeniu z użyciem rakiet śnieżnych.
8. Zorganizowaliśmy wyprawę ratowniczą.
9. Poznaliśmy historię odkrycia biegunów, poznaliśmy sylwetki kilku największych polskich polarników. Wiemy, gdzie leży biegun północny, południowy, Grenlandia.
10. Zorganizowaliśmy zimowe dokarmianie zwierząt w naszej okolicy.
11. Na podsumowanie urządziliśmy Festiwal Zorzy Polарnej.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Dobry trop na zimowisko!

Podczas realizacji tropu „Polarników/Polamiczek” zuchy uczestniczą w wyprawie polarnej, przeprowadzają badania stref polarnych – prowadzą doświadczenia ze śniegiem, badania meteorologiczne, etnograficzne, astronomiczne itp. Zuch-polarnik jest wytrwały, odważny, roztropny, można na nim polegać. Wie, jak się należy ubrać na śnieg i mróz. Realizacja tropu pozwala rozwijać zainteresowania geograficzne, naukowe oraz przyrodnicze. Ważnym aspektem jest pozytyczna praca na rzecz zimowego dokarmiania zwierząt.

Trop najlepiej realizować w gromadach, w których większość stanowią zuchy starsze, które bawiły się już w Eskimosów lub zdobyły trop „Ludzi zimy”. Trop można zdobywać tylko w miesiącach zimowych, kiedy jest możliwość „prowadzenia badań” na świeżym powietrzu. Należy zwracać uwagę na właściwe ubranie zuchów i bezpieczne zachowanie na śniegu.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Badacz/Badaczka, Meteorolog/Meteorolożka, Opiekun/Opiekunka ptaków,
Astronom/Astronomka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Centkiewicz Cz., Anaruk, chłopiec z Grenlandii, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2011.
- Centkiewicz A., Centkiewicz Cz., Anaruk i inne opowiadania, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2014.
- Istnieją też inne książki małżeństwa Centkiewiczów - Biała foka, Wyspa mgieł i wichrów, Na białym szlaku, Odarpi syn Egiwy, Fridtjf, co z ciebie wyrośnie.
- Kamiński M., Razem na bieguny. Wyd. Fundacja Marka Armińskiego, 2008.
- Nela, Nela i kierunek Antarktyda, Wydawnictwo Burda Polska, Warszawa 2016.
- Nela, Nela na kole podbiegunowym, Wydawnictwo Burda Polska, Warszawa 2016.
- Styczyńska J., Bieguny i ich zwykli - niezwykli mieszkańców. Wyd. Widnokrąg, 2015.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Eskimos), nr 4/2007, http://www.zuchowewiesci.zhp.pl/index.php?do=download_binary&navi=0045,0006&id=1425 (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 4: Zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Policjanci/Policjantki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do Akademii Policyjnej.
2. Byliśmy w komisariacie policji lub na posterunku, rozmawialiśmy z policjantem.
3. Wiemy, czym jest prawo oraz że należy go przestrzegać.
4. Znamy przepisy ruchu drogowego, stopni, sygnalizowania.
5. Dbaliśmy o sprawność fizyczną. Poznaliśmy kilka elementów samoobrony.
6. Urządziliśmy swój komisariat.
7. Szóstkami wybraliśmy specjalizacje, którymi chcemy się zajmować (dzielnicowy, drogówka, wydział ścigania przestępstw, treserzy psów policyjnych itd.).
8. Przyjmowaliśmy zgłoszenia pod numerem telefonu 997 lub 112.
9. Ścigaliśmy przestępce.
10. Braliśmy udział w policyjnej grze terenowej.
11. Na ukończenie Akademii złożyliśmy przysięgę policyjną.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop ma za zadanie zapoznać zuchy z niebezpieczną pracą policjanta. Tematyka związana z pracą stróżów prawa zawiera wiele spraw, które mogą nie tylko zainteresować, ale i zafascynować zuchy. Drużynowy musi jednak zadbać, aby tematyka zabaw nie była związana ze światem przestępczym.

Najważniejsze wymagania, jakim musi sprostać zuch-policjant, to obowiązkowość, odwaga, wrażliwość na cudzą krzywdę. Zuch-policjant umie dedukować, jest spostrzegawczy, potrafi iść po śladach. Zdobywanie tropu jest okazją do poznania swojej dzielnicy lub miejscowości.

Trop „Policjantów/Policjantek” można zdobywać o każdej porze roku. W jego trakcie można nauczyć zuchy wykonywania szkicu terenu, elementów sygnalizacji i łączności, wprowadzić elementy musztry i meldowania (dodatkowo warto wprowadzić takie elementy obrzędowości, jak: hasło, odzew, kryptonimy, szyfry).

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Przechodzień, Gimnastyk/Gimnastyczka, Dobry opiekun/opiekunka.

Wskazówki bibliograficzne:

źródła internetowe

- Bałk E., Olech J., Mam prawo i nie zawaham się go użyć, <http://jaczytam.pl/Biblioteka-Jaczytam/Edukacja-wczesnoszkolna> (dostęp: 01.03.2020)

- Zuchowe Wieści (Policjant), jesień 1997, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1997_jesien.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- www.zyjbezpiecznie.policja.pl/zb/dzieci-i-mlodziez

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Cel 8: Promowanie stałego, zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich ludzi

Przedsiębiorcy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy założyć przedsiębiorstwo.
2. Odwiedziliśmy przedsiębiorstwo. Spotkaliśmy się z osobą prowadzącą własną firmę.
3. Stworzyliśmy kodeks etyki biznesu.
4. Założyliśmy szóstkami własne przedsiębiorstwa, w którym każdy miał swoje stanowisko (szef marketingu, prezes zarządu, kierownik działu produkcji, działu sprzedaży itp.).
5. Założyliśmy ewidencję przychodów i wydatków własnych firm, ustalając swoją walutę.
6. Zorganizowaliśmy lokalne i jak najbardziej ekologiczne materiały, które wykorzystaliśmy do produkcji.
7. Przygotowaliśmy kampanię reklamową naszej firmy oraz promocje wybranych produktów.
8. Zorganizowaliśmy targi (np. sprzedaż rzeczy wykonanych podczas majsterk, akcesoriów mundurowych, ciast upieczonych wspólnie z rodzicami i innych rzeczy lub usług). Korzystaliśmy na nich z własnych walut.
9. Zarobione pieniądze wykorzystaliśmy podczas zasłużonego urlopu (np. dofinansowanie wycieczki gromady).

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop uczy zuchy gospodarności i przedsiębiorczości przy jednoczesnym podkreśleniu wartości pracy i sprawiedliwości społecznej oraz zdrowego planowania swojego czasu.

W trakcie trwania tropu zuchy powinny poznać podstawowe pojęcia ekonomiczne, dowiedzieć się na czym polegają i jak funkcjonują waluty. Zuch „Przedsiębiorca/ Przedsiębiorczyni” powinien wiedzieć, jak zaplanować swoje wydatki i jak „sprzedać” swoje wyroby.

Przy organizowaniu akcji zarobkowej należy zwrócić szczególną uwagę na pożyteczne wykorzystanie przez zuchy uzyskanych funduszy.

Trop przeznaczony jest dla zuchów starszych. Może być zdobywany o każdej porze roku. Nadaje się na deszczowe dni, gdyż zbiórki mogą odbywać się w pomieszczeniu.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Grosik.

Wskazówki bibliograficzne:

- Kamiński A., Antek Cwaniak.

źródła internetowe

- Ekonomia jest kobietą (propozycja programowa), <http://cbp.zhp.pl/qh6nd> (dostęp: 01.03.2020).

- Korczak J., Bankructwo Małego Dżeka, <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/korczak-bankructwo-malego-dzeka.pdf> (dostęp: 01.03.2020r.).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 8: Promowanie stabilnego, zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich ludzi

Radiowcy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać radiowcami.
2. Byliśmy w rozgłośni radiowej. Dowiedzieliśmy się, jak działa radio i co jest potrzebne do jego funkcjonowania. Spotkaliśmy prezenterów.
3. Słuchaliśmy podcastu lub słuchowiska.
4. Wiemy, jak wygląda studio nagrań. Wiemy, jak wyglądają i do czego służą przedmioty wykorzystywane do pracy w radio: mikrofony, słuchawki itp.
5. Szóstkami przeprowadziliśmy i nagraliśmy wywiady ze znymi postaciami ze szkoły, podwórka i okolicy (rodzicami, nauczycielami, przedstawicielami ciekawych zawodów) na ważny dla nas temat.
6. Przygotowaliśmy własną audycję radiową. Dobraliśmy odpowiedni podkład muzyczny.
7. Ćwiczyliśmy różne style mówienia i intonację głosu. Wiemy, że od tego zależy odbiór naszych intencji.
8. Przygotowaliśmy listę przebojów opartą na aktualnych (podwórkowych, szkolnych) notowaniach.
9. W porozumieniu z dyrekcją szkoły stworzyliśmy naszą audycję w szkolnym radiovézle lub zorganizowaliśmy audycję „na żywo” pokazującą zdobyte umiejętności.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop przybliża zuchom pracę reportera i dziennikarza radiowego. Dzięki niej można nawiązać współpracę ze szkołą i środowiskiem lokalnym. Realizując wymagania, zuchy stają się śmiajsze, łatwiej się komunikują, zauważają ważne wydarzenia w swoim otoczeniu. Rozumieją, jak istotna jest komunikacja werbalna i intonacja głosu, uczą się ładnego wysławiania i dbałości o czystość mowy ojczystej.

Należy pamiętać, aby wykorzystywać w audycjach nie tylko mowę i muzykę, ale również różnego rodzaju odgłosy (np. zamknięcie drzwi, tupot nóg, oklaski, westchnienia, odgłosy natury).

**Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Recytator/Recytatorka.**

Wskazówki bibliograficzne:

- Galewska-Kustra M., Z muchą na luzie ćwiczymy buzię, czyli zabawy logopedyczne dla dzieci, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2015.
- Tuwim J., Ptasie radio.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 7: Zapewnienie wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Ratownicy/Ratowniczki

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać ratownikami.
2. Znamy numer ratunkowy 112. Umiemy wezwać służby ratunkowe: pogotowie ratunkowe, policję, straż pożarną, WOPR i GOPR.
3. Odwiedziliśmy wybraną jednostkę ratowniczą: pogotowie ratunkowe, policję, straż pożarną, Centrum Powiadamiania Ratunkowego.
4. Mamy świadomość, że dzieci mogą uratować życie lub zdrowie rówieśników, a także osób dorosłych.
5. Wzięliśmy udział w szkoleniu w zakresie udzielania pierwszej pomocy prowadzonym przez ratowników medycznych.
6. Znamy podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.
7. Umiemy, pod opieką osoby dorosłej, udzielić pomocy w przypadku skałeczenia, oparzenia, otarcia.
8. Mamy własną apteczke.
9. Znamy zasady bezpiecznego poruszania się po drogach.
10. Znamy zasady bezpiecznej kąpieli.
11. Znamy zasady postępowania w przypadku pożaru.
12. Znamy możliwe niekorzystne warunki pogodowe – silny wiatr, burzę, gołoledź – wiemy, jak się wtedy zachować.
13. Zorganizowaliśmy dla młodszych kolegów i koleżanek ze szkoły lub innych gromad zuchowych turniej wiedzy o bezpieczeństwie.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop „Ratowników/Ratowniczek” kształtuje dobre zachowania w obliczu niebezpieczeństw, gotowość do niesienia pomocy innym, wyrabia odwagę i dyscyplinę. Świadomość prawidłowego udzielania pierwszej pomocy i właściwego korzystania z numerów alarmowych eliminuje strach i obawę przed podjęciem działań związanych z ratowaniem życia lub zdrowia innych osób. Dlatego bardzo istotne jest, aby umiejętności te ćwiczyć z dziećmi od najmłodszych lat.

Do realizacji tego tropu drużynowy musi przygotować się rzetelnie zarówno pod względem metodycznym, jak i merytorycznym. Warto zaprosić na zbiórki gości – pracowników i wolontariuszy służb ratowniczych oraz odwiedzić z zuchami siedziby jednostek ratowniczych (po wcześniejszym uzgodnieniu tego z kierownictwem danej jednostki).

Trop przeznaczony jest dla wszystkich zuchów. Może być zdobywany niezależnie od pory roku.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Śnieżnobiały uśmiech, Higienista/Higienistka, Przechodzień.

Wskazówki bibliograficzne:

- Dąbrowska R., Bezpiecznie przez życie czyli jak uczyć dziecko unikania zagrożeń, Grupa Wydawnicza Harmonia, Gdańsk 2009.
- Kujańska E., To co ważne i poważne. Inscenizacje o bezpieczeństwie, zdrowiu i emocjach, Centrum Edukacyjne Bliżej Przedszkola, Kraków 2016.

źródła internetowe

- BUM! (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4bicg> (dostęp: 01.03.2020).
- Ratownik (opis cyklu sprawnościowego), <http://cbp.zhp.pl/nq762> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Akademia Bezpieczeństwa), wiosna 2019, <http://cbp.zhp.pl/odoyr> (dostęp: 01.03.2020).
- Zuchowe Wieści (Wyprawa Brygady Ratunkowej), wiosna-jesień 1999, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1999_wiosna_jesien.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- www.zyjbezpiecznie.policja.pl/zb/dzieci-i-mlodziez

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

Rolnicy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać rolnikami.
2. Byliśmy w specjalistycznym gospodarstwie rolnym lub w gospodarstwie ekologicznym.
3. Zorganizowaliśmy zwiad i dowiedzieliśmy się, jakie rośliny uprawia się w naszej okolicy.
4. Sprawdziliśmy, jaką drogą pokonują produkty rolne, by trafić na nasz stół. Wiemy, które produkty w sklepie są z naszej okolicy
5. Zorganizowaliśmy konkurs wiedzy, rozpoznawaliśmy rośliny po liściach, nasionach, zapachu, smaku.
6. Założyliśmy własną uprawę.
7. Nawadnialiśmy uprawę. Poznaliśmy działanie śluз, rowów melioracyjnych. Wiemy, jak chronić wodę i jak jej używać, by służyła jak najlepiej.
8. Wykonaliśmy kompost. Dbaliśmy o niego. Wiemy, co można do niego wrzucać.
9. By świętować koniec prac urządziliśmy sianokosy, święto pierwszego snopa, święto plonów lub święto pieczonego ziemniaka.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pomaga poznać pracę rolnika i produkty spożywcze pochodzące z polskiej wsi. Jej realizacja pozwala zrozumieć, skąd się bierze jedzenie i jaki wpływ na nie mają warunki klimatyczne/pogodowe. Uczy szacunku do pracy rolników.

Zdobywanie tropu należy w znacznej mierze opierać na zwiadzie, wycieczkach i poczynionych w ich trakcie obserwacjach. Dobrze, jeśli gromada podejmie akcje propagowania czegoś pozytecznego dla społeczeństwa – zachęci do uprawy ziół, spożywania dużej ilości warzyw czy kompostowania.

Sam kompostownik można urządzić i prowadzić dalej nawet po realizacji tropu (warto zasięgnąć wiedzy, jak dobrze to zrobić). Zuchy mogą doglądać go co jakiś czas i w ten sposób zaobserwować, jak zmieniły się wrzucane odpadki. Wtedy warto wykorzystać kompost do realizacji kolejnego tropu związanego z przyrodą.

Zuchy mogą zdobywać trop podczas kolonii lub na zbiórkach, zwłaszcza w przypadku gromad działających również w czasie wakacyjnym.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Meteorolog/Meteorolożka, Hodowca/Hodowczyni warzyw i owoców.

Wskazówki bibliograficzne:

- Rothman J., Anatomia farmy, ciekawostki z życia wsi, Wydawnictwo Entliczek, Warszawa 2014.

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 2: Eliminacja głodu, osiąganie bezpieczeństwa żywnościowego i lepsze odżywianie oraz promowanie zrównoważonego rolnictwa

Cel 6: Zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

Cel 15: Ochrona, przywracanie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej

Strażacy

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy wstąpić do szkoły pożarniczej, by zostać strażakami.
2. Byliśmy w remizie strażackiej lub jednostce ratowniczo-gaśniczej. Oglądaliśmy tam sprzęt i rozmawialiśmy z komendantem lub strażakami.
3. Wiemy, jakie zagrożenie stanowi ogień. Wiemy, jak należy się z nim obchodzić.
4. Poznaliśmy numery alarmowe – wiemy jak i kiedy należy z nich korzystać.
5. Zorganizowaliśmy manewry strażackie, ćwicząc na nich sprawność fizyczną.
6. Uczestniczyliśmy w szkoleniu przeciwpożarowym połączonym z pierwszą pomocą.
7. Stworzyliśmy zasady przeciwpożarowe dla naszej harówkki.
8. Uczestniczyliśmy w akcji zabezpieczania lasu przed pożarem (zbieranie szkła, śmieci, tworzenie pasów przeciwpożarowych).
9. Uczestniczyliśmy w akcji ewakuacyjnej – alarmie przeciwpożarowy.
10. Zdaliśmy egzaminy i złożyliśmy przysięgę strażacką.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Zdobywanie tropu służy kształtowaniu bezpiecznych zachowań i uczeniu ostrożności w posługiwaniu się ogniem. Zuchy „Strażacy” są sprawne, zręczne, odważne, opanowane, umieją wezwać pomoc.

Różne są remizy i różne jest ich wyposażenie; inny system organizacji będącymi mogli zatem pokazać zuchom w dużym mieście, inny w małym miasteczku i na wsi. Jednak ludzi pokażemy wszędzie takich samych: ofiarnych, dzielnych, zwinnych i wytrzymały, bo takimi muszą być strażacy – niezależnie od tego, czy ukończyli szkołę oficerów pożarnictwa, czy tylko kurs dla strażaków ochotników.

Trop najlepiej rozpocząć od przeprowadzenia kilku zwiadów, które dadzą materiał do zabawy, konkretną wiedzę. Warto nawiązać kontakt z ochotniczą lub zawodową strażą pożarną, urządzić zbiórkę w prawdziwej remizie. Należy również podkreślić, że strażak nie tylko gasi pożary, ale pomaga też w sytuacjach awaryjnych, klęskach żywiołowych, wypadkach samochodowych itp.

Podczas zabawy w strażaków zuchy powinny poznać numer telefonu do straży pożarnej, dowiedzieć się, jak powiadomić o pożarze i jak udzielać pierwszej pomocy w przypadku oparzeń.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Gimnastyk/Gimnastyczka, Dobry opiekun/Dobra opiekunka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Janczarski Cz., Jak Wojtek został strażakiem, Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 2016.

źródła internetowe

- Zuchowe Wieści (Strażak), jesień 1998, http://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2018/11/1998_jesien.pdf (dostęp: 01.03.2020).
- BUM! (poradnik), <http://cbp.zhp.pl/4bicg> (dostęp: 01.03.2020).
- Ratownik (opis cyklu sprawnościowego), <http://cbp.zhp.pl/nq762> (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop zawiera propozycję służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 13: Podjęcie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Zegarmistrzowie/Zegarmistrzynie

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać zegarmistrzami.
2. Byliśmy z wizytą u zegarmistrza, który opowiedział nam o swojej pracy. Dowiedzieliśmy się, że zegarmistrz to zanikający zawód.
3. W szóstkach sprawdziliśmy, ile czasu poświęcamy na różne czynności. Przedyskutowaliśmy, co można zmienić.
4. Poznaliśmy ojczystą najsławniejszych zegarów – Szwajcarię i słynne zegary świata (Big Bena w Londynie, praski zegar astronomiczny, zegar astronomiczny w Wenecji).
5. Zauważyliśmy różnice w budowie i wyglądzie zegarów. Poznaliśmy różne rodzaje zegarów (mechaniczne, słoneczne, wodne, ognie, latarniowe). Dowiedzieliśmy się, jak należy dbać o zegary i konserwować je.
6. Poznaliśmy strefy i różnice czasowe występujące na świecie.
7. Wykonaliśmy własne zegary, na których uczyliśmy się odczytywać godziny za pomocą wskaźówek.
8. Stworzyliśmy dziennik punktualności, w którym zapisywaliśmy, kto na czas przyszedł na zbiórkę.
9. Graliśmy w grę „Czas na dobro”.
10. Zorganizowaliśmy podwieczorek pt. „Czas zatrzymał się w miejscu”. Zaprosiliśmy na niego harcerskiego seniora, który opowiedział nam o dawnym harcerstwie. Wspólnie stworzyliśmy „kronikę wspomnień”.
11. Zorganizowaliśmy zbiórkę niesprawnych zegarków w ramach akcji zbiórki zużytego sprzętu elektrotechnicznego i oddaliśmy w odpowiednie miejsce.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Trop pozwala uzmysłowić zuchom, czym jest czas i jak można go wykorzystać. Pokazuje, czym jest precyza oraz jak ważna jest punktualność. Podczas zabawy zuchy poznają różne rodzaje zegarów (dawne i nowoczesne) i uczą się odczytywać godzinę na zegarze mechanicznym. Przybliżane jest też zagadnienie ginących zawodów.

Zuchy „Zegarmistrzowie/Zegarmistrzynie” powinny również zwrócić uwagę na własny rozwój – ćwiczenie punktualności czy cierpliwości, a także umiejętności obserwacji oraz precyzję działania. W trakcie realizacji tropu można poświęcić czas na refleksję nad upływem czasu i wspomnienia – związane z życiem gromady oraz prywatne. Jest to dobra okazja do założenia kroniki, albumu zdjęć lub urządzenia wystawy. Aby wyjść naprzeciw aktualnym wyzwaniom świata, można zorganizować zbiórkę elektrośmieci – urządzeń, które przestały funkcjonować i nie są użyteczne.

Trop przeznaczony jest dla starszych zuchów, które mają już – choćby w niewielkim stopniu – odpowiednią wyobraźnię. Trop nadaje się do realizacji na zbiórkach i na kolonii.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu: Złota rączka

Wskazówki bibliograficzne:

- Brzechwa J., Zegarek.
- Konopnicka M., Co mówi zegar.
- Rykaczewski P., Zegary ludowe w Polsce, Wydawnictwo Nobvae Res, Gdynia 2009

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 8: Promowanie stabilnego, zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich ludzi

Cel 9: Budowa stabilnej infrastruktury, promowanie zrównoważonego uprzemysłowienia oraz wsparcie innowacyjne

Żołnierze

Zadania:

1. W kręgu rady postanowiliśmy zostać żołnierzami.
2. Byliśmy w jednostce wojskowej, rozmawialiśmy z żołnierzami.
3. Byliśmy w muzeum wojskowym, miejscowościach sławnych walk lub na grobach żołnierzy polskich.
4. Bawiliśmy się w wojska lądowe (łączności, pancerne, zwiadowcze, inne), marynarkę wojenną lub lotnictwo.
5. Przeszliśmy podstawowe szkolenie wojskowe, potrafimy składać mundury, słać łóżko.
6. Znamy elementy musztry, stopnie wojskowe, znaki topograficzne.
7. Po krótkim przeszkoleniu złożyliśmy przysięgę wojskową.
8. Urządziliśmy sobie plac ćwiczeń i systematycznie na nim ćwiczyliśmy.
9. Zorganizowaliśmy ćwiczenia na naszym poligonie.
10. Braliśmy udział w wojskowej grze terenowej. Korzystaliśmy z wojskowych środków łączności.
11. Zorganizowaliśmy festiwal piosenki żołnierskiej.

Wskazówki dla kadry zuchowej:

Żołnierz jest odważny, posłuszny i karny, w każdej chwili zdolny do poświęceń. Trop ma na celu wykształcenie tych właśnie cech. Z uwagi na ćwiczenia, jakie możemy przeprowadzić podczas realizacji tropu (musztra, meldowanie, przekradanie się), trop warto zdobywać z zuchami, które wkrótce przejdą do drużyny harcerskiej.

Podczas majsterki zuchy mogą wykonać czapki i pagony wojskowe. Na zbiórki zuchy mogą się zwoływać za pomocą tylko sobie znanego szyfru lub tajnego sygnału.

Przykładowe sprawności, które zuchy mogą zdobywać podczas realizacji tropu:
Gimnastyk/Gimnastyczka, Złota rączka.

Wskazówki bibliograficzne:

- Zapletal M., Wielka encyklopedia gier grupowych. Gry w terenie, Wydawnictwo TEXT, Kraków, 2017.

źródła internetowe

- Gramy na 100! (konspekty), <http://cbp.zhp.pl/1g14u> (dostęp: 01.03.2020).
- Bełza W., Katechizm polskiego dziecka <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/katechizm-polskiego-dziecka-katechizm-polskiego-dziecka.html> (dostęp: 01.03.2020).
- www_wojsko-polskie_pl (dostęp: 01.03.2020).

Służba: trop nie zawiera propozycji służby

Cele zrównoważonego rozwoju:

Cel 3: Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

